

Κυπριακά Γράμματα

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΩΤΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ
ΑΡ. 143-144

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

ΜΑΗΣ
ΙΟΥΝΗΣ

1947

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Κίνησες ἀπ' τὰ βάθη τῶν αἰῶνων,
χαρούμενη μορφή! Μέσ' ἀπ' τὰ σκότη,
μέσ' ἀπ' τὴ θλίψη, μέσ' ἀπ' τὴ δουλεία...
Διάβηκες τ' ἄσπρα σύννεφα τοῦ χρόνου,
τοὺς κάμπους, τὰ βουνά, τίς πολιτεῖες,
τ' ἀνταρσιασμένα πέλαγα, κ' ἐστάθης
μέσ τὴν ἀδούλωτη καρδιὰ τοῦ σκλάβου!

Κι' ἀνθισάν γύρω σου μὲ μᾶς τ' Ἀπρίλη
τὴ κρίνα, καὶ ξυπνήσανε τ' ἀηδόνια.
Στὸν κόσμον τὸν πλατὺ, τὸ μυρωμένο
τῆς Ἀνοιξῆς τ' ἀγέρι τὴ γαλάζια
ξεδίπλωσε σημαία του καὶ παίζει
στὶς φυλλοσιῆς παράφορο τραγούδι,
μῆνυμα χαροπὸ!

Ἐλευθερία!

Μεθύσει πλαστοουργό, πὸν πλημμυρίζεις
τ' ἀγνὰ τοῦ ἀνθρώπου στήθη κι' ἀνεβάζεις
τὴν ὕλική μορφή του πρὸς τὰ θεῖα!
Ἐσὺ, πὸν βγαίνεις μέσ' ἀπὸ τὸ μόχτο
καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ τὴν πάλη
τῆς ἀκριβῆς τοῦ ἀνθρώπου γνώσης πρὸς τὸ σκότος!
Ἰνδαλμα θεϊκό, πὸν δὲ θὰ πάψεις
τὸ μουσικὸν αὐλό σου νὰ γεμίζεις
μὲ μελωδίες καινούργιες ὀλοένα...
Ὅσο πὸν ἡ θέληση τῶν σκλάβων σὲ στεριώσει
στὸν ἀψηλό σου θρόνον, κυβερνήτρα
τῆς μοίρας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων!

«ΣΠΗΛΛΙΟΝ ΛΗΣΤΩΝ»

«Οὐ γέγραπται οὐδὲ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς
κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσι; Ὑμεῖς δὲ ἐποιή-
σατε αὐτὸν σπήλαιον ληστῶν».

(Μάρκος ΙΑ. 17).

Σταθήκαμε σὴν ἔρημη λεωφόρο
μὲ τὰ σπασμένα ἀγάλματα στὰ χέρια...

Πίσ' ἀπ' τὶς πλάτες μας, ἀκροπατώντας
διάβηκαν οἱ θεοὶ μας χέρι-χέρι
μὲ τοὺς ὑποκριτὲς καὶ τοὺς τελῶνες.

Οἱ τελευταῖες στροφὲς τῆς προσευχῆς μας
γκορμιστήκαν ἀπ' τοὺς κλεισμένους θόλους
καὶ πέσανε σὰν ψόφια περιστέρια
μέσ τὸ ἱερό, στοὺς πάγκους τῶν ἐμπόρων.

Στὰ ἐρείπια τῶν βωμῶν κτίσαν οἱ πόρνες
τὰ σπίτια τους. Κ' οἱ Φαρισαῖοι
πήραν τὴν ἄσβεστη φωτιὰ κι' ἀνάψαν
τοῦ μίσους πυρκαγιῆς σὴν οἰκουμένη.

Ποιὸς θὰ μπορέσει ἄραγε ν' ἀδράξει
στὸ χέρι του καὶ πάλι τὸ φραγγέλιο
τὰ σπήλαια τῶν ληστῶν νὰ καθαρῖσει;

ΕΛΕΓΕΙΟ ΙΙ

Ἐδῶ! Ἐδῶ, σ' αὐτὸ τὸ λίγο χῶμα,
κλείστηκε ἡ στερνή μεγάλη ἐλπίδα!

Δὲ θ' ἀνατείλει πιά ποτὲς ὁ γῆλιος
μέσα στὶς λίμνες τῶν χρυσῶν ματιῶν της,
κ' οἱ αἴρες δὲ θὰ παίξουν στὰ μαλιά της...

Πίσ' ἀπ' τ' ὠχρὸ ποτάμι τοῦ θανάτου
στάθηκαν ὅλα ἀκίνητα· σὰ μπόρα,
πὸν ἐγκυμονεῖ στὰ σπλάγχνα της ἡ νύχτα...

Στὸ πετρωμένο ὄμως καρᾶβι τῆς ψυχῆς της
μένουν ἀκόμη τὰ πανιά ἀνοιγμένα,
κ' οἱ ναῦτες, πὸν στοιχειώσανε, γυρίζουν
βρονκόλακες στοὺς δρόμους μιᾶς Κολχίδας...

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΑΛΕΞΑ

Ἄλέξα, ἡ ἄνοιξη χτυπᾷ καὶ φέτος τὸ παράθυρο τοῦ σπιτιοῦ μας. Εἶναι γερὸ τὸ σπιτι καὶ μέσα κατοικοῦν ἄνθρωποι εὐρωστοὶ μὲ μυῶνες δυνατοὺς καὶ κορμοστασιὰ λεβέντικη. Ὅταν θ' ἀνοίξουνε τὸ παράθυρο καὶ φέτος θα ὀρμήσουν, πηδώντας διὰ μέσου του, πρὸς τὴν ἄνοιξη γιὰ νὰ τὴν τρέξουν ἀπὸ τὴν πολιτεία στὰ χωράφια καὶ ἀπὸ τὰ χωράφια στὴν πολιτεία. Μαζὺ τους θα τρέξω κι' ἐγώ, Ἄλέξα. Μὴ ξαφνιαστεῖς γιατί σὲ θυμᾶμαι τόσο αὐτὲς τὲς μέρες ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια λίθινης ἀμνησίας.

Εἴμαστε στὲς τελευταῖες μέρες τοῦ Μάρτη καὶ χαϊρόμαστε τὲς πρώτες σταθερὲς ἡμέρες τῆς ἄνοιξης ὕστερα ἀπὸ ἓνα βαρετὸ χειμῶνα. Τὸ ἀγιάζι τοῦ Φεβρᾶρη μᾶς κυνηγοῦσε ὡς προχτὲς ἀκόμη καὶ ὁ τρελλὸς ὁ Βοριάς περνοῦσε διαρκῶς ἀπὸ τὲς χαραμάδες τοῦ παραθυριοῦ καὶ ἀπὸ τὲς χαραμάδες τῆς πόρτας. Δικαιολογημένα, εἴμαστε χαρούμενοι πού τὸν ἔχουμε ξεφορτωθεῖ καὶ περπατᾶμε ἐξυγνοιαστοὶ μὲ γλυκὸ χυμὸ μέσα στὲς φλέβες μας. Τραγουδοῦμε τὸ πρῶτ. Τραγουδοῦμε καὶ τὸ βράδυ. Ὅχι πὼς δὲν τραγουδοῦσαμε τὸν χειμῶνα, μὰ τὰ τραγούδια ἄλλαξαν τώρα. Σὰν τὰ χελιδόνια πού πηγαινοέρχονται στὴ φωλιά τους, τὰ τραγούδια πετοῦν ἀπὸ τὴν καρδιά μας στὸν ἀέρα καὶ ἀπὸ τὸν ἀέρα στὴν καρδιά μας. Ἄρχει ἐνέργεια καὶ κέφι. Ἀναταράζεται ἡ δημιουργία. Σὲ θυμοῦμαστε, Ἄλέξα.

Μιλῶ στὸν πληθυντικὸ, χωρὶς νὰ σὲ ξέρει ὁ ἄλλος κόσμος, ὅπως σὲ ξέρω ἐγώ, καὶ χωρὶς νὰ πρόκειται νὰ ἐξιστορήσω πράγματα ὁμαδικά. Καταλαβαίνεις τὸ γιατί. Ὑπάρχει πληθωρισμὸς. Δὲ μὲ ἀρκεῖ ὁ ἑαυτὸς μου καὶ ὕστερα δὲν εἶμαι πιά, ὅπως τότες, στὴν πρώτη μας νιότη, τόσο ξεκομμένος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀπὸ τὴ λοιπὴ ἀνθρώπινη οὐσία πού ὑπάρχει στερεὴ καὶ διάχυτη πάνω στὴ γῆ. Φαντάζομαι, πὼς ὅλοι αὐτοὶ πού συναντῶ κάθε μέρα, οἱ γνωστοὶ μου καὶ οἱ ἄγνωστοι, θὰ θυμοῦνται, αὐτὲς τὲς μέρες, κάποιαν Ἄλέξα μακρινὴ κι' ἀγαπημένη καὶ θὰ τραγουδοῦν τὸ πρῶτ καὶ τὸ βράδυ τὰ εὐθυμα τραγούδια τῶν μεστῶν ἀναμνήσεων πού πηγάζουν ἀπὸ τὸ ξύπνημα μιᾶς λίθινης ἀμνησίας.

Τὲς τελευταῖες αὐτὲς τρεῖς μέρες δὲ νυχτῶνει, Ἄλέξα. Τὸ ὑποστηρίζω καὶ τὸ διακηρύττω καὶ δὲν εἶμαι τρελλός. Μόλις κατηφορῆσει ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου κόκκινος καὶ μεγάλος, νάσου τὸ φεγγάρι πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας. Γιομίζει. Ἀπόψε γιόμισε. Ἀπόψε, μὴ γελᾶσεις, Ἄλέξα, σὰν ἓνα μυθικὸ τριαντάφυλλο βρέθηκε ἀνοιγμένο στοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ αἷμα μας γίνεται παχὺ καὶ ἡδὺ καὶ φουσκώνει κάτω ἀπὸ τὴ λείαν ἐπίδερμίδα μας. Ὁ καιρὸς αὐτὸς εἶναι προνομιοῦχος. Γιατί νὰ μὴ κλείσω τὰ μάτια μου καὶ νὰ σὲ νοσταλγήσω; Ἐσὺ εἶσαι ἡ μόνη. Ὅποιαν γοναῖκα κι' ἂν πλησιάσω

αὐτὲς τὲς μέρες, θὰ τὴν προδώσω μέσα στὴν ἀγκαλιά της, ἀκόμα μέσα στὸν ἱερό χῶρο τῆς μητέρας.

* * *

Ἔχω ἀλλάξει ἀμέσως ἰδέαν, Ἄλέξα. Δὲ θὰ κλείσω τὰ μάτια μου γιὰ νὰ σὲ νοσταλγήσω. Αὐτὸ δὲν εἶναι συνεπὲς γιὰ ἓνα εἰδωλολάτρη γνήσιο, ὅπως ἐμένα. Βέβαια δὲ θὰ τῷμαθες. Δὲν πιστεύω νὰ τῷμαθες. Ἄρνήθηκα τελειωτικὰ τὴ θρησκεία τοῦ μελαγχολικοῦ Ἰουδαίου. Χωρὶς κανένα ὑπόλειμμα παλιάς πρόληψης, ἄφησα τὰ στήθη μου ἐλεύθερα καὶ ἀναπνέω ἄνετα μέσα στοὺς ἐλικῶνες τῆς εἰδωλολατρίας. Πιστεύω στὸν Θεὸ πού με ἔκαμνε νὰ σκυθρωπάζω, ὅταν ἐκβίαζε τὲς δοξασίες τοῦ Ἰουδαίου πού κατοικοῦσαν μέσα μου, πιστεύω στὸν μεθυσμένο Διόνυσο, πού ἐπάλεψα τόσο καιρὸ γιὰ νὰ πνίξω μέσα στὸ ἴδιο μου τὸ αἷμα. Πιστεύω στὸν μεγάλο Δημιουργό. Στὸν Δημιουργὸ τοῦ μεγάλου. Σύμφωνα μὲ τὴ νέα μου πίστη θὰ προσπαθῶ, πρὸς τιμὴ σου, νὰ κάμω ὅσο μπορῶ περισσότερες θυσίες. Καθαρὸ αἷμα ἀρτηρίας πάνω στὸ θυσιαστήριον τοῦ φύλου σου καὶ τῆς χωριανῆς μου τῆς Ἀφροδίτης. Ἐτσι θὰ σὲ τιμῶ ὅπως σοῦ ταιριάζει, Ἄλέξα. Ὅπως ταιριάζει στὴν ἀναμνησὴ σου.

* * *

Μὴ θυμῶσαις πού δὲ μπόρεσα ν' ἀπαλλαχθῶ ἀπὸ τὴν εἰλικρινειά μου, ὅπως ἀπαλλάχτηκα ἀπὸ τὴ θρησκεία μου. Δὲ θυμοῦμαι τὰ μάτια σου αὐτὲς τὲς μέρες πού τόσο τ' ἀγάπησα, ὅπως ξέρεις. Σχεδὸν δὲ θυμοῦμαι τὰ μαλιά σου πού τόσο τὰ χαϊδεψα. Τὰ χερσάκια σου μιὰ ἰδέα μόνο. Ὅμως τὸ σῶμα σου! Οἱ καμπύλες τοῦ στήθους, οἱ καμπύλες τῶν γοφῶν, Ἄλέξα, εἶναι διαρκῶς μπροστὰ ἀπὸ τὸ μυθικὸ τριαντάφυλλο τῶν οὐρανῶν καὶ μὲ ἀκολουθοῦν, ἰσχυρότερη ἔληξ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάμνησὴ σου ἀκόμη. Μέσα στὸ κρεβάτι τοῦ σπιτιοῦ μου ἐξουσιάζουν. Θυμᾶμαι ἀκόμη τὰ χέρια μου διαρκῶς ἀνακατωμένα μὲ τὰ δικά σου μέλη. Αὐτὰ τὰ χέρια μου, πού σοῦ λέω τώρα, εἶναι ὅταν νὰ μὴν εἶναι δικά μου χέρια. Εἶναι τὰ χέρια τῆς ἀναμνησεως καὶ συζοῦν μαζύ σου αὐτοτελῆ μέσα στὸ σύμπλεγμα.

* * *

Καὶ ἡ ἀμαρτία! Οἱ ἀμαρτίες σου καὶ οἱ ἀμαρτίες μου! Ὁ μελαγχολικὸς Ἑβραῖος μᾶς ἔκλεψε τότες τόση χαρὰ. Ὑπάρχει τέτοιο πρᾶγμα, Ἄλέξα, νὰ χαρεῖς; Ὑπάρχει; Χωρὶς νὰ τὸ θέλω, ἐσήκωσα ψηλά τοὺς ὤμους ἀπο ἀδιαφορία. Ἐν τούτοις πίσω ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία, ὑπάρχει ἓνα στρῶμα σκληρό, ὅταν τὴν πέτρα τῆς σαμπούλας τῆς γειτονιάς μας. Ὁ μελαγχολικὸς Ἰουδαῖος μὲ τὴ γλυκειὰ του μαεστρία δὲ θὰ ἔλεγε βέβαια πὼς εἶναι ἡ συνείδηση καὶ πέτρωσε, γιατί ἦταν πολὺ ἴκανος στὴ διατύπωση τῆς ἀλήθειας κατὰ τρόπο ἀπροσδόκητο, ἀλλὰ κάτι τέτοιο θὰ ὑπονοοῦσε. Δὲν ξέρω κι' ἐγὼ γιατί ἀναφέρουμαι στὴν περίπτωσιν αὐτὴ, ἀλλὰ φαίνεται πὼς δὲν ἔχω ξεφλήσει ἀκόμη μὲ τὲς ἡμέρες ἐκεῖνες. Ἄλλὰ ποιὸς φταίει;

από τον πού δεν είχαμε σταθεί τυχεροί, 'Αλέξα. 'Αλλά ποιός φταίει; Λιγότερο έμεεις. Κι' αν δεν όρίζω όπως πρέπει τα πράγματα, τί έρχεται ένα ψέμμα μέσα στη μεγαλοσύνη της ζωής; "Α! Να πού εξαπυχτυπώ πάλι! Αύτή ή μεγαλοσύνη! Αύτή θέλω να θυμηθούμε μαζί και να ξεχάσουμε όλα τα άλλα. "Όπως την όσφραϊνόμαστε τόσα και προσπαθούσαμε να την ανακαλύψουμε ξεσχιζοντας τη σάρκα μας και την ψυχή, τον Διόνυσο και τον 'Ιουδαίο, πού διεκδισούσανε με πείσμα ταυτόχρονα τό αίμα μας. Χωρίς να τό θέλω, γώ κώνω ψηλά τους ώμους.

Δ Διόνυσε, θεέ της μεγαλοσύνης, κέρνα λοιπόν τον πιστό σου από κινδ δικό σου τό κρασί, πού δέ διατηρεί καμιάν ξένη ανάμνηση έξω από τό ή δίψα του ίδιου σου σώματος' κέρνα πάντα τό δυνατό σου τραγούδι για να μη σβύνει αύτή ή δίψα, κέρνα όμως με διπλά ποτήρια τον πιστότερο σου άποστάτη την ώρα αύτή, πού γιορτάζει. Με τό τραγούδι μου φορεσιά θα γιορτάσω κι' εγώ μαζί σου και ύστερα μεθυσμένοι θα χορέψουμε πάνω στο τραπέζι της μεγαλοσύνης σου. 'Ο θάνατος και ή ζωή είναι άδέρφια. Με ή διαφορά πώς υστερούμε μόνο τό ένα άδέρφι. "Όμως παιδιά των 'Ιδίων γονιών δεν μισάι; Και ό θάνατος είναι, πρέπει να είναι ζωή-ζωή, 'Αλέξα. Τά οπλάλαει ή άνοιξη.

* * *

Γ) (Παραλείπω να αντιγράψω από τα χειρόγράφα μου τό μέρος πού αποστορεί τη ζωή μας, όπως την έζησαμε με την 'Αλέξα. Με άπαράφωλεϊ έξ ολοκλήρου τό παρόν και έννοώ να διατηρήσω την ειλίμνεια μου, έστω εις βάρος της τέχνης μου. 'Εν τούτοις έχω έμπιστοσύνη στον άναγνώστη. 'Η ζωή μας δεν πιστεύω να διαφέρει νοηματικά από τη ζωή πού αναπτύσσεται στη φαντασία του με ό,τι πού παρέχω).

Δ Βιάζομαι να φτώσω στο παρόν και την ώρα μου, την όποια πού παριστάνω με διάθεση συμβολικής προέχτασης. 'Ακόμη και ή σφιγμένη της έπίκλησης προς τον Διόνυσο, είναι αν όχι γέννημα, έλλοχιστο θρέμμα αύτης της ώρας, πού διαφεύγει διαρκώς μέσα τό τα δάχτυλα μου, ενώ κινείται ή πέννα. "Ας την τιμήσουμε, όπως προσέουμε όχι τους ήρωες, ή τους μάρτυρες, ή τους άπόλυτα λογικούς, πού ό συνεισέφεραν πολύτιμη έκδούλευση, όταν έσήμανε ή άναμενόμενη ώρα της δόξας' αλλά, σαν τους ανθρώπους, πού χωρίς να πιστεύουν πόρα πολύ, πού χωρίς να προσορίζουν την καλή τους ώρα ή την τιμή της παράδοσης, όταν παρουσιάστηκε μπροστά τους ή εγγυή της έκδούλευσης, δεν άρνήθηκαν και δεχόμενοι την ευθύνη, εβάρρσαν να έπιτελέσουν τό έργο πού τους έλαχε, γιατί κάποτε ευθιβήθηκαν από συμπτώσεις και παλαιές τάσεις του έσωτερικού τους ομμου προς τό καλό και τό άνώτερο, προς τό ώραίο.

Ε Ξέρω πολύ καλά πώς από ένα σημείο του χρόνου πού με παύει, άφησα κατό μέρος κάθε σοβαρή προσπάθεια, και πώς δεν ούρα ποτέ σ' αύτον τον κόσμο (πού, χωρίς να τό θέλει και χωρίς

νά τὸ θέλουμε ἢ νά ἔχουμε μιὰ πλήρη δικαιολογία, μᾶς ὑποχρεώνει καὶ αἰσθανόμαστε ὑποχρεωμένοι) ὅ,τι μπορούσα νά τοῦ δώσω, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί μοῦ ἔδωσεν ἐκεῖνος. Ἡ χαρὰ μου, ἡ λύπη μου, ἡ δύναμη τῆς διάνοιας μου ἔχουν περιοριστεῖ σχεδὸν ἀσφυκτικά μέσα στὸ χῶρο τῆς αὐτοτέλειας μου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ καιρὸς οὔτε γιὰ μετάνοιες, οὔτε γιὰ ὑποσχέσεις. Οὔτε ὁ καιρὸς τῆς καταγραφῆς. Διακυβεύομαστε μέσα στὴν ἐποχὴ τῆς κρίσης, πού φτάνει ὡς τὴν κρίση τῆς ζωῆς τῆς ἴδιας. Μέσα στὸν τρόπο τῆς ἀποδοχῆς τῆς βρίσκειται ὅλη ἡ καρτερικὴ γοητεία τῆς καὶ μαζὺ ἡ δυνατότης νά παρᾶσχουμε κάποτε τὴν ἐκδούλευση τῆς στιγμῆς, ὅταν σημάνει, (τῆς στιγμῆς πού δὲν ἐπεριμέναμε καὶ πού δὲν περιμένουμε, ἴσως γιὰ τὴν ζούσαμε διαρκῶς μέσα τῆς).

Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ πολεμικοῦ πυρετοῦ στὸ νησί, ἐργάζομαι τὴ δουλιὰ μου, πολιτικὸς μηχανικὸς, στὴν ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ. Μαζὺ μὲ μερικοὺς στρατιωτικοὺς εἰδικοὺς ἐτοιμάζουμε τὰ σχέδια τῶν στρατιωτικῶν ἔργων, κυρίως στὰ ἀεροδρόμια. Καὶ ἐπειδὴ πρέπει νά ἔχουν εὐχέρεια κινήσεων τὰ μηχανοκίνητα, ἔχουμε ἐπιληφθεῖ μὲ ἀρκετὴ φροντίδα τοὺς δρόμους τοὺς παλιούς καὶ κάπου κάπου χαράσσουμε καινούργιους. Ἀπὸ τὸν περασμένο Δεκέβρη ἦρθα μὲ τὰ σχέδια πού μοῦ ἐπεκύρωσαν οἱ ἀρχές σ' αὐτὸ τὸ δάσος. Ἐχουμε πολλὰ πεῦκα στὲς πλαγιὲς τῶν βουνῶν τριγύρω καὶ στὲς ποταμωσιὲς κάμποσες καρυδιὲς μαζὺ, πράμα πού δὲν εἶναι συνηθισμένο.

Μπροστὰ σὲ μιὰ ἀπὸ τὲς ποταμωσιὲς αὐτὲς μὲ τὲς καρυδιὲς, στὴ μέση τοῦ δάσους, ἀνάμεσα σὲ βουνά, ἔστησα μιὰ πρόχειρη στρατιωτικὴ μπαράκα. Πρόκειται, λοιπόν, ν' ἀνοίξω ἕνα καινούργιο δρόμο ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ παρθένα δάση. Οἱ δουλιὲς ἄρχισαν τὸν Μάρτη, ἀλλὰ ἡ προκαταρκτικὴ δουλιὰ ἐτοιμάστηκε ἀπὸ τὸν χεῖμῶνα. Εἶχα μαζὶ μου μερικοὺς ἐργάτες.

Στὴν ἀρχὴ δὲν εἶδαν μὲ καλὸ μάτι τὰ σχέδια μου. Ἐνα πρῶτ μπηκα ἐπίσημα στὸ γραφεῖο τοῦ Ἀγγλοῦ Ταγματάρχη καὶ τοῦ ἐξεῖθεσα τὰ πράγματα ὅπως τὰ ἔβλεπα. Ἐκεῖνος ἀνοίξε ἕνα χάρτη πού ἦταν διπλωμένος στὸ γραφεῖο του καὶ μοῦ ἔδειξε τὸ μέρος αὐτὸ μέσα σ' ἕνα κύκλο ὁδικοῦ διχτύου. Χρειάστηκε νά ἀναπτύξω τὲς πολιτικὲς μου ἱκανότητες. Τὸν ἔβαλα μέσα στὸ στρατιωτικὸ αὐτοκίνητο πού ἔχουν στὴ διάθεση μου καὶ τὸν ἔφερα ἔως ἐδῶ κάτω. Ἀπ' ἐδῶ περπατήσαμε 24 μίλια πεζοπορία. «Ἄς κάμουμε κάτι καλὸ γιὰ τὲς ἀπορφιὲς τοῦ τόπου, ἐπὶ τέλους. Εἶναι μοναδικὴ εὐκαιρία». «Ὁ Ταγματάρχης χαμογέλασε. «Ἄν πάει στὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ;» «Δὲν ὑπάρχει ἐχθρὸς. Ἰδίως γιὰ τοὺς τόπους». Ξαναχαμογέλασε χωρὶς νά πεῖ τίποτε. Ἀπὸ τὸν περασμένο Δεκέβρη εἶμαι λοιπὸν ἐδῶ. Ὅταν δὲ μὲ καλεῖ ἄλλοι ἢ ὑπηρεσία μου, περνῶ ἐδῶ κάτω τὲς ἡμέρες μου ὡς πολιτικὸς μηχανικὸς. Πολλὲς φορές ἀναγκάστηκε νά δουλέψω καὶ ὡς πολὺ διαφορετικὸς ἐπαγγελματίας. Μοῦ κρατοῦν κακία γιὰ τὲς ἀντιλήψεις μου, κατὰ κανόνα, οἱ δυνατοὶ τῶν ἡμερῶν, καὶ μοῦ στεροῦν τὴν εὐκαιρία νά θέσω στὴ διάθεση τους τὴν ἐπιστημονικὴ

μου ικανότητα. Φαίνεται νὰ τοὺς τρομάζει ἡ ἐλευθερία ποὺ διατηρῶ
καὶ ὅταν ἀκόμη μιῶ στυλὸν τοὺς κύκλους τοὺς. Δειλιῶν μπροστὰ στὴν
ἀπερισκεψία μου, ὅταν βέβαια αὐτοὶ ὑπολογίζουν μὲ τὰ ἑκατοστόμε-
να τὰ μέγεθος τῶν βημάτων τοὺς. Παρ' ὅλα τὰτὰ δὲν ἐσκέφτηκα ν'
ἀφήσω τὸν τόπο, οὔτε καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ποὺ ἡ μετακίνηση
ἦταν εὐκόλη.

Κινοῦμαι μὲ ἀργὸ ρυθμὸ τῶρα μέσα σ' ἕνα κόσμον ποὺ μοὺ τοῦ
ἐπλάσαν παλιὰ ὄνειρα τῆ στιγμῆ ποὺ ἄγγιξαν τὴν πραγματικότητα.
Διαρκῶς αὐτὴ παρουσιάζεται διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη μὲ τὴν ὅποιαν
ἐπερίμενα νὰ φτιάξω τὴν πραχτικὴ ὄψη τῶν ὄνειρων. Τῶν ὄνειρων
αὐτῶν, ποὺ πηγάζουν πάλι, ἔτσι μοὺ φαίνεται τῶρα, ἀπὸ ἕνα ἐσωτε-
ρικό κόσμον δικό μου, μὰ ποὺ δὲν εἶναι ὅπως τὸν ἤξερα φτιαγμένοι.
Ὅλα τείνουν νὰ παρουσιαστοῦν τόσο διαφορετικά. Εἶμαι μελαγχολι-
κός κάποτε μέχρι νευρώσεως. Πάντοτε χωρὶς πίστη καὶ τὸ χειρότερον
χωρὶς θερμὴ ἀπιστία.

Συνηθίζω νὰ κουβαλῶ ἀκόμα μαζὺ μου κάσες ἀπὸ βιβλία. Με-
ριστικὰ εἶναι περασμένα στὸ σχέδιο μελέτης ἀπὸ μιὰ δεκαετία, ἔρχον-
ται ὅμως συνεχῶς καινούργια καὶ τὰ σπρώχνουν πρὸς τὸ βάθος καὶ
τὴν σκιερότητα τῆς ἀναβολῆς. Κάποτε ἔρχεται ἡ ἀναβολὴ ἢ ἴδια καὶ
τὰ παρασύρει.

Ἐπιπλέον ἀπὸ τόσα χρόνια μοὺ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ζήσω κον-
τὰ στὴ φύση καὶ οἱ φορεῖς τοῦ ἐσωτερικοῦ μου κόσμου νὰ τεθοῦν
ἀπὸ τὲς διαθέσεις τῆς ἀγνῆς φύσεως. Βέβαια ἔχω πολλὰς
ὄψεις ὡς πρὸς τὸν πλαῖσιον εἰκόνας νοσταλγικῶν ἀναμνήσεων, ἀλλὰ καὶ ὡς
πρὸς τὸ θέμα ἀξέχαστης εἰκόνας ποὺ εὐωδιάζει. Τῶρα ὅμως νομίζω πὼς
ἀντὶ τῆς ἀπείρας καὶ τοῦ ἀπέραντο ποῦ
νομίζω μέσα στὴν αἰωνιότητα χωρεῖ. Δὲν μπορῶ ἀκόμα ν' ἀγνοήσω
τὴν αὐτοτέλεια μου, ἀλλὰ βλέπω πὼς εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ προσ-
διορίσω σημεῖον ἐπαφῆς, ἀρχή, θέλω νὰ πῶ καταγωγὴ. Τὸ κάθε τι,
ὅτι, με ἀναγκάζει νὰ τὸ προσεξῶ. παρουσιάζεται κάτω ἀπὸ ἕνα φα-
νερὸ, ποὺ, χωρὶς νὰ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴ χρωστικὴν ιδιότητα τῶν σωμά-
τιων, ἀποδίδει εἰδικὴ σημασία στὲς διαστάσεις.

Δὲν ἐξαγγέλλω τὴν πίστη μου, ἀντιστρατεύομενος ὡπὲς ὁμο-
λογίες. Προσπαθῶ νὰ διασαφηνίσω. Αὐτὸ τὸ μεγαλεῖο περιβάλλεται
ἀπὸ ἕνα πλατὺ ποταμὸ μηδενισμοῦ, ἀπὸ τὸ μεγάλο τίποτε—
ἕνα ποταμὸ ποὺ κάποτε λιμνάζει καὶ κάποτε ὀρμᾷ. Εἶμαι ἀνάμεσα
στὸ μεγάλο θαῦμα καὶ στὸ μέγα τίποτε. Ἐλπίζω τῶρα τὸ κάθε
τι νὰ πάρει τὴ θέση του, ὅταν θὰ μὲ ἀκούεις νὰ ἐξομολογοῦμαι.
Ὅταν θὰ μὲ βλέπεις νὰ δοκιμάζομαι μέσα στὴ φυλακὴ μου καὶ
ἐν μέσῳ στὴν ἀπεραντοσύνη μου, μπροστὰ σ' ἕνα μεγάλο θαῦμα καὶ
ἀπὸ τὴν ἀπείραντο νερὰ τῆς ἀμφιβολίας ποὺ κατακυλοῦν πρὸς
τὸ ἀσήμαντο, τὸ τετριμμένο καὶ τὸ μηδέν. Πῶς περνᾷς τὲς μέ-
ρες σου, Ἀλέξα;

Εἶναι πράγματα ποὺ δὲν ἐκφράζονται μὲ μιὰ λέξη. Οὔτε μὲ
τὸ στρογγυλὸ νόημα μιᾶς τελειωμένης φράσης. Εἶναι πράγματα

πού δὲν ἐκφράζονται μὲ ἓνα νόημα συνεχῆς καὶ πού ὅμως ἡ ἀντίφραση τὰ σκοτώνει. Μέσα στὴν αἰωνιότητα αὐτῆς τῆς στιγμῆς ζεῖ ὁ ἀτέλειωτος παιδεμός τῆς ζωῆς μου συγκεντρώνεται καὶ διαλύεται ἡ κατὰ τῆς ἀμαρτίας μας πού μοῦ κεντριζει τὴν ἀκαθόριστη ψυχὴ σὰν κίνητρο δραστηριότητας καὶ σὰν πληγὴ ἐξαφαινοῦ. Ἄς συμμαζευτοῦμε ἀκόμη περισσότερο. Ἄς μὴν ἀφήσουμε τὴν προσπάθειά μας γιὰ τὴ μιὰ λέξη, τὴ μοναδική, τὸ στρογγυλὸ ἓνα νόημα τῆς τελειωμένης φράσης, καὶ ἄς ἐπιτείνουμε τὴν προσπάθειά μας γιὰ νὰ συγκλίνουμε «ἐπὶ ταύτῃ» τὰ ἀντίθετα τόξα τῆς ἀντιφάσεως, χωρὶς νὰ σκοτώσουμε τὴν ἀλήθεια αὐτὴ τὴ μοναδικὴ στιγμή πού τὸ ἀντικείμενο καὶ τὸ ὑποκείμενο συμπάσχουν.

* * *

Ἐδῶ κάτω μαζύ μου ἐργάζονται 300 ἄνθρωποι περίπου. Ἐχει γυναῖκες, ἄντρες καὶ παιδιά ἀπὸ τὰ δύο φύλα πού εἶναι λιγότερο ἀπὸ 14 χρονῶν. Ἐπειδὴ ἀπέχουν ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ πλησιέστερο χωριό, τοὺς ἔχω βοηθήσει ὅσο μποροῦσα νὰ κάμουμε ἓνα μικρὸ χωριό ἀπὸ τσαντήρια καὶ πρόχειρες κατασκευασεῖς. Εἶναι ἄμορφο, ἄπλασμο μέσα στὸ σκοτεινὸ βραχίονα τῆς νύχτας καὶ ἡ ψηλὴ μας σκεπὴ ἐξαυλώνει τὴ βαρὴ ὕλη τῆς οὐσίας μας. Ἐπιτρέπεται λοιπὸ στὸ χωριό νὰ ἀναπτύσσει ὄνειρα. Ἐχει καὶ ἡσυχες μέρες καὶ νύχτες λευκῆς καὶ τόσο καθαρῆς, σὰν κάτι λευκὰ φουστανάκια σου, Ἄλέξα, πού ζηλόφθονα διατηρεῖ ἡ μνήμη σὲ μέρος πάναγνο. Πιῶθω τὴ ζωὴ γύρω μου νὰ περνᾷ τὲς ἡμέρες αὐτὲς ἐλαφριά καὶ εὐκίνητη, περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸ ἀνάλαφρο ἀεράκι πού κυλάει ἀπὸ τὲς κορυφῆς τῶν πύκνων πού μᾶς ἀγναντεύουν διαρκῶς. Στέλλουν τὰ χαιρετίσματά τους.

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ μικροῦ χωριοῦ πού πλάσαμε, μόλις σχολάσουν, πλένονται μὲ ἄφθονο νερό, καὶ ὕστερα σὰ νὰ περνοῦν ἓνα πέπλο μωρισμένης ἀπλοϊκῆς μακαριότητος πάνω ἀπὸ τὰ σώματά τους μὲ τὸ νὰ στέκονται μόνο μέσα στὸ Μαρτιάτικο δειλινό. Φτάνει ὡς τὴν ψηλὴ σκεπὴ τὸ μύρο αὐτό καὶ μὲ τὴ σειρά του χαρίζει στὸν οὐρανὸ τὴν πλαστικότητα τῆς εὐαισθησίας μας. Μετὰ τὸ πλύσιμο ἀνάβουν φωτιά καὶ ψήνουν τὸ δεῖπνο τους μὲ ξύλα πού μαζεύουν ἀπὸ τριγύρω. Τὸ φαί τους ἀναδίδει ἀχνιστὸ τὴ θερμὴ καὶ τὴ ζεστασιά τῆς ἡμερῆς φωτιᾶς πού τὸ ἔψησε.

Μὰ ἂν τὸ πανάρχαιο βράδυ εἶναι μακαρισμένη στιγμή αἰωνιότητος, οἱ μέρες τώρα πού μᾶς πατᾷ ἡ ἀνοιχτὴ δὲν εἶναι λιγότερο σαγηνευτικῆς. Μοιάζουν τὰ πρωῖνά μὲ τὴν ἐνσάρκωση ἐνὸς ὄνειρου πού μᾶς ἐπισκέφτηκε σὲ ὥρα φωτεινῆ. Οἱ καρδιές συμπλέκουν μέσα στὸ φῶς τὰ γυμνά καὶ στιβαρά τους μπράτσα, πού ἐξακολουθοῦν νὰ ἐχτείνονται μέσα στὴ φαντασία μας, χέρια ἀνεξάντλητης ἐξαρσης πρὸς τὸν ἀγνωστὸ Θεὸ γιὰ τὰ δῶρα τῆς συνουσίας.

Ἦταν λοιπὸν καιρὸς ν' ἀποτραβηχθῶ ἀκόμη περισσότερο—λίγο πέρα κάτω ἀπὸ τὸ μικρὸ χωριό. Μετέφερα τὴ στρατιωτικὴ μπα-

νηγάρα γκα πρὸς τὰ ἐνδότερα, κοντὰ στὸ γκρεμὸ πού θά γεφυρώσουμε.
 Ἄπ' ἄλλο πάλι αὐτὲς τὲς ὥρες κατὰ τὸν τρόπο μου, πού διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνο
 τοῦ φειδιοῦ, ὅταν ὑπνώττει κατὰ τὲς παγερὲς ὥρες τοῦ χειμῶνα.
 Συσπειροῦμαι τώρα πού ἡ ἐνεργητικότητά μου τραβάει πρὸς τὰ ὄρια
 τῶν δυνάμεών της. Ψῆνω κι' ἐγὼ μόνος τὸ φαί μου κατὰ τὸν
 τρόπο τῶν χωρικῶν, καὶ γεύουμαι κάθε νύχτα τῆ λιτότητά του πού
 τὴν παρατείνω ἀναλλοίωτη. Μισὴ ὁκὰ φρέσκο γάλα πού μου προ-
 ἔβληθη εὐεὶ ἢ κασίκα μου. Τὴ μεταφέρω μὲ τὴ στρατιωτικὴ μπαράγκα
 μου. Τρία κομμάτια ξύλα εἶναι ἀρκετὰ νὰ τὸ κάνουν νὰ ἀχνίσει καὶ
 νὰ τεντώσει ὕστερα τὸ πάχος του. Ἡ νύχτα εἶναι ἐντελῶς δική μου
 ἀπὸ ἐκείνη ἐγὼ στρέφουμαι πρὸς τὸ βάθος καὶ τὴ ρίζα μου, δοκιμάζω νὰ
 ἀποφασίσω τὸ σημεῖο ἐπαφῆς, τὴν καταγωγὴ μου. Κάποτε ὁμως ἀπλώ-
 μουνομαι γιὰ νὰ ἀπορροφήσω περισσότερο ἀπὸ τὸ χῶρο πού πατῶ,
 ἀπὸ γιὰ νὰ μὲ ἀπορροφήσει μεγαλύτερη ἔχταση ἀπὸ τὴν πλατιά ἐπι-
 νδράφειναι πού προθυμοποιεῖται νὰ γίνει τὸ βάθρο μου. Δὲν μπορῶ νὰ
 ἀποξεκαθαρίσω τὸ σημεῖο ἐπαφῆς καὶ ἀναγκάζουμαι νὰ ἐρευνῶ τὴν
 καταγωγὴ μου στὰ φαινόμενα διαπιδύσεως καὶ ἀπορροφήσεως
 ἀπὸ τὸ πλάστον, παρὰ στὰ ξεκομμένα φυσικὰ καὶ ἀπλὰ γεγονότα τῆς ὀρθῆς
 καταγωγῆς καὶ τοῦ κανονικοῦ σχήματος, τὴν καταγωγὴ τῆς ψυχῆς μου
 ἀπὸ τὰ ἐπιπέδων, πού εἶμαι καθαρῶτερο σχῆμα ἀπὸ τὰ χέρια τῆς ἀνεξάντλη-
 τῆς ἔξαρσης τῶν γυμνῶν καρυδιῶν μέσα στὸ πρῶνὸ Μαρτιάτικο φῶς.
 Ἐν τούτοις, ὅλα αὐτὰ δὲν ἐμποδίζουν τὲς αἰσθήσεις μου νὰ
 ἀποδιαγνύουνται σ' ὀλόκληρη τὴν ἐπιφάνειά μου. Αἰσθάνουμαι μαζὺ μὲ
 τὸ πρῶνὸ πρᾶσινο πεδὸ πού προμηναίει τὸ μύρο τῆς κίτρινης γύρης του,
 ἀπὸ τὴν ἐπιπέδων τῆς ἀμυγδαλιῆς πού χαίρονται τὴν ἐπανάληψη τοῦ
 πρῶνὸ ἀπάρθενου τῆς ἐπανελευθέρωσης νεότητος, κατὰ τοὺς ἀκατάλυτους
 ἡμερῶν τοὺς μῆνες, πού ἐξασφαλίζουν τὴν χαρὰ, τὴν διαίωσιση τῆς ὁμορ-
 ρίας, τὴν τροφή τῆς ἡλικίας καὶ τὸ ἀτελεύτητο γῆρας. Ἀναπεπταμένοι
 ὅσοι πλάτος τῶν αἰσθήσεων ριγοῦμε στὴν ἐπαφή, ἀνατριχιάζουμε
 ὅσοι τὸ ἄκουσμα, ἐπεχτεινόμασσε στὸ ἀνάβλεμα, φουσκώνουμε στὴν
 φοῖσθησιση καὶ ἡ γέυση τονώνει τὸ μέγεθός μας πού ἐπαυξάνεται
 ἐπὶ ἀπεριόριστο. Ἡ ἀνάμνησή σου, ἀγέραστο δῶρο, λάμπει, καὶ μὲ
 ἐπὶ ἀντιμετωπιζει ἐξ ὀλοκλήρου. Ἀλέξα, ἐπανερχεσαι. Ἀλέξα, φέρεις
 ὀλοκλήρου τὸν πλοῦτο τοῦ καιροῦ.

Καὶ αὐτὴ τὴ στιγμή, πού μὲ τὸ μελαγχολικὸ Σοπὲν σκέ-
 οφτοῦμαι μὲ παλμούς τρυφεροῦς πῶς ὁ κόσμος στὴ βαθύτερη του
 οὐσία παραμένει σκληρὰ ὁ ἴδιος, ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἔμαθε νὰ
 ἀποχειρίζεται τὴ διάνοια του, ὅταν αἰστάνθηκε τὴ δυνατότητα τῆς
 ἴσως καὶ τὸ ἰδεῶδες μπῆκε ἀνάμεσα στὲς σχέσεις καὶ τὲς βλέψεις τῶν
 ἀνθρώπων, ἀπὸ τὸν καιρὸ, πού ἡ μορφή δοκιμάστηκε νὰ προσαρ-
 ρομοσθεῖ πρὸς τὴν ἀπιαστὴ ἔννοια, διερωτῶμαι : Ἦταν ἀνάγκη νὰ
 ἀποθρασυνοῦμαι τόσο γιὰ νὰ μπορῶ νὰ αἰσθάνουμαι ἡσυχία, ὅταν οἱ
 ἀπὸ πόνους διεγείρονται, ἢ γιὰ νὰ μπορῶ νὰ αἰσθάνουμαι τὴν
 ἡσυχία μου ὡς κατεύθυνση καὶ ἐνέργεια παρὰ ὡς κατάρρα

επανάστασης και χαλασμοῦ; Ἄλλὰ πότε πάλι εἶχα δίκαιο, τότες ἢ τώρα, τώρα, τότες ἢ ποτές, καὶ δὲν ὑπάρχει τέτοιο πράγμα πού νά ὀνομάζεται δικαιολογημένα δίκαιο, καὶ ὅλα δὲν εἶναι παρά ἐποχές πού ἐπαναλαμβάνονται ἢ ἐποχές, πού περνώντας ἀπὸ τὸ αἷμα μας ἀφήνουν τὸν χυμὸ ἢ τὴ σήψη τους καὶ δὲν ἐπαναλαμβάνονται;

Ὁ μελαγχολικὸς Σοπὲν δὲν μπόρεσε νά ἐννοήσει, ἴσως τὸ ἐνδιαφέρον του νά μὴν εἶχε ὑποψιαστεῖ, ὅλα αὐτὰ πού περιβάλλουν τὴν ἐκάστοτε κατάστασιν μας. Γι' αὐτό, πιθανό, μελαγχολεῖ τόσο αὐτούσια καὶ ἀπόλυτα. Ἡ ἀγάπη σου εἶναι γεννημένη μέσ' τὴν κατάρρα καὶ ἡ κατάρρα διαιωνίζεται μαζί με τὴν ἀγάπη σου, Ἀλέξα, ὅπως ἡ ἀνοιξη μέσα σ' ὅλους τοὺς χειμῶνες πού γνῶρισε τὸ ἀμερόληπτο αἷμα μου.

Κάτω ἀπὸ τὸ στεναγμὸ τῆς κατάρρας οἱ ἀτελεύτητοι κύκλοι τῶν βημάτων σπρώχνουν τὴ διάνοια μου χωρὶς ἢ πρόοδος νά γίνεται ἀντιληπτὴ περισσότερο ἀπὸ τὸ σημειωτὸ τοῦ πονεμένου, γύρω ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ πόνου του. Ξεκινῶ χωρὶς νά φτάνω Μετακινουμαι χωρὶς ἢ ἀλλαγὴ νά γίνεται αἰσθητὴ στοὺς νέους τόπους. Ἀπλώνω τὰ χέρια πρὸς καινούργια δῆθεν ἀντικείμενα πού μόλις τὰ κυτᾶξω προσεχτικώτερα, ἀναγνωρίζω τὰ παλιὰ καὶ τὰ ἴδια. Ἡ ἀνθρωπότητα σημειώνει τὴν πρόοδο τῆς μέτῃ τὸ κόκκινο αἷμα τῆς δὲν ἦταν ἢ πρόοδος. Γιὰ γίνεται αὐτὸς ὁ πόλεμος; Μήπως δὲν εἶναι γνωστὸ στοὺς ἐμπολέμους ὅτι ὁ ἄνθρωπος πολέμησε ἀμέτρητες φορές ὡς τώρα γιὰ τὸν σκοπὸ πού πολεμοῦν αὐτοί, καὶ μήπως δὲν ἔμαθαν νά ἀρύονται συπεράσματα ἀπὸ τὴν ἱστορία; Ἐνῶ δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ὁποιασδήποτε μορφῆς, ἀπὸ τὴν ἰδεολογικὴ ὡς τὴν ὠμὴ τοῦ ἐνστίχτου, πού νά μὴ μπορεῖ νά διαρυθμιστεῖ, ὅλες οἱ διαφορὲς δὲν ἔχουν κυταχτεῖ παρά ὡς ἀφορμὴ γιὰ πόλεμο. Οὔτε τὰ βιβλία τῶν σοφῶν μας διαφέρουν ἀπὸ τὰ βιβλία ἀρχαίων σοφῶν πού ἀπέχουν, ἀπέχουν ὡς τὸ τελευταῖο ὄριο τῆς ἀρχαίας μας. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐξαφανισμοὶ λαῶν καὶ ἐπικρατήσεις λαῶν. Ἐνα συνεχὲς γεννοβόλημα καὶ ἕνας διαρκὴς θάνατος ἀκατάπαυστα ἀντιμαχόμενοι. Ἡ ὀδύροατὴ ὑπεροχὴ τῆς πάλης τῶσων εἶναι ἢ πρόοδος μας. Πολεμοῦμε γιὰ τὴν ἐπιβίωση καὶ οἱ περίοδοι τῆς ἱστορίας δὲν διαφέρουν στὸ βάθος τῆς σκοπιμότητος τους ἀπὸ τὲς περιόδους τῆς ζωῆς ἐνός ἀνθρώπου πού, κατ' ἀναλογία, ὀνομάζονται ἡμέρες καὶ ἡλικίες. Μόνο μέσα στὰ βᾶθη τῆς ἐπιθυμίας μου, ἐκεῖ πού τὸ ὄνειρο εἶδε τὸ ὄνειρο νά γεννιέται καὶ οἱ βλέψεις μου δὲν ἦταν παρά τὰ φερούσιμα του, ὁ ἄνθρωπος δυνατός, συνετός καὶ μεγάλος ἀνυψώνεται καθαρὴ στήλη ἀπὸ παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον. Ἄλλὰ πάλι τί τὸ ἀπτό ἢ τὸ ὀριστικό; Ὑπάρχει μιὰ μεγάλη ἀξία ἢ ἡ σχετικότητα καταλύει τὸ ἀπόλυτο, τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικὸ τοῦ μεγάλου, ἢ, ἢ μεγαλοσύνη τῶν ἀνθρωπίνων ἀρχινάει ἀπὸ τῆ

διαβάθμιση, τῆς ὁποίας ἡ κλίμακα εἶναι χιλιοστὰ καὶ ὀλόκληρη ἐμβαπτισμένη μέσα στὴ σχετικότητα; Μποροῦσε νὰ λείπει τὸ ἐρωτηματικό καὶ εἶναι ὥρατ'α πού δὲ λείπει.

Ἡ κατάρτα τῆς ἀμαρτωλῆς χαρᾶς πού μοῦ ἔδωσες δὲν εἶναι νὰ μὲ ἀφήσει. Δὲν μπορῶ νὰ ἀιστανθῶ καμιὰ γεύση χωρὶς τὴν πίκρα τῆς. Δὲν θέλω νὰ διαμαρτύρομαι καὶ δὲν εἶμαι βέβαιος ἂν τὰ καταφέρνω.

Τὴν ἡμέρα τὸ φῶς πανῶριο ἀγλατίζει τὸ σχῆμα καὶ ἡ προσεῦχῆ τῆς ψυχῆς εἶναι ὁ ὕμνος τοῦ μεγάλου ἀρχιτέχτονα. Μπορῶ νὰ συνεχίσω ὡς τὸ μελιχρὸ βράδυ. Ὡς τὴν ὥρα τῶν προφητῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐνόραση ἐνορχηστρώνει τὴν ψυχὴ γιὰ νὰ διαλύσει τὸ ὄρατόν καὶ νὰ ἐξαφανίσει τὸ σχῆμα καὶ τὸν μεγάλο ὕμνο τῆς χεροπιασιῆς ὑγείας. Ὁ Χριστὸς πού φέρω μέσα μου ὥριμασε καὶ κάθε βράδυ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ βουνό τῆς μονώσεως τοῦ καὶ ἡλικιωμένου δοκιμῶζει πάνω στὴν ἀμετάβλητη ψυχὴ μου τὴν πικρὴν γινῆ τῆς μελαγχολίας του. Θέλει νὰ κατεβεῖ στοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ τοὺς σώσει, ἀλλὰ ἐγὼ τὸν ὑποψιάζομαι. Θέλει νὰ φτάσει στὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπ' ἐκεῖ στο μυστικό δεῖπνο γιὰ νὰ εἰσέλθῃ ὁ σταυρὸς ἀσφαλέστερος. Διπλά στο μελαγχολικὸ Σοπὲν, πού ἀναφέρεται μέσα στὴν ἀκοή μου καὶ διπλά στο θλιμένο Θεό μου νὰ ἀναφανίσαι ἐσύ, Ἀλέξα, γιὰ νὰ δονήσεις τὸ νοῆμα τους καὶ νὰ τοὺς συμπληρώσεις ἀναιρώντας τους. Λάμπεις σάν ρεμβασμὸς ἀνάνικανοποίητης ἀπορίας, σαν αἰωνία ἀνοιξη πού δὲ φτάνει ὅμως νῆπιτὴν αὐτοπεπλιθρη τοῦ μεγαλείου τῆς. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει κι' ἐδῶ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπου!

Εἶμαι ἡσυχος. Θέλω νὰ πῶ ἡσυχώτερος. Πάνω ἀπ' τὸ προσκεφάλι μου ἀγέρωχη παραστέκεσαι στὸν μελαγχολικὸ Σοπὲν θλιμένο ὁσπνέο τῆς Θεοτήτας. Ἐξῶ οἱ χρυσοπράσινοι πεῦκοι ἄδουν τὸ προαιώνιο ἄσμα τους. Ἡ ὥρα μου ὅμως εἶναι ἄλλη.

Ἀλέξα, ἔχεις περάσει μέσα ἀπὸ τὴν πείρα πού τριβει διαρκῶς ἐπὶ ὅ,τι ἀγγίζει μέχρις ὅτου ρίξει τὸ χρυσάφι τῆς ἐμφάνισης του, κοπολλὲς φορὲς μέχρις ὅτου καταφάει τὴν οὐσία του καὶ τὸ κάνει ὄντ'α ντρέπεται καὶ τὸ ἴδιο γιὰ τὸ σουλοῦπι του. Εἶχα μερικὰ ἀπράγματα ἐντελῶς δικὰ μου, πού γεννήθηκαν μέσα μου ἀπὸ μουσικὴ καθαρὴ καὶ χρῶμα τῆς ἀγνωστῆς προσδοκίας. Μοῦ τὰ ἀπῆλπισαν. Ὅχι μόνο τοῦτο. Ἐστοίβασε διπλά τους δύομορφους κινδύνους πού βαραίνουν πολὺ τὴν ὕπαρξη μου τὴν ἴδια. Τόσο πού τὸ κάποτε, διερωτῶμαι στὴ μύχια κόχη τῆς βεβαιότητάς μου, ἂν εἶμαι ἀνθρώπος μὲ τὴ σημασίαν πού ξέρω γιὰ τὸν ἀνθρώπο.

Νὰ πῶ πῶς ἐσύ ἐμεινες ἀνεγγιχτὴ καὶ ἀκηλίδωτὴ θὰ ἦταν μεγάλη ἀπάτη. Ἦδη, ἀπὸ τὴν ὥρα πού τὰ χέρια μου ἄπλωσαν πρὸς τὴν ἀπῆλπιστὴν πού ἐπρόβαλλες, πάνω στα δαχτυλά μου ἔνωσα τὲς κρηκλίδες πού ἄφηνε ἡ ἄφωνη ἐπαφή μας στὴν ἀνυψωνόμενη στήλη τοῦ μεγαλείου σου. Μὲ τὸν καιρὸν ἔμαθα πολλὰ πρὸς τὴν καθ' ἑαυτὴν ἀλήθειαν. Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ τέλεια τελειωμένο, ἀκόμα καὶ ἡ πάναγνη ἀθωότης τῆς ψυχῆς μου ἐγεννήθηκε λίγο πονηρὴ. Εἶ-

μαστε ένα ζυμάρι από πολλών ειδών κονιοποιημένη ούσια, κ μ' ὄλη τῆ λαμπρότητα τῆς φόρμας, ἡ ἐπιφάνεια μας συχνά πρ δίδει τὴν ὕλη τῶν συστατικῶν μας. Κάποτε μὲ πιάνουν τὰ παλ μου πείσματα καὶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ ὄλη τὴν κατασχύνῃ τοῦ πλήρῳ γνῶθι σαυτὸν ξεπροβάλλουν ἄνθρωποι ἀκόμη τυχεροὶ ποὺ ἐξακ λουθοῦν νὰ εὐωδιάζουν τῆ χαρὰ τοῦ σωστοῦ καὶ τοῦ ἰδεώδου. Ἴσως νὰ εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ εὐτύχισαν τὴν ὥρα τῆς συλλ ψεως τῶν μέσα σὲ μῆτρες ἱερές, ἄνθρωποι ποὺ εὐτύχισαν τὴν ὥρ ποὺ ἐθήλαζαν, ἄνθρωποι ποὺ εὐτύχισαν τὴν ὥρα ποὺ ἔκαναν ρουτίνα τῆς ζωῆς τῶν, καὶ ἄνθρωποι τέλος ποὺ εὐτύχισα κατὰ τὲς ἐπίσημες ὥρες τῆς ἱστορίας τῶν. Αὐτοὶ πηγάζουν ἀ τὸ πείσμα μου, ἀπὸ τῆ διαμαρτυρία τοῦ ἀπονήρευτου μέρους τ ἀθωότητάς μου, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ μένει πιστὸ πρὸς τὸν ἑαυ του. Ἐγὼ δὲν εὐτύχισα οὔτε νὰ γνωρίσω αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπου. Εὐτύχισα ὁμως νὰ φτάσω ὡς αὐτὴν τὴν ἄνοιξη. Εἶναι ἡ ἄνοι τῆς ὠριμασμένης νεότητάς μου ποὺ ἀπέχτησε πολὺτιμη καὶ βλαβε πείρα, ποὺ ἔχει ὁμως ἀκόμη τὴ δύναμη νὰ ὑπάρχει αὐτοτελ μέσα στὴν πείρα τῆς—σὲ μιὰ πείρα τέτοια ποὺ τὰ ἀντικείμεν τεμαχίζονται ὡς τὸ πρῶτο ἀπλοῦν τοῦ πολλαπλασίου τους.

Εἶναι ὠραία ἡ ἄνοιξη! Δὲν εἶχα ποτέ μου φανταστεῖ πῶς κάμπος εἶναι τόσο πλούσιος σὲ χρῶμα καὶ σὲ ποικιλία καὶ σὲ μ γαλοπρέπεια. Ἐδῶ εἶναι τὰ βουνά, παρακάτω ὁμως ἀπλώνεται κάμπος. Ἐχῶ τὸν καιρὸ νὰ βραδύνω μέσα στὴν περιοχὴ του. Δ εἶχα ποτέ μου φανταστεῖ πῶς τὸ λουλούδι τοῦ ἀγροῦ εἶναι ἓνα στ λίδι τόσο ταιριαστὸ ἐκεῖ ποὺ φυτρώνει, πῶς ἡ γῆ αἰσθάνεται τό σο τῆ βλέπω νὰ αἰσθάνεται. Στὴν ἀρχή, ἔλεγα νὰ τὰ σπουδάσω λα αὐτά. Θὰ σύναζα ὅλα τὰ εἶδη τῶν λουλουδιῶν γιὰ νὰ ἐξακριβί σω τὰ ὀνόματα τους καὶ νὰ χαρῶ τὴν ποικιλία στὴν πολλαπλότη τῆς. Θὰ μάθαινα τὸ μικρὸ ἀδιόρατο ἀνθάκι ποὺ βλαστάνει πάνω σ ἀγκάθι, καὶ τῆ ρίζα ποὺ μόλις δέχεται μιὰ τομὴ πράσινης σκιῆ τὰ χρωματιστὰ ποικίλματα ποὺ στολιζοῦν τὸ στήθος—ὄχι—ποὺ στ λίζοῦν τὴν ἐτοιμοσμένη προέλαση τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ δῳ μονισμένου υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ διαρκῶς πορεύεται, ἐν μέσ πανηγύρεων καὶ ἐρήμων, πρὸς τὴν ἀνεξάγνιστη ἐξάγνιση. Ἄλλ ποιὸς ὁ λόγος; Ὅλη αὐτὴ ἡ θαυμαστὴ ποικιλία εἶναι τὸ ἄνθος τῆ ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ, αὐτῶν τῶν ζιζανίων ποῦ, κατὰ τὴν παραβολ ἔπνιξαν τὸν καλὸ σπόρο, ὅταν τὸν ἔσπειρε ὁ σπείρας τὸν σπόρον ο τοῦ. Αὐτὴ ἡ γνώση ὀρκεῖ.

Τὶ τὰ θέλεις, οἱ νύχτες μέσα στὴν ἀπόλυτη μοναξιά οὗτοῦ τῆ δάσους παρ' ὅλα αὐτά, κάποτε, εἶναι σκοτεινότερες ἀπὸ τὴ σκοτειν τερὴ νύχτα. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο νὰ λάμπει ἀπὸ τὸ ἀπαράμιλ ζευγάρι τῶν γάμπων σου. Ὁ Διόνυσος διατρέχει τὴ γῆ. Ὁ Διόν σος διατρέχει τὸ αἶμα μας καὶ τὸ φαρμάκι τῆς κακῆς ὥρας γλυκαίν καὶ σμίγει μὲ τὸ μοῦστο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ μοῦσιο τοῦ γλυκοῦ αἵμ τος μας. Τὸν περιμένω καὶ φέτος τραγοπόδαρο γιὰ νὰ κεράσει τὸ σο

μα του στους πιστούς θαυμαστές, τούς λειτουργούς και ὀπαδοὺς τῆς
 ἰδέας. Δὲν ἦταν λάθος μού ν' ἀρχίσω τὴν ἱστορία τῆς ἀνόμνησης
 σου μὲ τὴ διάθεση τοῦ ὕμνου. Ἄλλο εἶναι καιρὸς νὰ ξεκόψουμε τὸ
 πεδίο τῆς διήγησης καὶ τῆς ἐξομολόγησης μέσα στὲς δυνάμεις τῶν
 αἰσθήσεων μας, ὡς τὸ ἀκρότατο, ἔστω, μῆμειο τῶν πλοκάμων τῆς ἀ-
 νανμήσεως. Ἀρκετὰ ἔχουμε βουτήξει τὴν αἰχμὴ τῆς γραφίδος μέσα
 στὴν οὐσία πού ζυμώνεται ὁ πόνος καὶ ἡ χαρὰ, τὸ τώρα καὶ τὸ αὐ-
 ριον, ἐκεῖ πού, ἀπὸ αἰωρούμενες ὑποψίες ἢ αὐτοτέλεια μας γεύεται
 τὴν ἐπισφράγιση τῆς καὶ τὴν ἄρνηση, ἐκεῖ πού πλαστικῶς ὁ ὕμνητής,
 ὁ ὁ ἄσυνεπής, ὁ τραγικός Δημήτρης τῆς Ἀλέξας.

Ἀλέξα, τί σύμβολο ἀναρχικό πού εἶσαι! Ἄς κοπιᾷσει ὁ Φρόνιτ
 καὶ οἱ ἄξιοι ἐξακολουθητές. Ἄς εἶναι ἐλαφρὸ τὸ πάτημα τους. Τὸ
 πάτημα τους! Εἶναι τελειῶς ἄχρηστοι. Δὲ θελω νὰ πῶ πῶς ὁ φροῦ-
 δισμὸς ἐδημιούργησε μιὰ νέα ψυχικὴ διάθεση, ἓνα νέο Λιμπίτο, ἐπι-
 θυμίες ὑπεκφυγῆς καὶ ἐξαπατήσεως. Αὐτὸ εἶναι δευτερεύον καὶ ἄς
 ἀπασχολῆσει τοὺς νέους φροῦδιστὲς γιὰ τὸν νέον ὄρον ἐκείνων πού
 ἀσχέθονται ἀπὸ φροῦδισμό. Ἐγὼ μιῶ γιὰ τὴ νέα ὕγιᾶ περιοχὴ τῆς
 ψυχῆς πού ἐκθέτω, τῆς αἰώνιας καὶ πανάρχαιας, ὅσο καὶ ἡ νόχτα,
 ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀναδιπλασιάζεται.

Ἀλέξα, τί σύμβολο ἀναρχικό πού εἶσαι!

Τί σύμβολο ἀναρχικό πού εἶμαι!

Τί ἀναρχικό πού εἶναι τὸ ἀσύλληπτο νόημα πού ἐνεδρεῦει στὲς
 πτυχῆς τοῦ ἀναδιπλωμένου ἀπείρου πού λουφάζει μέσα μας!

Ν. Σ. ΒΡΑΧΙΜΗΣ

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ, ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ...

X I

Πῆρα τὰ ρόδα ἀπ' τὶς φραγῆς καὶ σὶν βιβλία τὰ βάζω
 μὲ δυὸ κλαδιὰ χλωρὰ
 καὶ σκλάβωσα τὴν ὁμορφιὰ τῆς βροῆς σ' ἓνα βάζο
 μὲ μιὰ τορrellή χαρὰ.

Κι' εἶπα πὼς πύκνωσα μὲ μιᾶς σὲ μιὰ σταλιά τὴν πλάση,
 καὶ χάρηκα ὡς παιδί
 ἐνῶ σὲ λίγο ἐζήτηξα δυὸ βήματα σὶν δάση,
 κι' ἓνα ἴσχιο ἀπὸ κλαδί.

K. X.

«ΝΥΧΤΑ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ»

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

(Κίνηση μέσα στο πλήθος. Οί λαγουτάρηδες αρχίζουν να παίζουν. Από δεξιά μπαίνει ἡ πομπή τῶν Βενετσάνων. Πρώτος ὁ Γουίδος Μαλιπιέρος, νέος υπέρκομπος καὶ λαμπροφορεμένος. Δίπλα του ὁ Καματερός ποὺ τσακίζεται σὲ προσκυνήματα).

Γουίδος Μαλιπιέρος. — Ὅμορφη τὸντις πολιτεία, κ' οὐ κάτοιμα
 σοο δὲν παίρνει φιλόξενοι. Κεῖνοι —
 — παρακαλῶ — ποὺ παίζουν μουσικὴ
 γιατί μὲ τόση μανία νὰ βροντοῦνε
 τὰ ὄργανά τους ποὺ θάλεγε κανένας
 πὸς εἶναι πληρωμένοι;

Καματερός. — Για τὴ χάρη σου
 ὄρχοντά μου τὰ παίζουν! Εἶναι τοῦτοι
 τοῦ τόπου οἱ λαγουτάρηδες. Ἐγὼ
 σοφίστηκα νὰ τοὺς συνάξω σήμερα
 γιὰ νὰ σοῦ κάνουν τὴν παράτα. Πές μου,
 καλὸ δὲν εἶναι τὸ σχέδιό μου, ἀφέντη;

Γουίδος. — Εὐχαριστῶ, μὰ τώρα ἄς πάνουν.

Καματερός. — Παῦτε!
 Καὶ νὰ τὴν πληρωμὴ σας...

(τοὺς πετάει, ἐπιδειχτικά, χρήματα).

Γουίδος (γελώντας). — Μὴ δὰ κι' ἔτσι!
 Σὲ βάζουμε, φοβᾶμαι, νὰ ξεδιάζεσαι
 πολὺ, Καματερέ. Ποτέ, σι' ἀλήθεια,
 δὲ θὰ μοῦ τὸ συχωρέσει, νὰ ξέρεις,
 αὐτὸ ἢ συνείδησή μου!

Καματερός. — Τί μοῦ λές,
 ὄρχοντά μου! Γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει
 τρανότερη χαρὰ παρὰ σὲ κάθε
 περίσταση νὰ σὲ δουλεύω. Μάστυνας
 ὁ Θεός! Καὶ δίχως, νὰ τὸ ξέρεις, διάφορο.
 Δίχως διάφορο!

Γουίδος. — Πᾶμε τώρα.

Ὁ καντσιλιέρης (προχωρώντας ἕνα βῆμα. Στὸν Γουίδο). — Κύριε,
 τοῦ Γούη νι' Ἀγγκιέν ἡ κόρη καὶ Κυρὰ
 τ' Ἀναπλιού, κατεβαίνει τώρα μόνη της
 νὰ σὲ καλωσορίσει.

Γουίδος (ψυχρός κι' αδιόρατα ειρωνικός).—*Κύριε, πρέπει νάτανε, τὸ φοβάμαι, κάπως ἄκαιρος ὁ ἐρχομός μας ἂν κρίνω ἀπὸ τὴ βιάση πὺν δείχνει τώρα δὰ ἡ Κυρά σας. Ὅμως ἔχω παρηγοριά πὺς δὲν τὴν ἄφησα νὰ περιμένει.*

Ἡ Μαρία νι' Ἀγκιέν, πὺν εἶχε φανεῖ νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ κάστρο μὲ τὴν ἀκολουθίαν της, προχωρεῖ εἰς τὴ σκηνὴ ἀπὸ τὸ βῆθος.

Καματερός (θριαμβευτικά, στὸν Κυλοειδῆ, καὶ χαμηλόφωνα).—
*Τ' ἄκουσες, ἔ; τ' ἄκουσες;
μὲ τὴ λαμπρὸ σι' ἀλήθεια κι' δλοστορόγγυλο νόμισμα τὸν ἐπλήρωσε τὸ σάλιαγμα τὸν φαντασμένο; Χά! Μὰ πὺς χάρηκα!*

Μαρία νι' Ἀγκιέν (στὸ Γουίδο Μαλιπιέρο).—
Ἄρχοντες Βενετσάνοι, καλῶς ἤθνασε σὴν πολιτεία μας. Μὲ χαρὰ πολλὴ σὰς βλέπει ὁ τόπος τοῦτος πὺν γνωρίζει νὰ τιμᾷ καθὼς πρέπει τὴν τρανή, καὶ δοξασμένη πατρίδα σας.

Γουίδος.—

Φέρονω

σὴ χάρη σας καὶ στοὺς καλοὺς πολίτες τ' Ἀναπλιτοῦ φιλικὸς χειρτισμοὺς, σιγγιόρα, ἀπὸ τὴν ἐνδοξότητά του τὸν δόγη Ἀντώνιο Βενιέρο. Μοῦ ἀνάθεμα νὰ σὰς βεβαιώσω πὺς ποτὲ δὲν πάθει νάχει τὸ νοῦ του μὲ βαιειὰ συμπάθεια καὶ στοργὴ στυλωμένον σὴ δική σας χάρη καὶ σὴν καλή σας πολιτεία. Χαρά του θάταν ἂν ποτὲ ἀξιωθεῖ, καὶ νὰ τὴ διαφεντέψει ἀπ' τοὺς ἐχθροὺς της.

Μαρία.—

Εὐχαριστοῦμε ἀπὸ καρδιᾶς τὸ δόγη. Ὅμως ἐχθροὺς δὲν ἔχουμε. Ποτὲ τοῦ διπλανοῦ μας τ' ἀγαθά, τὸ βίος, δὲν τὸ φθονοῦμε. Μᾶς ἀρκεῖ τὸ λίγρον πὺν εὐδόκησε νὰ μᾶς ἐπιμερίσει στὸν κόμο τοῦτο ἡ θεία Πρόνοια.

Γουίδος (παγερός).—

Σιγγιόρα,

θὰ μεταδώσω τὴν ἀπόκρισή σας στὸ δόγη.

(Στους ἄλλους)

Πᾶμε...

(Στὴ Μαρία)

...καὶ μὲ τὴν ἄδειά σας.

Μαρία (τὸν σταματᾷ). — Παρακαλῶ. Στ' Ἀνάπλι ὅσο θὰ μείνετε θὰ σᾶς ξενίσω μὲ πολλὴ χαρὰ στὸ κίστρο μου. Τοῦ δόγη οἱ ἀποσταλμένοι δὲν μπορεῖ νὰ κονέφουν σ' ἄλλο μέρος.

Γουίδος (δρθώνοντας τὸ κορμί του). —

Εὐχαριστῶ τὴ χάρη σας. Κι' ἀλήθεια θάταν φοριχτὰ παρότιπο τ' ἀντίθετο. Ὡστόσο νὰ ποῦ ἐγὼ θὰ σᾶς ζητήσω τὴν ἄδεια νὰ τὸ κάνω. Ναί, λυπᾶμαι, σιγνιόρα, μὰ δὲ θέλω τόσο βίρος νὰ δώσουμε σι' ἀρχαῖο τ' ἀρχοντικό σας. Ἄν κείνω ἀπὸ τὴν ὄψη του τοῦλάχιστο εὐκόλα δὲ θὰ τὸ κρατήσῃ, Θέ μου! θὰ σωριαστῆ μαζί μας. Μὰ τὴν πίστη μου προτιμῶ κάποιον ἄλλο πρὸ γενναῖο καὶ δοξασμένο θάνατο, σιγνιόρα.

(Γέλια γενικά).

Μαρία (κατάχλωμη). — Κύριε!

Γουίδος. —

Καὶ νά! Στιῶ φίλου μας ἐδῶ

Καματεροῦ τ' ἀρχοντικό νὰ πᾶμε λέω. Πῶς σοῦ φαίνεται, ἄρχοντά μου, θέλεις;

Καματερός. —

Χρόνια πολλὰ νὰ ζεῖς, καλέ μου ἀφέντη! Δουλος σου ἐγὼ μὰ κ' ἡ φαμίλια μου ὅλη.

Γουίδος. —

Ἐμπρὸς λοιπόν. Σιγνιόρα, τὴν ἐπίσκεψη θὰ κάνουμε σὶ τὴ χάρη σας τὸ δεῖλι.

(Φεύγει ἀριστερὰ μὲ τὴν ἀκολουθία του καὶ τὸν Καματερό. Τὸ πλῆθος, οἱ ἔμποροι ἀκολουθοῦν. Στὴ σκηνὴ ἀπόμεινε μόνον ἡ Μαρία, ὁ καταιερέης κ' οἱ γυναῖκες της).

Ὁ καταιερέης (ἀκολουθώντας μὲ τὸ μάτι ἀστραφτερὸ τὸ Γουίδο). —

ὦ! νᾶμουν νέος καὶ νᾶχα τὸ δικαίωμα νὰ δώσω τὴν ἀπόκριση καθὼς ταιριάζει σ' ἄντρα.

Μαρία (δαγκώνοντας τὰ χεῖλη της καὶ μὲ κόπο μεγάλο κρατώντας δάκρυα λύσσας). —

Σῶπα, καντσιλιέρη!

Ο *Καντσιλιέρης*. — *Κυρά μου!*

Μαρία. — *Σῶπα, σῶπα, σῶπα!... Πᾶμε.*

(Κλονίζεται. Ὁ καντσιλιέρης τρέχει καὶ τὴ βαστάζει. Γυρίζουνε καὶ παίρνουν ἄργά-ἄργά τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο τοῦ κάστρου. Πίσω ἀπὸ μιὰ παράγκα, πρόβαλε ὁ Λέων Καματερός. Παρακολουθεῖ μὲ τὰ μάτια τὴ σκηνή. Ὑστερα, σὺν μένει μόνος):

Λέων. — *Μαθήθηκες ἀστέρι τῆς ἐσπέρας
μόλις τὰ κονὰ τους δάχτυλα σ' ἀγγίξαν,
τὰ δάχτυλα ποὺ ξέροννε σοφὰ
νὰ μετροῦνε τὸ μίλαμα, νὰ παίζουν
τὸ σίδερο, νὰ ζυγιάζουν τ' ἀσῆμι.
Τρομόσβυστο καὶ μακρονό μου ἀστέρι!...*

Βαρνάβας (μπαίνοντας μὲ τοὺς ἄλλους δυὸ ἀπὸ δεξιά). —
Ἔϊ, χό! Τί κάνεις αὐτοῦ;

Λέων. — *Κάτι στίχους
σκάρωνα, ἀδέσφια, στίχους τῆς κακιᾶς
συφορᾶς καὶ τοῦ κάρου, γιὰ τὰ μέταλλα...*

Μηνᾶς. — *Τὰ μέταλλα;*

Λέων. — *Ναί, κεῖνα ποὺ τὰ λένε
«πολύτιμα κι' εὐγενικά».*

Μανουήλ. — *Τρελλάθηκες;*

Λέων. — *Θαοῶ. Μὰ πάλι μπορεῖ μόλις τώρα
νὰ βοῆγα αὐτὸ ποὺ λένε «τέλεια γνώση»...
Φιλοσοφίες! Στὸ διάολο!... πούφ! δὲν εἶναι
προκοπή. Μπρὸς λοιπόν, γιατί βαλτώνουμε;
Κι' ὅπως λέει στὶς μεγάλες του ὄρες πάντα
ὁ πατέρας μου: Ἀγέρα στὰ πανιά μας!*

(Φεύγουν ἀριστερά).

ΑΥΛΑΙΑ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ*

Ἡ Κύπρος, τὸ μεγάλο ἑλληνικὸ νησί πὺ βρίσκεται στὴν ἀνατολικὴ ἑσχατιὰ τῆς Μεσογείου, ἔχει ἱστορία πὺ ἐκτείνεται σὲ 6 χιλιάδες χρόνια. Ἡ ἱστορία του μπορεῖ νὰ μελετηθῆ συνδυασμένα μὲ τὴν ἱστορία τῶν λαῶν πὺ τὸ περιβάλλουν καὶ πὺ ἐξήσκησαν πάνω του πολλὲς ἢ λίγες ἐπιδράσεις στὸ πέρασμα τῶν χρόνων. Γι' αὐτὸ θὰ περίμενε κανένας οἱ ἐπιδράσεις αὐτὲς νὰ μὴ περιορίζονταν μονάχα πάνω στὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ του, ἀλλὰ νὰ ἐκτείνονταν καὶ στὸν ἐθνικὸ του χαρακτήρα.

Πὺς διαμορφώθηκε ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρας τῆς Κύπρου ἑλληνικὸς χωρὶς ἄλλες ξενικὲς ἐπιδράσεις, θὰ δοῦμε σύντομα στὴν ὁμιλία αὐτή. Ξέρουμε πὺς οἱ κάτοικοι τῆς Κύπρου στὴν ἀρχὴ θεωροῦνταν «αὐτόχθονες», μὰ πὺ στὴν πραγματικότητα ἦλθαν ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ ἔμειναν στὴ νῆσο αὐτὴ χιλιάδες χρόνια. Ὑστερα ἀπὸ τὰ 1200 π. Χ. τοῦλάχιστο ἐγκαταστάθηκαν σ' αὐτὴ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα καὶ ἀργότερα Φοίνικες ἀπὸ τὴν ἀπέναντι χώρα. Κυρίαρχοι πέρασαν ἀπὸ τὴν Κύπρο διαδοχικὰ Ἀσσύριοι, Αἰγύπτιοι, Πέρσες, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Πτολεμαῖοι, Ρωμαῖοι, Βυζαντινοί, Φράγκοι, Ἐνετοί, Τούρκοι καὶ τελευταῖα οἱ Ἀγγλοὶ πὺ τὴν κυβερνοῦν ὡς σήμερα. Ἄλλ' αὐτοὶ οἱ κυρίαρχοι ὅλοι δὲ μπόρεσαν νὰ μεταδώσουν σ' αὐτὴ τίποτε ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ τους ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς, ἢ ἀφήκαν λίγα μνημεῖα πὺ θυμίζουν πὺς κάποτε πέρασαν ἀπὸ πάνω της μὲ τὸ βαρὺ τους τὸ ζυγὸ. Στὴν ἀρχαιότητα οἱ τρεῖς λαοὶ πὺ τὴν κατοικοῦσαν, οἱ αὐτόχθονες, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Φοίνικες πάλασαν γιὰ πολλὰ χρόνια γιὰ ἐπικράτηση. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς οἱ ἄλλοι πολιτικοὶ κυρίαρχοι δὲν παρουσιάζονται σὰν μόνιμοι κατακτητὲς τῆς Κύπρου, γιατί ἐξαναγκάζονταν νὰ φεύγουν. Κι' ἀπ' αὐτοὺς ὅμως ὅλους καὶ ἀπ' ἐκείνους μονάχα οἱ Ἕλληνες ἐπέζησαν καὶ ἐπεβλήθηκαν μὲ τὸν πολιτισμὸ τους καὶ τὴ δυνατώτερη φυλὴ τους. Οἱ πολλοὶ Κύπριοι, οἱ αὐτόχθονες, πὺ διατηρήθηκαν ὡς τὰ 300 π. Χ. περίπου ἔσβησαν, καὶ λίγο ἀργότερα ἀπ' αὐτοὺς καὶ οἱ Φοίνικες. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατακτητὲς της οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Φράγκοι, οἱ Ἐνετοὶ καὶ τελευταῖα οἱ Ἀγγλοὶ δὲν ἔχουν τίποτε νὰ δώσουν σὲ ἐπίδραση πολιτισμοῦ παρὰ ἄψυχα μνημεῖα καὶ μόνο, πὺ δὲν ἔχουν πραγματικὴ ζωὴ, γιατί δὲν ἔχουν τίποτε ἀπὸ τὴ καὶκὴ ψυχὴ. Στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ δὲν ἔμεινε ἵχνος ἀπὸ τὸ διὰβα τους. Μονάχα οἱ Βυζαντινοὶ ποῦναι καὶ αὐτοὶ Ἕλληνες ἀφήσαν

* Δ' ὁμιλία ἐκ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ Ἀθηνῶν.

σταθερά τὰ ἴχνη τοῦ πολιτισμοῦ τους ὡς σήμερα. Ἐνα μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ εἶναι ἀκόμα καὶ τώρα ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάπτυξης τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ στὴν Κύπρο, ὅπως τὸν ξέρομε μὲ τὸ γνωστὸ του χαρακτήρα. Τῶν Τούρκων τὸ πέρασμα ἀπ' αὐτὴ δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἔμεινε ἀνεξάλειπτο. Γιατὶ ὡς σήμερα διατηρεῖται τὸ τουρκικὸ στοιχεῖο, ἂν καὶ κι' αὐτὸ εἶναι ἀμφίβολο, ἂν ἔχει πραγματικὰ τουρκικὴ τὴν ἀρχὴ του. Ἄλλ' ἡ σημασία του εἶναι ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια τουρκικῆς κυριαρχίας πολὺ μικρὴ ἀπέναντι στοῦ δυτικότερου καὶ πολυπληθέστερου στοιχείου, τὸ ἑλληνικόν. Ἀπὸ πολιτισμὸ τίποτε κι' αὐτὸ δὲν ἔχει νὰ δεῖξῃ. Οὔτε κι' αὐτὰ τὰ ἄψυχα μνημεῖα, π' ἀφήκαν οἱ Φράγκοι κι' οἱ Ἑνετοί, ἔχει τὸ τουρκικὸ στοιχεῖο νὰ δεῖξῃ.

Μονάχα οἱ Ἕλληνες, ὅπως τονίσαμε πρὸ πάντων, διατήρησαν ὡς σήμερα συνεχῆ τὸν πολιτισμὸν τους. Τὸ πρῶτον κυνητὸ στοιχεῖο τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου στὴν Κύπρο εἶναι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα πού κυριαρχεῖ σ' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς, ὅποιασδήποτε φυλῆς κι' ἂν εἶναι. Στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἡ γλῶσσα τῆς Κύπρου ἦταν διάλεκτος συγγενικὴ τῆς ἀρκαδικῆς πού τὴν φέρανε μαζὶ τους οἱ πρῶτοι Ἀρκάδες ἄποικοι τῆς. Ὑστερα, ὅσοι τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα γίνηκε «κοινὴ», μὲ τὶς κατακτήσεις τοῦ Μ. Μ. Ἀλεξάνδρου κυριαρχεῖ ὑπὸ τὴ νέα της μορφή καὶ στὴν Κύπρο πού χάνει κι' αὐτὴ, ὅπως ὅλα τὰ ἑλληνικὰ μέρη, τὴν τοπικὴν διάλεκτον. Κι' ὄχι μονάχα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο σημαντικόν. Στὴν ἀρχαιότητα ποτέ οἱ Κύπριοι ποιητὲς καὶ πεζογράφοι ἐξέμεταχειρίστηκαν τὴν τοπικὴν τους διάλεκτον στὰ ἔργα τους, ἀλλὰ προσαρμόζανε τὴν τοπικὴν τους μορφή πρὸς ὅ,τι ὁ ἄλλος ἐπιπνευματικὸς ἑλληνικὸς κόσμος εἶχε παραγάγει, ἀνάλογα μὲ τὰ ἀποδοχθέντα λογοτεχνικὰ εἶδη. Ἡ παλιὰ γλῶσσα τῶν αὐτοχθόνων τῶν Κυπρίων, ἡ φοινικικὴ τῶν Φοινίκων ἀποίκων κι' ὅλες οἱ γλῶσσες τῶν ξένων κυριάρχων, Ἀσσυρίων, Αἰγυπτίων, Περσῶν, Ῥωμαίων, Φράγκων καὶ Ἰταλῶν ἐξαφανίστηκαν ἢ ἐλάχιστα κι' ἀλογάριαστα ἴχνη τους διατηρήθηκαν στὴ νεώτερη ἑλληνικὴ κυπριακὴ διάλεκτον, ὅπως κι' οἱ πολιτισμοὶ τους γενικὰ χάθηκαν ὁλοτελῶς.

Ὑστερα, ἂν κοιτάξουμε τὴν θρησκείαν, θὰ δοῦμε ἀνάλογον ἐξέλιξιν. Κι' ὅπως στὴ γλῶσσα βρίσκουμε τὰ μὴ ἑλληνικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ποικιλίαν τῶν κατοίκων, ἔτσι καὶ στὴ θρησκείαν. Ὅλα ὅμως τὰ μὴ ἑλληνικὰ θρησκευτικὰ καὶ λατρευτικὰ στοιχεῖα, ποὺ πολλὰ ἦταν λείψανα τῶν προελληνικῶν χρόνων, σβήσανε μὲ τὸν καιρὸν καὶ μείνανε οἱ ἑλληνικοὶ θεοὶ στημένοι κυριαρχοὶ στὴ γῆν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ μάλιστα αὐτοὶ πού ἐκπρὸσωποῦσαν κατ' ἐξοχὴν τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, ὅπως ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ Ἥρα κ' ἄ κοντὰ στὴ λατρεία τῆς παλιᾶς τοπικῆς θεοτήτας, τῆς Ἀφροδίτης, πού ἀπέκτησε κι' αὐτὴ πανελλήνια σημασία. Οἱ ἑλληνικὲς μορφὲς αὐτῶν τῶν θεοτήτων κοσμήσανε καὶ

τὰ νομίσματα τῶν Κυπρίων βασιλιάδων κι' ἀντικαταστήσανε τὰ παλιὰ ἀνατολικά σύμβολα πού ἐπέβαλλε ἡ γειτνίαση πρὸς τὴν Ἀνατολή κι' ἡ ὑποταγὴ τῆς Κύπρου στοὺς ἀνατολικοὺς κυρίαρχους. Σύμβολο τοῦ πιὸ μεγάλου Κυπρίου βασιλιά, τοῦ Εὐαγόρα Α' τῆς Σαλαμῖνος, ἦταν ὁ ἐλληνικὸς ἥρωας Ἡρακλῆς μὲ τὰ πανελλήνια ἰδανικά του, ὅπως τὰ ὑμνήσανε ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.

Ἀνάλογα διαμορφώνεται κι' ὁ πολιτικὸς βίος μετὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν Ἑλλήνων στὴν Κύπρο. Χωρίζεται σὲ μικρότερα βασίλεια μὲ ἓνα βασιλιά τὸ καθένα, μὲ τὸ πατριαρχικὸ-θηρησκευτικὸ σύστημα τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ στὴν πολιτικὴ ζωὴ μπαίνουν δημοκρατικώτερα στοιχεῖα πού τὰ παίρνουν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες. Οἱ Κύπριοι δὲν ἀπέβαλλαν εὐκόλα τὰ παλιὰ τοὺς στοιχεῖα πού ἔφεραν μαζί τους οἱ πρῶτοι κάτοικοι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Νέα στοιχεῖα δέχονταν μονάχα, ὅταν οἱ Ἑλληνες πάλι τοὺς τὰ εἰσήγαν. Ἔτσι ἐφαρμόστηκαν μὲ τὸν καιρὸ δημοκρατικώτερες ἀντιλήψεις στὴ διοίκηση τῶν πόλεων, στίς ὁποῖες εἰσήχθησαν κι' οἱ ἀγῶνες, ἄλλο αὐτὸ ἐλληνικὸ στοιχεῖο πολιτισμοῦ.

Ἡ ἴδια ἐπίδραση καὶ σχέση παρατηρεῖται καὶ στὴν τέχνη, πού προσαρμόζεται στίς ἐλληνικὲς μορφές. Τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βουγιού, πιθανὸν τῆς ἀρχαίας Αἴπειας, εἶναι ἡ πιὸ καλὴ ἀπόδειξη αὐτοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ. Ἀκόμα στὸν 5. αἰ. π. Χ. διατηροῦνται σ' αὐτὰ τὰ κυπριακὰ βασιλικά ἀνάκτορα τὰ μυκηναϊκὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς πού ξεχωρίζουνε πρὸ παντὸς στὰ ἀνάκτορα τῆς Τίρυνθος. Στὴ γλυπτικὴ, ἐνῶ στὴν ἀρχὴ βρίσκουμε φανερά τὴν ἀσσυριακὴ καὶ τὴν αἰγυπτιακὴ ἐπίδραση, ὕστερα διαμορφώνεται ἓνα κυπριακὸ στυλ—χαρακτῆρας, ὅπως ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι—καὶ ἔπειτα κυριαρχεῖ ἀπόλυτα ἐλληνικὴ μορφή, ἐλληνικὴ ἔκφραση ἐξωτερικὴ καὶ ψυχικὴ. Ἡ προσαρμογὴ αὐτὴ πρὸς τὴν ἐλληνικὴ τέχνη κι' ἡ ἀποβολὴ παντὸς ἄλλου βαρβαρικοῦ στοιχείου τῆς τέχνης γίνεται στὴν Κύπρο πολὺ πρὶν ἔλθῃ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ διαδώσῃ στὴν Ἀνατολὴ τὸν ἐλληνικὸ πολιτισμό. Γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ ἐργάστηκαν μεγάλοι Κύπριοι βασιλιάδες, μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους ξεχωρίζει ὁ Εὐαγόρας Α' τῆς Σαλαμῖνος.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τέχνη, καὶ τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα τῶν Κυπρίων εἶναι πάνω σ' ἐλληνικὴ βάση. Ὅχι μονάχα γλῶσσα καὶ μορφή εἶναι ὀλότελα ἐλληνικά, ἀλλὰ σκέψεις, αἰσθήματα, περιεχόμενα εἶναι σὲ τέτοιο βαθμὸ ἐλληνικά πού μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Κυπρίους ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς γίνονται τὰ πρότυπα στοὺς Ἑλληνες. Τέτοιοι εἶναι ὁ γιατρός Συέννεσις γιὰ τὸν Ἱπποκράτη καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, ὁ Ἑρμείας ἀπὸ τὸ Κούριο γιὰ τὸν Ἀπολλώνιο τὸν Ρόδιο κ. ἄ. Ὄνόματα μεγάλων πνευματικῶν ἐκπροσώπων τῆς Κύπρου πῆραν σημαντικὴ θέση μέσα στὸ πανελλήνιο. Ὁ Στασίνος, ὁ ποιητὴς τῶν Κυπρίων ἐπῶν, ὁ Εὐδήμος ὁ φιλόσοφος, φίλος καὶ

μαθητής του Πλάτωνος, ὁ Ζήνων ὁ Κιτιεύς, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἰσοσταστικῶν, καὶ ὁ μαθητὴς του φιλόσοφος Περσαῖος ἐπίσης Κιτιεύς, ὁ «κι» ὁ στωϊκὸς Δημῶνας, ὁ γιατρὸς Ἀπολλώνιος Κιτιεύς κ. ἄ. εἶναι ὀπίσθιοι ἀπὸ τὰ γνωστότερα πρόσωπα στὸ Πανελλήνιο.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερο χαρακτηριστικὸ τῆς ἐθνικῆς ἑλληνικῆς συνειδητοποίησης τῶν Κυπρίων ὡς τὰ σήμερα εἶναι οἱ παραδόσεις, τὰ ῥηθῆθη καὶ ἔθιμα κι' οἱ ἀντιλήψεις ποὺ εἶναι ὀλότελα ἀνάλογες μὲ τὰ ῥηθῆθη καὶ ἔθιμα ἀρχαῖες ἑλληνικές. Ἔως σήμερα βρίσκουμε τὰ ἀρχαῖα στοιχοιστοιχεῖα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη νὰ ζοῦν στὸν ἑλληνικὸ κυπριακὸ λαὸ ἰσοσταστικῶς, ἔτσι ὅπως ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μᾶς τὰ ἔχουν παραδώσει γιὰ τὸν ἄλλο ἑλληνικὸ κόσμον. Ἡ μελέτη τῆς λαογραφίας τῆς Κύπρου ἀποδεικνύει κάθε μέρα στενότερη συνάφεια μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἄλλου ἑλληνικοῦ κόσμου. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἀδιάφευκτη ἀποδείξις τῆς ἴδιας συνέχειας στὴν ἐθνικὴ συνείδηση τῶν Ἑλλήνων κυπρίων ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὡς σήμερα. Κι' ἄλλα ιστοιστοιχεῖα ἑλληνικὰ ποὺ διαμορφώθηκαν στὸ Βυζάντιο ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ζοῦν ἐπίσης στὴν ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ ὀπίσθιοι ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα. Δείγματα αὐτῆς τῆς ἀμεσης σχέσης Κύπρου καὶ ἑλληνικοῦ βυζαντινοῦ κόσμου εἶναι ἡ θρησκεία, ἡ τέχνη, τὰ δημοτικὰ τραγούδια μὲ τὴν κυρίαρχη μορφή τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα κι' ἐξῆς τὶς ἀνάλογες συνθήκες τῆς ζωῆς καὶ ἀντιλήψεις. Ὅλα τὰ αὐτὰ διατηροῦνται ὡς σήμερα, παρ' ὅλο ποὺ μεσολάβησαν οἱ ἰσοσταστικὲς κατακλιτικὲς μετὰ τὴν γνωστὴ καταπίεση τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχοιστοιχείου καὶ τῆς ὀρθόδοξης τοῦ ἐκκλησίας, κι' ὕστερα κι' οἱ ἰσοσταστικὲς ἐνετοὶ κι' οἱ Τούρκοι μὲ τὴν κακομεταχείρισή τους, ἰδίως οἱ τεσσάρων αἰώνων. Οἱ νέες αὐτὲς καταστάσεις δὲν ἄλλαξαν τὴν ἐθνικὴν συνειδητοποίηση τοῦ ἑλληνικοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ ποὺ ἔμεινε ἀναλλοίωτη ἐν μέσῳ τοῦ αἰῶνος. Ὁ γνωστὸς ἀρχαιολόγος καὶ φίλος τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου Στάνλεϋ Κάσσον λέγει γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ ὀπίσθιοι ἐξῆς ἐπιγραμματικὰ λόγια: «Κοντὰ σ' ὅ,τι ἐπέζησε ἀπὸ τὸ βυζαντινὸ βλέπει κανένας ἐδῶ κι' ἐκεῖ (στὴν Κύπρον) ἔθιμα καὶ ἰσοσταστικὰ ποὺ ἔχουν τὴν ἀρχὴν τους ἀπὸ ἀμνημονεύτους χρόνους τῆς ἀρχαιότητος» (Ἀρχαῖα Κύπρος σελ. 4).

Εἶναι μοναδικὴ περίπτωσις στὴν παγκόσμιαν ἰστορίαν, μιὰ ξένη ἰσοσταστικὴ καὶ μάλιστα ποὺ τὴν ἀσκούσε ὄχι μονάχα ἕνας λαὸς ἀλλὰ καὶ ποὺ διήρκεσε 750 χρόνια, νὰ μὴ ἀλλάξῃ τὴν ἐθνικὴν συνειδητοποίηση τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ στὸ διάβα τῆς ἰσοσταστικῆς σχεδὸν ἴχνος ξενικοῦ πολιτισμοῦ παρὰ ἄψυχα μνημεῖα. Ὀπίσθιοι ἀκόμα καὶ ἄλλο. Ὅπως στὴν ἀρχαιότητα ἡ Κύπρος ἐστρεφετο ὀπίσθιοι βλέμματά της στὶς Ἀθῆνας σάν κέντρο πολιτισμοῦ ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, στὸν ὀποῖο περιελάμβανε καὶ τὸν ἑαυτὴν, ὀπίσθιοι καὶ στὴν βυζαντινὴν ἐποχὴ τὸ κέντρο τοῦτο μὲ τὴν ἴδιαν ἰσοσταστικὴν τὸ ἀντικατάστησε ἡ Κωνσταντινούπολις, ἔτσι καὶ σήμερα ὀπίσθιοι Ἀθῆνας, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, μένει γιὰ τοὺς Ἑλληνας ἰσοσταστικὸν τὸ κέντρο τὸ πνευματικὸ καὶ τὸ κέντρο τὸ πολιτικὸ ποὺ

μαζεύει γύρω του τις σκέψεις και τὰ αίσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Κανένας τίμιος και εὐλικρινῆς δὲ μπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ αὐτὴ τὴν ἀλήθεια, τὴ διατήρηση δηλαδὴ τῆς ἴδιας ἐθνικῆς συνείδησης στὸν ἑλληνικὸ Κυπριακὸ λαὸ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότατοὺ χρόνους ὡς σήμερα.

Γι' αὐτὸ κι' ἕνας ἀπὸ τοὺς τελευταίους ἄγγλους Κυβερνήτες τῆς Κύπρου, ποῦ ἤλθε και σὲ φανερὴ ἀντίθεση πρὸς τὸν ἑλληνικὸ Κυπριακὸ λαὸ, γράφει τὴν ἀκόλουθην εὐλικρινῆ ὁμολογίαν, μὴ τὴν ὁποία κλείουμε τὴ σημερινὴ ὁμιλία: «Ἡ ἑλληνικότης τῆς Κύπρου εἶναι κατὰ τὴ γνώμη μου ἀναμφισβήτητη. Κάθε ἕνας ἀνήκει στὴ φυλὴ ποῦ αἰσθάνεται μὲ πάθος πὼς ἀνήκει. Κανένας δὲν θὰ ἀρνηθῆ πὼς ὁ Κύπριος ὁμιλεῖ, σκέφτεται και αἰσθάνεται σὰν Ἕλληνας». (R. Storrs «Orientations»)

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

ΕΝΔΙΑΜΕΣΟΙ ΣΤΑΘΜΟ

Θριαμβευτικὰ σφυροῖς, ἀογὰ τὸ τραῖνο μπαίνει
στὸν ἐνδιάμεσο σταθμὸ, ποῦ θᾶνε κάποια πόλις
φτωχὴ, μικρὴ κι' ἀσήμαντη, στὸ χέριτῃ σημειωμένη
μὲ μιὰ τελεία ἀδιόρατη. Μὲ μιὰ τελεία. Καὶ μύλις

προστὰ στὸν ταπεινὸ σταθμὸ τὸ τραῖνο σταματᾷσει
γιὰ ν' ἀνεβοῦν, νὰ κατεβοῦν δὲν βιαστικοὶ ἐπιβάτες
κι' ἐνῶ θαορεῖς πὼς βιάζεται ξανά νὰ ξεκινήσει,
κοπέλλες μελαγχολικῆς, μὲ τὶς μαυῖες γερμάτες

θλίψη, ἀγωνία και προσμονή, ἀπὸ ὅρα καρτεροῦνε
κάνοντας βόλιες σὴν πλατφόρμῃ τὸ τραῖνο νὰ περάσει
σὰν κάποιον νὰ προσμένουνε νὰ τὸν ὑποδεχτοῦνε
κάποιονε ποῦ δὲν ἔρχεται κι' οὔτε ποτὲ θὰ φτάσει.

Ἐπρωτισμένες στέκονται και βλέπουν τὰ βαγόνια
μὲ μιὰ λαχτᾶρα μυστικὴ ποῦ τὴν ψυχὴ τους πνίγει.
Καὶ θᾶνε κεῖ κάθε βραδνὰ και θᾶνε κεῖ γιὰ χρόνια
νὰ ἰδοῦν τὸ τραῖνο ν' ἔρχεται και νὰ τὸ δοῦν νὰ φύγει.

Κι' ἐνῶ τὸν ἐνδιάμεσο σταθμὸ τὸ τραῖνο ἀφίνει,
ἀνύλοπι στὸ δροῦμα αὐτό, βουβές, μαρομαρωμένες
στέκονται κεῖ και τὸ κτυποῦν μὲ μιὰ χουφτὴν ὀδύνη
οἱ ὠχρὲς κοπέλλες σὴν πλατφόρμῃ—σκιῆς ἀπελπισμένες.

ὦ! Πόσο βαθειὰ σᾶς ἔνοιωσα ὠχρὲς κοπέλλες, στὴν
μέσα στὸ τραῖνο ποῦ ἔφευγε ἡ ψυχὴ μου αἰσθανόταν
τὰ βλέμματί σας ν' ἀκλουθοῦν βουβὰ κι' ἀπεγνωσμένα
τὰ χέρια σας σὶων βαγονιῶν τὶς πόρτες ἀρπαγμένα...

Π. ΠΑΠΑΔΟΥΚΑΣ

ΤΟ ΕΓΚΩΜΙΟ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ἐν' ἀνοιχτὸ παράθυρο στὸ Αἶγαϊο
 μιὰ γλάστρα δισμαρίνι στὸ πεζούλι
 πᾶνάστροφο λουλούδι μιᾶς καμπάνας
 πάνω ἀπ' τὸν κάβο, πρῶτῶν ε' Αὐγούστου.

Στὰ πιρροχειλή τῶ κεινοῦ φουντιώνει
 πρῶτο τᾶσπρο πανί, τὴ πρᾶο χαμόγελο
 ἄσπιλο κρῖνο στὸ ποτήρι τοῦ ὕπνου του.
 Προσκυνητῆς ὁ ἀγέρας στὸ ἐξωκλήσι
 μ' αἰθέριο θροσομάντηλο σπογγίζει
 τῆς Παναχράντου τὸ παρθένο μέτωπο
 πὸν τοῦ Σταυροῦ παχνίζει ἢ ἔντρομη μνήμη.

Μαβίζουν τὰ κροωτήρια μὲς τὸ χάραμα
 — Ἡ Ἑλληνικὴ γοαιμὴ ἐξαῦλωμένη —
 Οἱ ἀοιατοὶ εὐχῶν Δέσπο τὸ παράπονο
 κάτω ἀπ' τὸ σεληρόφως συνεχίζουν.
 Στὸ φουντωμένο πεῦκο μὲ τὴν μέλισσα
 τὸ μουσικὸ ἀρχιπέλαο ἀναπαίνει
 τὸ ἐφηβικὸ σγουρόμαλλο κεφάλι
 καὶ δίπλα φουρφουρίζει τὸ ἄγροο πεῦκο!

Ἐγώνει ὁ γλάρος τὴν κραυγὴ ἀργυροῆχη
 — ὁ ἀδάμαστος κορσάρος τῶν Κυκλάδων —
 Ὀλόγυμνη ἢ μπουρᾶσκα ἀνασφίγεται
 στὸν κάβο π' ἀναθρόσκει τάντιμάμαλο
 Σαλώμη τῶν δεκάξη ἀνέμων τῆς.

Μὲ τὰ μαβιά του νύχια τὸ ἀρχιπέλαο
 στὸ χαμηλὸ περβάζι σκαρφαλώνει
 — Καλῶς το! Ὡρα καλὴ γειτόνισσι
 ποὺ ὑφαίνεις μπουγαρίνια, φύλλα κι' ἄσπρα
 στὸ Σκυριανὸ σκοτιί σου! Ὡρα καλή...

— Στὸν ἀγαλειό μου δὲν ξομπλιάζω τᾶσπρα
 μόνε τὰ πάθη τῆς καρδιᾶς;
 τὰ κοῦς; μόνε τὰ δάκρυα τῆς καρδιᾶς, τὴν φλόγα τῆς,
 εἴκοσι χρόνια ἢ ἔρημη καρτε, εὔω
 εἴκοσι χρόνια τὸν ἀζάπη τοῦ ἔρωτα
 ποὺ μ' ἔχει ἀλημονήσει ἀλλὶ στὰ ξένα!

I I

Τῶσρακο, ἡ ἄχιβάδα, καὶ τὸ βότσαλο
 παιὸ μπάροκο Ἄλγερινό, κνηγημένο
 ξεφόρτωσε σὶδὸν ἄμμο τὰ διαμάντια του ;
 Ποιὰ θρολικὴ ἀπ' τὸ Τούνεξι κορβέτα
 ξεφόρτωσε ἐδῶ χάμου τὰ τσαποάζια της
 χουσάφι καὶ σιντέφι καὶ ζουμπρούτι ;

Ἐν' ἀνοιχτὸ παράθυρο σὶτὸ Αἰγαῖο
 τὸ πῆλινο αἰγινίτικο κανάτι
 σὶτὸν βελουδένιο ἴσκιο ἰδρώνει ἀνθόνερο
 καὶ τῶν Φωτῶνε ἀγίασμα σὶτὸ πεζούλι
 τὰγρίκλημα ποὺ πῖει νὰ σμίξει τῶσρα του
 μὲ τοῦρανοῦ! Κι' ὁ λύχνος σὶτὰκροτοίχι
 νὰ λαχταράει νὰ πέσει πὺτὸ σούρουπο
 ὁ Ἀποσπερίτης φλόγα σὶτὸ φντήλι του.

— Στροῶσε γρηὰ μητέρα σὶτὰμμοθάλασσο
 τὸ κλαδωτὸ σου πὺτὰ τσαπεζομάντηλο
 — προικιὸ δὲν εἶνε σὶτὴν παλιὰ κασέλα ; —
 γιόμισε τὸ λαγήνι ἀπὸ μωσχάτο
 διαμάντι, ρουμπινί, σαντορινιὸ
 τὸ παραγάδι ὁ μπάρομπα Θέμελης σηκώνει
 κ' ἕνα τσαμπὶ ἀσημένιο ἀντιλαοῦζει . . .
 μ' ἕνα δαδι φουντῶνει ἡ σὶτιὰ γρηὰ, γρηούλα μου.

Ἐν' ἀνοιχτὸ παράθυρο σὶτὸ Αἰγαῖο
 Παπαδιαμάντη, ἐδῶ ναι τὸ νησί σου
 τῆς Κεχοεᾶς τὸ σέμμι κ' ἡ Παντάνασσα
 ποὺ λειτουργοῦν οἱ Ἀγγέλοι κ' οἱ τσοπάνοι
 κι' ὁ ρεμβασμὸς τοῦ Δεκαπενταγούστον
 τὰλόδειπνου ὁ ψαλιός ! κ' ἡ πετρομένη
 γοργόνα ! Καβαντζάρουν
 οἱ « Τρεῖς Ἱερόσχοι » τὰνιλέητο Τροίχερι
 κι' ὀρθὴ σὶτὸν γάβο ἡ μάνα περσιμένει
 τῶσπρο πανὶ τὸ Πάσχα καὶ τὰντίδαρο.

Ἐδῶ ναι Κύριε ὁ τύμβος κ' ἡ θνή του ;

Ο ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Το θέμα τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ εἶναι τόσο πλατὺ καὶ ἀνεξερεύνητο, ὅσο στενά εἶναι τὰ χρονικά ὄρια πού ἔχουμε στή διάθεσή μας. Κι' εἶναι τὸ θέμα πλατὺ, ὄχι τόσο γιὰ τὸ εἶδος τῶν ἀρκετὰ πολὺ πλοκῶν σχέσεων τοῦ Παλαμᾶ μετὰ τὴ μουσική, ὅσο γιὰ τὸ καθολικὸ πρόβλημα τῆς αἰσθητικῆς σχέσεως μεταξὺ μουσικῆς καὶ ποιήσεως. Γιατί τὸ πρόβλημα αὐτὸ ὑπάρχει καὶ διαρκῶς ἐρευνᾶται ἀπὸ τοὺς εἰδικούς, ἀπο τότε πού ἡ αἰσθητικὴ ἀπέκτησε ἓνα εἶδος ἐπισημονικῆς αὐτονομίας καὶ σχημάτισε τὸν ξεχωριστὸ κλάδο τῆς φιλοσοφίας τῆς τέχνης. Τὸ πλατύτατο αὐτὸ πρόβλημα παρουσιάστηκε στὴν Ἑλλάδα μετὰ μιὰ εἰδικὴ ἐντελῶς καὶ περιορισμένη μορφή. Ὅσοι παρακολοθεῖτε τίς ἑλληνικὲς κριτικὰς τῶν διαφορῶν ποιητικῶν ἔργων ἢ τὰ αἰσθητικὰ δοκίμια πού ἔχουν ἀποκλειστικὸν τὸν θέμα τὴν ἐρευνα τῶν βασικῶν ὀρχῶν τῆς ποιητικῆς τέχνης, θὰ ἔχετε προσέξει ἀσφαλῶς πῶς τὸ κυριώτερον στοιχεῖο πού γύρευαν οἱ κριτικοὶ τῆς τελευταίας τριακονταετίας ἀπὸ ὅποιοδήποτε ποίημα, ἦταν ἡ *μουσικὴ ὑποβολή*. Δηλαδή, διαβάζοντας ἢ ἀκούοντας ἓνα ποίημα νὰ σχηματίζουμε τὴν ψυχικὴ ἐντύπωση πῶς ἀκούσαμε τὴν ἐκτέλεση ἑνὸς μουσικοῦ κομματιοῦ. Ἡ αἰσθητικὴ αὐτὴ ἀποψη κυριάρχησε στὴν ἑλληνικὴ κριτικὴ ὡς τὸν λοιπὸν πολέμου σχεδόν, εἶναι τὸ ἀπλουστευτικὸ ἀποκορύφωμα καὶ τὸ κλαῖκευτικὸ καταστάλαγμα τῶν περιπλοκῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν διὰ τὴν ποίηση πού διετύπωσαν πρὸ ἐξῆντα περίπου χρόνων οἱ ἱδρυταὶ τοῦ γαλλικοῦ ποιητικοῦ συμβολισμοῦ, μετὰ κορυφαίους πρωταγωνιστοὺς τὸν Ρεμπώ, τὸν Βερλαῖν, τὸν Μαλλαρμέ τῆς δευτέρας περιόδου, τὸν Μωρεάς πού ἐφεύρε καὶ τὸν ὄρο, τὸν Ζὺλ Λαφόργκ καὶ τὸν Ἄνρὺ ντε Ρενιέ. Ἡ περίφημη φράση τοῦ Μαλλαρμέ «ἄς ξαναπαίξουμε ἀπὸ τὴ μουσικὴ τὸ ἀγαθὸ μας», δηλαδή ἄς ξαναγίνει ἡ ποίηση μουσικὴ, εἶναι μιὰ μακρυνὴ ἀντανάκλαση τῶν ἀπόψεων τοῦ Βάγνερ γιὰ τὴν ἐκ νέου συνένωση τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Ἡ φράση αὐτὴ συμβολίζει περιληπτικὰ τίς ἀπρόσπαθειες τῶν Γάλλων συμβολιστῶν νὰ διαπλάσουν μιὰ λυρική ποίηση, ὅσο τὸ δυνατό πλησιέστερον πρὸς τὴ μουσική. «Βγαίναμε ἀπὸ τὰ ὠδεῖα», γράφει ὁ Πῶλ Βαλερύ, θυμούμενος τὰ ἐφηβικὰ ποιητικὰ του χρόνια πού συμπίπτουν μετὰ τὴν ἀνοδο τοῦ συμβολισμοῦ. Μετὰ τὴ χαρακτηριστικὴ αὐτὴ φράση, μᾶς δείχνει ὁ ποιητὴς πόση πίεση ἐξασκοῦσε τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἡ μουσικὴ ἐπὶ τοὺς νέους ποιητὰς, καὶ πόσο τὴ μελετοῦσαν γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ κάνουν κι' αὐτοὶ μουσικὴ τὴν ποίησίν τους. Ἐπάνω στὴν ἀκμὴ τοῦ συμβολισμοῦ ἔγραψε ὁ Βερλαῖν τὸ περίφημον ποίημά του «Ποιητικὴ τέχνη», πού ἀρχίζει μετὰ τοὺς περίφημους στίχους: «Πάρτε τὴν εὐγλωττίαν καὶ στραγγαλίστε τὴν. Πρὶν ἀπ' ὅλα θέλουμε μου-

σική. "Όλα τ' άλλα είναι φιλολογία...». "Έτσι με την προσπάθεια να παραμερισθεί κάθε τι πού μπορεί να είναι «φιλολογία» και να διατηρηθεί μονάχα η μουσική υπόσταση του λόγου, άρχισε μία νέα περίοδος για την ποίηση, δημιουργική ασφαλώς όσο κι' επίκινδυνη όσο περνούσαν τὰ χρόνια. Σκοπός τῆς ποιητικῆς αὐτῆς σχολῆς ἦταν: "Όχι πιά πολύλογα ποιήματα, μακρόστιχα, συνθετικά, μα τακτοποιημένο και σφά ρυθμισμένο νοηματικό περιεχόμενο, με αναλυτικές περιγραφές, με σφώς διατυπωμένα αίσθήματα, με θέμα και ἐπιμύθιο με ἠθικές ἢ φιλοσοφικές θέσεις, ἔτσι ὅπως ἦταν τὰ ποιήματα τῶν πρώτων ρωμαντικῶν, τοῦ Οὐγκώ, τοῦ Βινύ, τοῦ Σίλλερ, τοῦ Σέλλεϋ. Ἄλλα στιχουργήματα μικρά, τείνοντας πρὸς τὴν συμπύκνωση καὶ τὴν ἔμμεση ἔκφραση μιᾶς ψυχικῆς διαθέσεως πού νὰ μᾶς ὑποβάλλει τὸ αἶσθημα ἢ τὴν ἰδέα τοῦ ποιητῆ με τὴ μουσικὴ ἐνέργεια καὶ τὴν ἠχητικὴ ποιότητα τῶν λέξεων συνυφασμένων με εἰκόνες φορτωμένες σύμβολα καὶ ὄχι ξεκάθαρες καὶ αὐτοπρόβατες νοηματικές παραστάσεις. Σκοπός τῆς ποιήσεως αὐτῆς ἔγινε νὰ ἐκφρασθεῖ αὐτὸ τὸ *κάτι* τῆς ψυχικῆς μας διαθέσεως, πού ὄταν παρασταθεῖ με τὰ σχήματα τῆς αναλυτικῆς ψυχολογίας, χάνει τὴ γοητεία του καὶ παύει νὰ εἶναι ποιητικό. Τί ἄλλο εἶναι ἡ μουσική; Ὅπως ὁ "Εγελος τὴν ὀρίζει, προσπαθώντας νὰ τὴν ξεχωρίσει ἀπὸ τὶς ἄλλες τέχνες, καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν ποίηση, ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ ἀμέση ἔκφραση ὄχι τῶν διαφόρων αἰσθημάτων τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ αὐτούσιας τῆς ψυχῆς μέσα στὴν ἀπέραντη καὶ ἀδέσμευτη ὑποκειμενικότητά της. Αὐτὸ ἀκριβῶς θέλησε νὰ πραγματοποιήσει γιὰ λογαριασμό της ἡ συμβολικὴ ποίηση, κι' αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλεῖο της ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ σφάλμα της. Γιατί ἔτσι ἡ ποίηση καταργεῖ τὴ δικὴ της αὐτονομία σὸν ἀνεξάρτητη τέχνη, με δικά της μέσα καὶ δικούς της σκοπούς, καὶ γίνεται ἀπλό ὑποχείριο τῆς μουσικῆς, μιὰ χλωμὴ καὶ μιμητικὴ ἀναπαράστασή της. Βέβαια συγγενεῖσιν στενὰ οἱ δύο αὐτὲς τέχνες, ἀλλὰ συγγενεῖσιν κρατώντας ἡ καθεμιὰ κυρίαρχη τὴν ἰδιοτυπία της. Αὐτὴ τὴν ἀρχὴν δὲν τὴν ἐτήρησαν οἱ δικοὶ μας συμβολιστὲς πού ἄρχισαν νὰ κυριαρχοῦν στὴ φιλολογία. Οἱ λίγο καθυστερημένα ὅπως πάντα, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ 1910 κι' ἔπειτα. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ἐπέτυχαν νὰ ἐφαρμόσουν στὴ γλώσσα μας τὰ διδάγματα τῶν Γάλλων διδασκάλων καὶ μάλιστα νὰ τὰ ὑπερβάλλουν. Ἡ συμβολικὴ ποίηση σὸν τὴν ποίηση τοῦ Βερλαίν καὶ τοῦ Λαφόργκ πού τόσο τοὺς εἶχε γοητεύσει, ἄρχισαν ἕνα κριτικὸ φιλοκοσκίνισμα ὀλης τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως, ἀπὸ τὸν Σολωμὸ ὡς τὸν Παλαμά, με βάση τὴν περίφημη *μουσικὴ ὑποβολή*. Ὅποιοδῆποτε ἑλληνικὸ ποίημα δὲν *συγκινοῦσε μουσικὰ* τοὺς φανατικούς συμβολιστὲς μας, δὲν ἦταν ποίηση, ἀλλὰ φιλολογία, ρητορικὴ καὶ τὰ παρόμοια. Ἀκούθωντας ὡς τὶς ἀκρότατες συνέπειες τὶς θεωρίες τῶν Γάλλων, ἔπεσαν τελικὰ στὴν παγίδα κι' ἔφτασαν ν' ἀρνηθοῦν τὴν ποίηση σὸν τὴν κατ' ἐξοχὴν τέχνη τοῦ λόγου χάριν τῆς μουσικῆς πού εἶναι

συμφιλιωτικό και συνθετικό του πνεύμα δὲ δεχόταν κανένα περιοριστικό μερισμό. Ὁ Παλαμᾶς δὲν ἦταν γνώστης τῶν τεχνικῶν μουσικῶν τῆς μουσικῆς. Δὲν ἦταν ἀπόφοιτος κανενὸς ὠδείου. Λένε πὼς παιδί ἐπαιζε ὠραιότατη κιθάρα καὶ πὼς τραγουδοῦσε τὰ τραγούδια τῆς ἐποχῆς του μὲ βαθεῖα ὑποβλητικὴ φωνή. Ὅμως αἰσθάνονταν βαθύτατα τὴ γοητεία τῆς καθυπὸ μουσικῆς τέχνης, καὶ δὲν ἦταν δυνατό νὰ συμβαίνει διαφορετικὰ σ' ἄνθρωπο ποὺ ἔγραψε τὸ χαρακτηριστικώτατο ἐκεῖνο ποίημα μὲ τὸν τίτλο «Στὴν κόρη ποὺ παίζει τ' ὄργανο»:

Μέσ' τὸ πολὺφωνο ὄργανο τὰ γνωστικά σου χέρια
μὲ μιᾶς ἀγάπης χαίδεμα, μὲ μιᾶς ὀργῆς δαρμό
ξυπνᾶνε τὰ μιλήματα στη γλῶσσα ποὺ τ' ἀστέρια
ἀπάνου σὲ ὄνειρόφεγγα τὴ ρίζαν ὡς ἐδῶ.

Ξένη, ἔφτασφράγιση γιὰ μὲ τῶν ἤχων ἡ ἐπιστήμη,
ὅμως τῶν ἤχων ὁ ἔρωτας μὲ καίει μέσ' τὴν καρδιά·
μέσσο μου στάχτη γίνεται τ' ἀγρίμι, πάει τ' ἀγρίμι,
καὶ τὸ χρυσάφι δείχνεται καθάριο μοναχά.

Μέσ' τὸ πολὺφωνο ὄργανο τὰ γνωστικά σου χέρια
ξυπνᾶνε τὰ μιλήματα στη γλῶσσα τὴν ἀκέρια
ποὺ ὁ λόγος εἶναι ἀνήμπορος γιὰ νὰ τὴν πεῖ.
Καὶ ἡ τρυφερόδα καὶ ἡ χαρὰ καὶ πόνοι καὶ καημοὶ
κι' ἡ ἐλπίδα, κι' ἐσὺ θύμηση, κι' ὅσο ἔχει φῶς ἡ αὐγή,
κι' ὅσα σκοτάδια μέσα μου, τὰ πάντα γίνοντ' ἕνα,
ἕνα ὄραμα, ἕνα φάντασμα, πλάσμα ἕνα, μιὰν εἰκόνα,
κι' ἔρχεται πρὸς ἐσένα.
Κι' αὐτὸ τὸ πλάσμα, τὸ ὄραμα, τὸ φάντασμα, ἡ εἰκόνα,
γιὰ νὰ σταθεῖ ἀντικρὺ μου,
παίρνει τὸ προσωπάκι σου τὸ παιδικό, καλὴ μου,
καὶ ἡ μουσικὴ σαρκώνεται καὶ γίνεται κορμί,
κι' ἐσὺ 'σαι τοῦ κορμιοῦ ἡ Ψυχὴ!

Θὰ παραδεχτεῖτε 'κι' ἐσεῖς ἀσφαλῶς, πὼς αὐτὸ τὸ ποίημα δὲν εἶναι καθόλου συμβολικὸ καὶ πὼς δὲ γυρεύει ἐμμέσως νὰ ὑποβάλλει τίς ἰδέες καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ Παλαμᾶ γιὰ τὴ μουσικὴ. Ὅμως ἔρμηνεύει ποιητικώτατα τὸ μουσικὸ βίωμα του, μὲ τὸ δεύτερο πρὸ παντὸς τετράστιχο, ποὺ ἀξίζει νὰ τὸ προσέξουμε περισσότερο:

Ξένη, ἔφτασφράγιση γιὰ μὲ τῶν ἤχων ἡ ἐπιστήμη,
ὅμως τῶν ἤχων ὁ ἔρωτας μὲ καίει μέσ' τὴν καρδιά·
μέσσο μου στάχτη γίνεται τ' ἀγρίμι, πάει τ' ἀγρίμι,
καὶ τὸ χρυσάφι δείχνεται καθάριο μοναχά.

Τὶ θέλει ἄραγε νὰ πεῖ ὁ ποιητὴς μὲ τοὺς στίχους αὐτούς; Ποιὸ εἶναι τὸ ἀγρίμι, καὶ ποιὸ τὸ χρυσάφι; Μὲ τοὺς δυὸ πρώτους ἐπιγραμματικούς στίχους, ὁμολογεῖ ὁ ποιητὴς πὼς ἡ ἐπιστήμη τῆς μουσικῆς τοῦ εἶναι ξένη, πὼς δὲ σπούδασε μουσικὴ, ἀλλὰ πὼς ὁ καημὸς τῆς τοῦ τρώει τὴν καρδιά καὶ πὼς ἡ ψυχὴ του εἶναι γιομάτη ἀπὸ τὴ μυστηριακὴ παρουσία τῶν μουσικῶν ἤχων. Τοὺς στίχους αὐτούς, θὰ μπορούσαμε νὰ τοὺς ψιθυρίζουμε ὅλοι ὅσοι αἰσθάνομαστε τὴ γοητεία

της μουσικής και δινόμαστε εύφρόσυτα στα μάγια της, ἔστω κι' ἂν ἔγνωρίζουμε τὰ μουσικὰ τῆς τεχνικῆς της. Γιατί; Γιατί μόλις φτάνουμε μέσα μας οἱ μουσικοὶ ἦχοι, ἡ ψυχὴ μας παθαίνει μίαν ἀλληγοποιήσιμη ἀλλοίωση, ὅταν νὰ ὑφίσταται τὴν ἐπίδραση μιᾶς ραδιενεργεῖας. Ἀποβάλλει ἀμέσως ὅλα τὰ περιττὰ βάρη της, ὅλες τὶς διατηρωτικὰς φροντίδες, ὅλους τοὺς ὄγκους καὶ τὶς σκουριὲς τῆς πεζοποιήσεως, διώχνει δηλαδὴ ἀπὸ τὴν περιοχὴ της τὸ *ἀγγίμι* πού στέκεται ὡς ἀπὸ σκιάχτρο γιὰ νὰ διαλύει μὲ τὰ κακὰ τοῦ μάτια τὰ ποιητικὰ ὅπλα συναισθήματα καὶ νὰ παραλύει τὴν ἐσωτερικὴ μας ἔφεση πρὸς τὴν ὑψηλὰ καὶ τὰ θεῖα. Κι' ἡ ψυχὴ μας, λυτρωμένη ἀπὸ τὰ περιττὰ ὅσπυρά καὶ φθοροποιὰ σώματα, κρατεῖ τὸ *χευσάφι* τῆς μονάχας, δηλαδὴ τὸ καθαρό, τὸ πολύτιμο, τὸ ἄφθαρτο μέταλλο της. Κι' ἡ πολύτιμη ἡπιότης ἀλληγοποιήσεως τῆς ψυχῆς, γίνεται χάρις καὶ μόνο στὴ μαγικὴ ἐπεξεργασία τῶν μουσικῶν ἤχων πού μᾶς χαρίζουν ἄμεσα καὶ ὅποτελεσματοποιήσιμα μιὰ ἀπὸ τὶς σπανιώτερες εὐτυχίες. Ἔτσι ὁ Παλαμᾶς, βρισηταισκειται σὲ μιὰ συνεχῆ ποιητικὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς μουσικοὺς κόσμους τῆς μουσικῆς. Ἀκούει καὶ μετουσιώνει στὸν ἐναργέστατο ποιητικὸν λόγον, ὅλες τὶς μουσικὰς φωνὰς τῆς φύσεως, τῶν νερῶν, τῶν ἀνθέντρων, τοῦ ἀγέρα, τῶν πουλιῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀηδονιῶν. Ἀκούστω ἕνα λιγόστιχο λυρικό ἀριστοῦργημα πού παρουσιάζει ζευδαρρωμένους τὶς φωνὰς τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως, σὲ μιὰ στιγμὴ ὁμοῦ τὸ τραγοῦδι ἐνὸς ἀηδονιοῦ μετουσιώνεται σὲ λυρικό στίχον:

Τ' ἀηδονιοῦ ἔσφνου στέρεψε ἡ βρύση,
κλᾶψτε λουλούδια, βόγγηξε Ἀπρίλη,
μαυροφόρεσε τὸ κυπαρίσσι,
τὸ φεγγάρι, θανάτου καντήλι.

Μὰ ὁ σβυσμένος ὀλόγλυκος ἦχος,
τὴν καρδίᾳ μου ἤρε μνημα κι' ἀπλώθη
κι' ἀναστήθηκε κι' ἔγινε στίχος,
καὶ στὸν Ὀλυμπο ὑψώθη.

Τὸ ἀηδόνι εἶναι γιὰ τὸν Παλαμᾶ τὸ ἐνιαῖο, ζωντανὸ σύμβολο τῆς φωνητικῆς μουσικῆς, τοῦ καθαροῦ ἐρωτικοῦ τραγοῦδιου καὶ τοῦ λυρικοῦ στίχου. Πολλὰ εἶναι τὰ ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ πού στοὺς κλιμακίους τοὺς κελαιδεῖ κάποιο ἀηδόνι. Δυστυχῶς, δὲν ἔχουμε τὸν μακαρὸν νὰ σταματήσουμε σ' αὐτά. Πολλὰ χρόνια ὕστερα ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ «Στὴν κόρη πού παίζει τὸ ὄργανο», ἔγραψε ὁ Παλαμᾶς ἕνα γε μεγαλύτερο ποίημα μὲ τὸν ἀντίστροφο τίτλον «Στ' ὄργανο πού παίζει ἡ κόρη». Ὅπως θὰ καταλάβετε ἀπὸ τὸ πρῶτο ποίημα, τὸ μουσικὸ αὐτὸ ὄργανο, εἶναι τὸ κλειδοκύμβαλο. Στὸ δεῦτερο αὐτὸ ποίημα, ὁ Παλαμᾶς μᾶς μιλάει λυπητερά γιὰ ἕνα κλειδοκύμβαλο παρατημένο ὅπως τὰ χέρια τῆς κόρης πού τὸ ἔπαιζε κάποτε. Τώρα, μέσα στὴ σκοτεινὴν κι' ἔρημην σάλα, τὸ κλειδοκύμβαλο μένει μουγγό, μνημα πού ὁ ἄνεμος τοῦ ὄμως κρατᾶει σὰ θαμμένους σπόρους ὅλα τὰ παιγμένα

τραγούδια, τις υπερβόρειες σονάτες, τις ξενόφερτες μπαλάντες, τα χορευτικά τραγούδια του δρόμου, τα δικά μας και τα ξένα τραγούδια τ' άκριβά, τα χιλιομασημένα, τα λειτουργικά, τα κοσμικά, τα όρατορια και τα στραγγουλισμένα τραγούδια της ταβέρνας... Όμως, το κλειδοκύμβαλο μένει νεκρό, γιατί

Έφυγε και σ' άφισε και κανείς δέν ξέρει
και κανείς δέν έρχεται για να σέ φροντίσει,
πάει το χαίδεμα, ό δαρμός, το γνοιασμένο χέρι
πού σου ξύπναε το σοφό μουσικό μεθύσι...

Σάμπως μιάς πολύκοσμης πολιτείας λιμιώνας
πιά σά να μην έρχεται πλοίο σ' έσέ ν' άράξει,
σάμπως κανείς άνεμος και κανείς χειμώνας
νά σέ δείρει ούρλιάζοντας και να σέ τaráξει.
Άπάνω σου χωρίς νερό
παρατημένα ξεψυχάνε,
κι' άξαινούν τον καϋμό σά νάναι
λουλούδια άπάνου σέ νεκρό.
Οί λυχνοστάτες άδειανοί,
τά μάτια σου σβυστά, με τη φωνή.
Τίποτε μέσα σου δέ ζεί,
και σέ ποτίσανε φαρμάκι,
κι' είναι ή φωνή σου τό σαράκι
πού κάποτε και τότε τρίζει.
Και κανείς δέν έρχεται για να σέ φροντίσει.
Μνήμα. Και για συντροφιά, μήτε κυπαρίσι.

Αυτό το κλειδοκύμβαλο με τη μουσική ψυχή που τόσο παραστατικά μας το παρουσιάζει ό Παλαμάς, είναι τό σύμβολο του ίδιου του ποιητή. Είναι κι' ό ίδιος σάν ένα τέτοιο όργανο, έχοντας θησαυρισμένους μέσα του τους σπόρους και τις έμπειρίες όλων των τραγουδιών. Άλλά για να βλαστήσουν οί σπόροι και ν' άκουστούν τά τραγούδια, χρειάζονται τά σοφά χέρια της κόρης, δηλαδή ό έρωτας, ή έμπνευση και ή τέχνη, ή τριαδική αύτή δύναμη που κρατάει ψηλά κάθε καλλιτεχνική έκφραση και που δέν έγκατέλειψε ποτέ τον Κωστή Παλαμά...

A. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ

ΧΕΙΜΩΝΑΣ ΜΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ

ΕΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ

Γλυκεῖς ταιριάζουν τὰ πουλιὰ χαβάγιες,
 μέσα στῆς ἀνοιξης ἐτούτης τοὺς παλμούς,
 καὶ μέσ στα σκοῖνα,
 μέσ στα κρῖνα,
 κουρντίζουν τῶν ἐρώτων ματολίνα,
 μὰ τοὺς δικούς σου τοὺς καημούς,
 ἀκομπανιάρουν κευκουβάγιες.

Τί κι' ἂν οἱ μέλισσες βυμβίζουν,
 καὶ μέσα στοὺς ἡλιοφῶς οἱ πεταλοῦδες—
 —πολύχρωμες τσακίστρες—
 —χαρῆς φροῦδες—
 τριγυρίζουν;
 Ἐπὶ τῆς ρημαγμένης σου καρδιάς τίς πολεμιστρές,
 σὰν ἀπὸ κάστρο,
 μάταια ἐσὺ πασχίζεις τίς θύμησες νὰ διώξεις
 τίς γυρίστρες,
 καὶ τῆ ζωὴ σου δὲ φωτάει ἔν' ἄστρο.

Τὸν οὐρανὸ τῆς νιότης σου, χειμῶνας
 βαρὺς σκεπάζει,
 καὶ τ' ἀγιάζει,
 κι' ὁ σίφουνας τῆς συμφορᾶς,
 σὰν τὸ καλάμι σὲ λυγáει τῆς ἀνεμῶνας,
 κι' ἀπ' τὸ τραπέζι σ' ἀποδιώχνει τῆς χαρᾶς.

Μέσ στῶν ματιῶν της τοὺς γαλάξιους ὠκεανούς,
 σὰ γλάρος ὁ τρικυμισμένος νοῦς
 ὄλο ἀρμενίζει,
 κι' ἂν ὁ ἀνθὸς τῆς μυγδαλιᾶς
 τὴν ὀμορφιά του τῆ σκορπίζει,
 ἢ ραγισμένη σου ἡ καρδιά,
 κάποιο ἀπάγγελιο ἀποζητᾶ,
 μέσ στοὺς κλωνάρι μιᾶς ἐλιᾶς,
 ποὺ τῆ γαλήνη νὰ θυμίζει.

Κύπρος, 1947.

Ρ. ΦΥΛΑΚΤΟΣ

ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΘΗΣΕΑ

(συνέχεια από τὸ προηγούμενο καὶ τέλος)

Ζημέρωσε μιὰ παράξενη αὐγή. Ἐνοιωθες κάπου μακριὰ τὴ μπυρα. Ἐβλεπες σύννεφα, νὰ χυμᾶνε μιὰ στὸ βοριᾶ, καὶ μιὰ στὴ δύο ραντίζοντας τὸ χῶμα, παίζοντας μὲ τὸν ἥλιο. Ἐβλεπες τὰ δένδρ νὰ λυγᾶνε, νὰ σκύβουν καὶ νὰ δέρνονται, ρίχνοντας τὰ πράσινα μολιά τους, μιὰ ἀπὸ δῶ, μιὰ ἀπὸ κεῖ.

Μύριζε ὀργωμένη γῆ, ποτισμένο μπουστάνι ἢ Ἀθήνα, ἢ ἄσπι πόλη πού τὴ φυλάγανε τὰ γαλανὰ μάτια τῶν βουνῶν καὶ τῆς θλασσας.

Σὰ γαρδέλι πήδαγε ὁ Σῶτος, ἀπὸ τὸ πεζοῦλι στὴν κορφή τ ἀνεμόσκαλας κι' ἀπὸ κεῖ στὸ ἐξωστάκι, κι' ἔπειτα στὴν ταράτσα τὰ παράξενα κάγκελα. Τράβηξε ἀπ' τὸ μπαούλο κάτι γδαρμένια κιάλια, καὶ κοίταγε πέρα, ἀχόρταγα κοίταγε. Τρανὸς ἦταν ὁ πόθος νὰ ξεπορτίσει, μὰ δὲν μποροῦσε. Οἱ ἄνθρωποι πού χτὲς βράζ μὸλις τοὺς γνώρισε τοῦ εἶχανε γίνει μὲ μιᾶς δικοί, ἢ ἱστορία τοῦ ἴσκωνε τὴν πρώτη του Ἀθηναίικη μέρα. Ὁ Ἀρνελλῆς κολλήθη ἀπάνω του, καὶ παλεύοντας ἀνάμεσα στὴ μετάνοια καὶ τὸ καμὰ τοῦ δίκαιου, εἶπε γιὰ τὸ χαραχτῆρα καὶ τὴν αἰμοβορία τὴ Κερασίας καὶ τὸ πῶς αὐτὸς ἀνάλαβε νὰ τὴ διδάξει..

—Χάριν τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόν, καὶ τοῦ μέλλον.. Ὅμο κρῖμα βλέπεις, πού πήρε τὸ σκέδιο καὶ τὴ σημερινὴ χαρά.. Ἡ συνείδηση μὲ πίπτει νὰ νοιώθω γύρω μου μαράζια.

Ἀπάνω στὴν κουβέντα ἔφτασε καὶ ὁ Λάμπης. Τὸ γυναικολὸ τῆς αὐλῆς κοιτάχτηκε. Ἡ Ἀσημένια—τοῦ κίτρινου παράθυρου—σταυροκοπήθηκε.

—Ἐλεγα πῶς θᾶφταναν στὴ διάλυσις...

Ὁ νέος, μπῆκε μὲ τὰ καθημερινὰ του, ἀναμαλιάρης, χλωμό προσπέρασε τὸν πεθερό του καὶ τὸ Σῶτο, πῆγε καὶ κάθησε στὸ μάρμαρο τοῦ πηγαδιοῦ ἀποτελειώνοντας τὸ τσιγάρο του.

Ὁ Ἀρνελλῆς, ἐκεῖ πού μίλαγε, ἄρχισε νὰ χάνει τὰ λόγια του. Στάθηκε μονοκόκκαλος, ξυλένιος, ὡς τὴ στιγμή πού ὁ Λάμπης δίνοντας τόπο στὴν ὀργή, σηκώθηκε, πῆγε κοντὰ του λέγοντας μιὰν ἤσυχη καλημέρα. Κι' αὐτὸς, κοκκίνισε, καὶ κίνησε σὰ μαθητάκος πού τοῦ ἀνεβάζουνε τὸ τριάρι σὲ πέντε, καὶ χαμογέλασε κι' ἔβαλε στὴ καλημέρα του πιότερο μέλι ἀπὸ ὅσο στὶς τηγανίτες τῆς ἡ Θεοδότῃ.. Βιάστηκε νὰ συστήσει τὸ Σῶτο.

—Ἐξοχο παιδί, ὁ νέος μας νοικάρης.

Φωτίστηκε τοῦ Λάμπη τὸ πρόσωπο.

—Χαίρω πολὺ. Ἐλπίζω νὰ τὸν προσκαλέσατε βέβαια γιὰ τὰ πόγεμα...

—Ούτε λόγος!. Ἡ κυρὰ Ἰωάννα μάλιστα τοῦ σιδέρωσε τὰ λινὰ του, πού κάνουνε στράκες!.

Καὶ κράταγε τὰ πλευρά του μὲ τάστειο του ὁ Ἀρνελλῆς.

—Δὲν ἦτανε καημένε πατέρα, νὰ τῶχες τοῦτο τὸ κέφι χτές;.. Ἄς εἶναι! Οὔτε σένα λυπᾶμαι, οὔτε τὴ μάνα μου! Τὰ θαλασσωσατε, ἀξιά γαστας καὶ οἱ δυό...

Τοῦ κύρ Θανασοῦ ἡ καρδιά χτύπαγ' εὐτυχιμένα... Τέτοιο μάλωμα!. Κεῖνο πού ἔτρεμε αὐτός, ἦταν ἡ περιφρόνηση, ἡ σιωπή, μὰ

ἔξι μ' ἕνα κοίταγμα πού βάραινε πιὸ πολὺ ἀπὸ τῶν δικαστάδων τὴν καταδίκη... Ἐβαλε τὰ μάτια κάτω καὶ χαμογελώντας μουρμούρησε:

—Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ, ἔτοιμος εἶμαι, νὰ πάω νὰ ζητήσω συχώρησιν... πῶς... Λὲς τότε νάρθει στὸ γάμο ἡ μάνα σου;

—Τῶν ἀδυνάτων!. Τὴν ξέρω καλά. Ὅστερα, ἔπιασε καὶ κεῖνο τὸν κρηθόρκο, τὴν κάταρα δηλαδή, γιὰ ὅποιονε πάει νὰ τὴνε φέρει...

Καὶ παρατώντας τὴν ἀκεφιά ἔβαλε τὰ γέλοια ὁ Λάμπης.

—Ποῦ τὸ σοφίστηκε... Κεραυνὸς λέει, νὰ τονε κάψει, ὅποιονε κοληπτήξει νάρθει νὰ μὲ πάρει... Δὲ βλέπεις ἀδερφέ, πού ἀποφάσισε κι' ὁ ἰσχυροῦρανος νὰ τῆς βαστάξει τὰ δίκια;.

—Ἄκου!. Ἄκου!. Καίγετ' ὁ κόσμος ἀπ' τὰστροπέλεκα...

—Μὰ εἶναι πολὺ μακρὰ!.. φώναξε ὁ Σῶτος, πού εἶχε κιάλας κατσαρφαλώσει στὴν ἀπάνω ἀπάνω ταρατσούλλα, κι' ἔβριχε κατὰ τὸ ροβωριά.

—Τέλος καὶ τελεία στὰ μοιρολόγια, εἶπε ὁ Λάμπης, ἀνοίγοντας μὲνα μεγάλο χαρτονένιο κουτί... Σῶτο, στὰ ἠλεκτρικὰ ἔμαθα δουλεύεις... κατ'στάσου λοιπὸν ν' ἀνέβω... Ἐχω ἐδῶ γλόμπους, γιὰ κεῖ πού βρίσκεσαι... τὴν Μέτρα τί σῦρμα θὰ χρειαστεῖ.

Ἀπὸ τὰ ψηλά, τούδειξε τὸ σπίτι του.

—Βλέπεις; Δὲ θὰ τὴνε πάρω τὴ Δανάη καὶ πολὺ μακριά.

Μὲ μαστοριά καὶ μὲ γοῦστο ετοίμασε ὁ Σῶτος τὴ γιρλάντα, καὶ ὁ Λάμπης δυὸ τρεῖς φορές χτυπώντας του στὴν πλάτη, τοῦ εἶπε πῶς σπᾶτέτοιο ἀξιάδα, δὲν εἶχε ἀπαντήσει.

Τοῦ νεαροῦ τὰ ρουθουνάκια παίξανε. Ἄμα θὰ γνωριζότανε πιὸ κλαυιά με τὸ Λάμπη, θὰ τοῦλεγε πῶς τὴν ἀξιάδα δὲν τὴν εἶχε μονάχα ἴτητή σοβαρὴ δουλειά. Θὰ τοῦλεγε, πῶς ἐκεῖ, στὴν πατρίδα, στὴν βασιαρδιά τοῦ Μωριᾶ, οἱ ἱστορίες πού σκάρωνε μὲ τὴν παρέα του, τοῦ οἰχίχανε χαρίσει καί... τίτλο: Σῶτος, ὁ κατορθωματίας.

Καὶ καθὼς τὰ χέρια του παλεύουσε μὲ ντούγιες, σῦρματα καὶ φοισφάλειες, ὁ νοῦς τρέχει στὴν περασμένη ζωὴ... Καὶ φέρνει τὸ ταξίδι πρὸνύτό, στοῦ παιδιοῦ τὴν καρδιά, μαζί μὲ τὸ καμάρι, ἕναν ἀνάλαφρο ἀντόνο, πρωτογνώριστο... Κάποια μακρυνὴ κορφή μὲ χιόνια, κάποιος ἀφρόμορος βουνήσιος ὄλο ἔλατα.

—Αὐτό, θὰ εἶναι ἡ νοσταλγία—συλλογιέται ὁ Σῶτος, νοιώθοντας ἰλιόλιστα, κατὶ σὰ δάκρυ στὸ ἀριστερό του μάτι.

Καὶ βάζεται νὰ θυμηθεῖ δυὸ τρία ἀπὸ τὰ κατ'ορθώματα, γιὰ νὰ καλοκαρδίσει τὸν ἑαυτό του, καὶ τὸν καινούργιο του φίλο, τὸν Λάμπη.

—Είχα πού' λες μιὰ παρέα... Θὰ σοῦ πῶ τί σκαρώσαμε κάμπο σες φορές, στὸ γαλατᾶ, τὸν Ἀποστόλη.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ περίφημος ἄνθρωπος πού πότιζε τὴν πελατεία του νερά, εὕρισκε κάθε τόσο τὸ στόμα τῆς βρύσης του καὶ τὸ κἀπάκι τοῦ πηγαδιοῦ του τσιμεντωμένα... Καὶ κεῖ γύρω, στὸ δρόμὸν τὸν ἐξοχικὸ, οὔτε γιὰ ὄροκο δὲν θὰ ἀπάνταγες ἄλλη πηγὴ... Θύμων μὲ τὰ τελώνια, ἄφριζε κι' ἔλεγε τὰ παράπονά του στὰ καλὰ παιδιὰ τοῦ τυχαίνει πάντα σὲ κάθε τέτοια του συφορά, νὰ διαβαίνουν ἀπὸ κέϊ...

—Ἄχου, νὰ πάλε ἡ χρυσοῦ ἢ παρέα, πού θὰ μὲ βοηθήσει νὰ χολάσω τὸ ἔργο τοῦ Σατανᾶ.

Ἡ παρέα, σοβαρὴ σοβαρὴ ἀνασκουμπωνότανε τάχα γιὰ τὴ βοήθεια, μὰ σὲ τοῦτο τὸ διάστημα οἱ πελάτες, ἔχοντας πάρει τὴν εἶδηση φτάνανε ὅλοι μαζί. Ὁ κύρ Ἀπόστολος, τοὺς δεχότανε μὲ τὸ κεφάλι κρεμασμένο.

—Σὰν πολὺ πρωῖνοί!

Καὶ τὸ χέρι του, τρέμοντας ἔπιανε τὸ κατοστάρι.

—Γειά σου κύρ Ἀπόστολε.! Διαμάντι τὸ γάλα σου σήμερα.

Κάποιος ἔριχνε ματιὰ κρυφὴ στὸν κάδο.

—Σὰ λιγοστὸ ὅμως ἔ;.. Γιατί κύρ Ἀπόστολε;

Κι' αὐτὸς μὲ γλῶσσα βαρειά, καὶ ἀγριάδα πού μόλις κρυβότα ἔξηγαε:

—Ἄμας βουτυρώσανε γλέπεις πολὺ τοῦ ζώου τὰ μαστάρια μپوديέται ἢ ἀφτονία.

Σιγὰ σιγὰ, ἔφευγε ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ Λάμπη ἐκεῖνο το σκοτεινιάσμα γιὰ τῆς μάνας του τὴν ἀπόφαση.

—Ἐλα δῶ κύρ πεθερέ, νὰκούσεις ἄλλο σῶϊ κατορθώματα, ἀπὸ τὰ δικά σου.!

Ὁ Ἀρνελλῆς, ἀφορμὴ γύρευε νὰ πάει πιὸ κοντὰ στὸ γαμπρο του. Φορτώθηκε τὰ γλαστράκια πού τάντυνε μὲ πράσινο χαρτί κι' ἀνέβηκε λίγα σκαλοπάτια. Ὁ Σῶτος, σκαφαλωμένος στὰ ψηλὰ διηγότανε γιὰ μιὰ χήρα χωριάτισσα, τὴ Λαζαροῦ. Τῆς εἶχε κατέφ νὰ ξαναπαυτρευτεῖ, μ' ἓναν μεθύστακα, πού θὰ τὴν ἄφηνε στὴν ψάθ Τάγγονια τῆς βάλθηκαν νὰ τὸν ἐμποδίσουνε αὐτὸ τὸ γάμο, τὸπα τοῦ Σώτου καὶ τοὺς ὀρκίστηκε νὰ βοηθήσει... Ἔτσι λοιπὸν παροσιάστηκε στὴ Λαζαροῦ.. τὸ φάντασμα τοῦ μακαρίτη. Τὴν πρῶτη φορὰ ἦτανε χάραμα. Καβάλλα στὸ κλαρὶ τῆς μουριάς, μὲ τίς φορὸν στανέλλες του καὶ τὰ σελάχια του περίμενε τὴ γριά, νὰνοίξει τὰ παράθυρά της. Ἡ γριά βλέποντάς τον ξεράθηκε, μὰ σὰν τὴ συνέφρασε εἶπε πῶς ἴσως ὁ μακαρίτης ἦρθε γιὰ νὰ τῆς δώσει τὴν εὐκούλα τὸ τότε, τὴν ἄλλη μέρα, κεῖ πού κατέβηκε ἡ γυναίκα στὰ σκοτάδια τὸ κατωγιοῦ ζητώντας μιὰν ὄρνιθα, νᾶσου τὸ φάντασμα τὸ ἄσπρο, ἄγρια μιλιὰ καὶ δοντιῶν τριξίματα.

—Τέτοια φριχτὴ ντροπὴ στὴν ἐλικία σου...

Καὶ χύμηξε νὰ τὴν ξεσκίσει. Τότε κείνη ἔπεσε γονατιστή.!

—“Οχι άφέντη μου! Ποτές έγώ, ποτές τέτοιο ρεζίλικι!.

—Δόξα σοι ό Θεός, φώναξε ό 'Αρνελλής, σά νάτανε κι' αυτός
 γγ έγγονος τής Λαζαρούς. Κι' άλλη ιστορία Σώτος!

Πρόθυμος ό Σώτος.

—Τούτο πάλι, γίνηκε στό χωριό τής νόνας μου, κοντά Χριστού-
 γεννα. Νύχτα ήτανε, χαλασμός από νερό και άνεμο... “Όλοι βυ-
 σου μούνται τή φωνή πού βγήκε από τό σταύλο του τοκογλύφου, του
 Στρατούγγα... Χά.! χά.! Σκεφτείτε πώς μίλησε τό.. κατασκευέμο βώδι
 μιάς φτωχιάς. Τά λόγια του άκουστήκανε σ' όλα τά σπίτια γύρω;
 Τής Δημητράκαινας είμαι. 'Εκει θέλω να γυρίσω. Κι' όποιος μπόρει
 να μου κάνει τό θέλημα, άς βιαστεί, γιατί μεγάλα σημάδια θά γε-
 νουνε στά ύποστατικά του.

‘Ο 'Αρνελλής, χοροπήδαγε.

—Θά του τήν έσπασες τή χολή του Στρα... Στρα.. Στρατούγγα,
 διαβολόπαιδο!

—Αυτό είναι αλήθεια. Αύγή αύγή, πήγε τό καματερό στην πρώ-
 πτη κυρά του: Πάρε το, τής είπε. 'Εγώ, άφέντης του ζορκισμένου δε
 νύγγίνουμαι.

Κάποιος, έφώναξε κάτω τον 'Αρνελλή και τό Λάμπη. ‘Ο Σώτος,
 έμεινε μονάχος. Δουλεύανε τά χέρια του, δουλευε και τό μυαλό... Τά
 ύποσύννεφα τρέχοντας για να διασκεδάσουμε τό βασιλιά τους, τον ήλιο,
 χιρίχνανε ίσκιους στό δασάκι, πού φούσκωνε τά σμαραγδένια του κύμα-
 ριτα κάτω άπ' του Θησειού τά σκαλιά και τής 'Ακρόπολης τά πόδια.

“Αφησε τό παιδι τή δουλειά, και κοιτάγε πέρα βυθισμένο.

—“Ενας ήρωας, ήτανε ό Θησέας. Τά μεγάλα του τά κατορθώμα-
 ρια, είχανε φέρι κάποτε στην 'Αθήνα ανακούφιση και χαρά.

.. Και ό αντίλαλος, βαθειά στοϋ νέου τό μυαλό, έπιάσε τό έ-
 γναγάλασμα.

—“Άλλος τής άρχαίας 'Αθήνας ό λαός, και άλλος του 'Αρνελλή ό
 λυιούλόγυρος. “Άλλος ό Θησέας, του βασιλιά ό πεντάμορφος γιός, κι'
 άλλος ό έπαρχιώτης πούφτασε χτές με τους δυό μπόγους, και τήν κόκ-
 ρικινη τή φλοκάτη.

Και δεύτερος αντίλαλος άπάνταγε:

—Δέν πάει να γίνει ήρωας ό Σώτος με τά ροδοβαμμένα μάγουλα,
 ποδοθηώνας 'Αρνελλήδες, Κερασούλες και Λάμπηδες. Δέν τονε γράφει ή
 το ιστορία κείνον πού φέρνει ειρήνη και χαρά σε μιάς αύλης τον κοσμή-
 ρη, μα τότε γράφουνε δέκα, είκοσι φτωχοί στην καρδιά τους. Του λι-
 ού άνθρωποι, πού παλεύουνε, χάρουνται τά μικροπλούτια τους, πότε
 όπτιπό άστοχασία χαλάνε μονάχα τις όμορφες μέρες τους, πότε γλυκαί-
 νουσуне βάσανα φριχτά με του 'Ιώβ τήν ύπομονή... Θα γράφει ό Σώ-
 ρος, στην ίδια του τή θύμηση με γράμματα διαμαντένια τούτη τή μέρα.

*
 * *

Τό άπόγευμα έφτασε. “Όλες οι φουντωμένες γλάστρες στην είσοδο,
 π ή πλάκες καθαρές. Οι νοικοκυράδες με τις πούδρες του, τις χάντρες
 ρουσους, τά έμπριμέ φουστάνια, όλο και πολεμάν. “Άλλη σκουπίζει τά

κρασοπότρηρα πού είναι ἀραδιασμένα στοῦ πηγαδιοῦ τὸ μάρμαρο, ἄλλη τσακίζει τὰ πετσετάκια τῆς κόλλας, ἄλλη γαρνίρει μὲ ραπάνια τὰ βουνά τούς κεφτέδες.

Τὰ μεγάλα κορίτσια, σὰν τὶς ἀφρᾶτες τοῦρτες, τὰ μικρά, σὰν καραμέλλες τοῦ στραγαλατζῆ. Δυὸ κάμαρες τῆς αὐλῆς, μὲ κλειστά παραθυρόφυλλα, μοσκοβολᾶν ἀπὸ μιὰ ὥρα δρόμο. Ἐκεῖ τὰ τραπέζια φορτωμένα μεζέδες, οἱ δίσκοι, οἱ μποτίλιες τῆς σουμάδας, τοῦ λικέρ, ἐκεῖ σὰ σύννεφο οἱ μπομπονιέρες μὲ τὸ ἄνθος τῆς πορτοκαλλιᾶς. Τουλάχιστὰ σὰν τὸ χιόνι εἶναι ριγμένα πάνω στὶς πιατέλλες, καὶ ἀνάμεσά τους καμαρώνει ἐδῶ ἐκεῖ ἓνα κανιστράκι μὲ καρύδια. Ὁ Ἀρνελλῆς τὸ θέλησε:

— Ἄς γενεῖ ἡ γνώμη τῆς Κερασίας, νὰν τὸ πληροφορηθεῖ, πῶς ἐγώ, ἀψὺς εἶμαι, αἰμοβόρος ὄχι!

Ἡ κυρία Ἰωάννα, μπαινοβγαίνει ἀεράτη σ' ἐκείνες τὶς κάμαρες, διώχνοντας τὰ παιδιὰ πού τήνε παίρνουνε τὸ κατόπι, σὰ σκυλάκια. Κράκ... τὸ κλειδί της. Κράκ!

— Ἐγώ, τῆ μπιστοσύνη πού μου δίνουνε θὰ τήνε τιμῆσω. Ρεμοῦλες δὲν ἔχει. Ἀντῆστε!

Ἄνοιχτὸ πέρα ὡς πέρα τὸ ἀ ν ὡ γ ε ι ο ν, κολυμπώντας στὴν εὐωδιά των καλοκαιριάτικων λουλουδιῶν. Τοῦ κουτιοῦ ὁ Ἀρνελλῆς, ὄρθιθα δόξα παχὴ καὶ λουσάτη ἡ Θεοδότη. Κουβέντες, ἔμπα ἔβγα, κόσμος, κόσμος, μὰ τὸ γέλοιο, ὄλο καὶ πιὸ χλωμό, ὅσο, κοκκινίζοντας, φεύγει ὁ ἥλιος. Οἱ ἀχτίδες του χύνονται στὸ μεγάλο τραπέζι ὅπου ἔχουνε ἀραδιαστέ τὰ δῶρα, σερβίτσια μὲ τὰ βελουδένια τους κουτιά, βάζα μὲ ἀσημένια καπάκια, φρουτιέρες ἀπὸ κρύσταλλο, ποτήρια μὲ στάμπα, ἓνα Δὸλόχρυσο.

Καὶ ξαφνικά, πάλι τὸ πρωῖνὸ μήνυμα τῆς κακοκαιριᾶς, ἓνα τρελὸ ἀναψε—βῆσε στὸν οὐρανό, ὁ κρότος τῆς βροντῆς στὰ βουνά, τὸ μελτέμι.

Οἱ βεντάλιες, σταματήσανε πάνω στὰ πλαστρὸν μὲ τὶς φανταχτερές ἀλυσίδες.

— Ἀχ!... δροσοῦλα!...

Πολλοί, βγῆκαν στὰ παράθυρα.

— Κάπου μακρὰ, βρέχει.

Κι' ἤλθει, ἡ μυρωδιὰ τῆς ποτισμένης γῆς, ἔφτανε καὶ δῶ, μὲ ὅλη τὴ στέγνα.

Ὁ Σῶτος, φρέσκος φρέσκος, ἔπειτ' ἀπὸ τὸ πάλαιμα μὲ ἤλεχτρικὰ καὶ τόσα ἄλλα, φανερώθηκε στὴν κορφή τῆς μελιτζανιάς σκαλίτσας.

— Νὰ ὁ μουσαφίρης μας, ξεφώνισε ὁ Ἀρνελλῆς, πού δὲν τὸ πολυσυνεῖθαγε νὰ χαίρεται τὶς νέες γνωριμιές.

Τὸν ἔδειχνε στοὺς καλεσμένους του:

— Τί ἄμορφο παιδί, ἔ;.. Καὶ καλό.. Τί συντροφιά θὰ τὸν ἔχουμε, Θεοδότη, τώρα πού θὰ φύγει ἡ Δαναίτσα..

Ἡ κυρία Ἰωάννα, καμάρωσε τὸ σιδερό της.

— Φοῦ.. Τὸν ἀβασκαμό σου, τόση φιγούρα, τὸ παλιοσινύ..

Ὁ Σῶτος στάθηκε στὴ γαλερία, ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι τὸν Ἄρνελο καὶ τὸν Λάμπη.

—Φωνάχτε ἕνα λεπτὸ καὶ τὴν κυρία Θεοδότη.

Μὲ ἀπορία καὶ χαμόγελο τὸν βάλανε στὴ μέση καὶ οἱ τρεῖς, ὁ κόσμος, τεντώνοντας τὸ αὐτί, ἔκανε τὸν ἀδιάφορο.

—Τί νὰ τοὺς λείει;

—Τοὺς λείει νὰ πᾶνε καὶ οἱ τέσσερις στὴ νύφη.

Μιά ἀπὸ τίς καινούργιες ξαδέρφες ἔφριξε.

—Ποτὲς τέτοιο πρᾶμα.. Ἄκους νὰ δεῖ ὁ γαμπρὸς τὴ νύφη, στολισμένη, πρὶν ἀπ' τὴ στεφάνωση..

Ὡστόσο, ὁ Ἄρνελλῆς, προχώρησε κατὰ τὴν κάμαρα τῆς Δανάης καὶ στάθηκε στὴ μισανοιχτὴ πόρτα. Τὸ νυφικό, ποτάμι λὲς μαργαροπαρῆνιο, ἦτανε χυμένο στὸν καναπέ. Δυὸ παρὰνυμφες κρατοῦσαν ὠληπλωτὴ τὴν οὐρά, καὶ ἡ μοδίστρα κάτι διόρθωνε.

Ἡ Δανάη εἶχε τυλιχθεῖ στὸ Ἰνδικὸ σάλι—δῶρο τοῦ Λάμπη, καὶ ἀπερίμενε νὰ τῆς περάσουνε τὸ φόρεμα... Οἱ πουδρίτσες, οἱ μυρωδιὲς τῆς, τὸ ἄσπρο μπουκετάκι στὰ μαλιά.. Τὰ παπούτσια ἀτλαζωτά, καὶ τίς σόλες τοὺς γραμμένα ὄλων τῶν ἀνύπαντρων φιλενάδων τὰ ὀρθώματα... Καὶ ὅμως..

—Ἄχ! Τί ἔκανες πατέρα!

Μὰ ὁ πατέρας, νάτονε, στὸ ἀνοιγμα τῆς πόρτας. Τὸ νοιώθεις γὰρ ἡ καρδιά του εἶναι μιὰ κυψέλη, ἔτοιμη γιὰ τρύγημα. Τὰ μάτια τῆς κοπέλλας μουσκεύουνε...

—Σοῦ φέρνω βίζιτες Δαναίτσα! Τὸ γαμπρὸ, τὸ Σῶτο, τὴ γυναῖκα σου.

—Πῶς;.. Ὅλους μαζί;

Προχωρᾶνε, ἔρχονται κοντὰ του. Ὁ Σῶτος μιλάει πρῶτος.

—Θέλω ἀπόψε νὰ σᾶς κάμω μιὰ εὐχαρίστηση. Λοιπόν, μὴ μοῦ ἀτιμῆτε ὄχι!..

Ἡ Θεοδότη, πού ἀφορμὴ γύρευε γιὰ θρῆνο, τραβάει ἀπ' τὸ κινικί τὸ μαντηλάκι τῆς.

—Ἄχ!.. καλὸ παιδί!

Ὁ Σῶτος ζωηρεύει. Κάνει βήματα μικρὰ κατὰ τὴν πόρτα, σὰ ὀγκυκὸ περιστέρι...

—Πάω! φεύγω! Πάω νὰ σᾶς φέρω τὴν κυρία Κερασούλα! Εἶπες πιμπιπρέ, δεύτερο στενό, ἰτιά, περιβόλι μὲ μαργαρίτες!..

Φτερούγισε. Ἐφυγε.

*
* *

Ἡ αὐλόπορτα ἀνοιχτὴ. Μπῆκε ὁ Σῶτος στὸ κηπάκι. Χτύπησε.

—Ποιὸς εἶναι;

Φαρμάκι ἔσταζε τῆς Κερασίας ἡ φωνή.

—Ποιὸς βροντάει;

—Ἐγώ! Δὲ μὲ ξέρετε. Ἀνοίχτε.

Ἄκουσθηκε τὸ βῆμα τὸ γεροντικό, σέρνοντας με πείσμα πατημένες παντοῦφλες.

— Ποιὸς - ἐσύ;

Ἡ φωνὴ ἦρθε τώρα κοντά, πίσω ἀπὸ τὴν πορτίτσα με τὸ γιαλισμένο πόμολο.

— Ποιὸς ἐγώ;

Γέλασε δυνατὰ ὁ Σῶτος, καὶ κείνη χτύπησε ζόρικα τὸ πόδι.

— Δὲ σάνοίγω. Ὄνομα πές!

— Δὲ με ξέρετε... Φίλος τοῦ Λάμπη.

Τοῦ ἄνοιξε, ἀντικρῦστηκαν. Κείνη κλαμένη με τὰ παλιά της, με τὸ κίτρινο τσεμπέρι ριγμένο γύρω ἀπ' τὸ λαιμό, κείνος με τὰ λινά του, τὰ ξαναμμένα μάγουλα, τὴ νιότη ποὺ ἔμπαζε στὸ σπίτι ὀλόκληρο κάμπο, Ἀπρίλη μῆνα. Στάθηκε ὀρθὴ μπρὸς του, ἐμποδίζοντας τον μιὰ στιγμή. Ὑστερα, σὰ νὰ ντράπηκε, παραμέρισε, τοῦδειξε μιὰ καρέκλα στὸ χωλλάκι.

— Καλῶς ἐκόπιασες.

Τῆς ἄρπαξε τὰ δυὸ χέρια, βιαστικά, λὲς καὶ δὲν ἤθελε νὰν τῆς ἀφήσει καιρὸ νὰ σκεφτεῖ. Καί... Θέ μου, κείνο του τὸ γέλοιο, κείνη ἡ δύναμη του.

— Σῶτο με λένε. Εἶμαι τοῦ Λαμπη σας ὁ καινούργιος φίλος, καί... ἦρθα νὰ σᾶς πάρω γιὰ τὸ γάμο. Μὴν πείτε ὄχι. Ἐγώ, δὲν τὸ δεχομαί τὸ ὄχι!

Τῆς γερόντισσας τὰ μάτια ἀσπρίσανε.

— Ἀναπάντεχο γιέ μου τοῦτο. Ἀδύνατο γιέ μου!

Ἐβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη της ἓνα μαντήλι με κόμπο, καὶ βουτηγμένη στὸ παράπονο, ἄρχισε νὰ σκουπίζει τὰ δάκρυα ἀπὸ τὴ μύτη, τὰ μάγουλα καὶ τὸ σαγόνι της τὸ μυτερό.

— Ποιὸς νὰν τὸλεγε, ποιὸς νὰν τὸ μολόγαε, γιέ μου; Ποιὸς;.. Οὐ οὐ.. οὐ ήήή.. Τόθελα γώ, νὰ μὴν εἶμαι στοῦ ἀητοῦ μου τὸ γάμο; Γιατί νὰ μοῦ σκούζουνε μένα τὰ γουρνοτσάρουχα; Γιατί τὰ δυόμιση σπίτια με τίς πλῆθες; Ἡ ἔρμη, μοναχοπαίδι τόχω.. ἄλλονε κανήνε στή γῆς τὴν οἰκουμένη! Συφορά μου, μέθαψες, Θανασό!

Ὁ Σῶτος σκυφτός, τῆς χάϊδευε τὴ σκεβρωμένη πλάτη, τὰ μαλλιά, καὶ ἡ ἀγάπη του τύλιγε τὸ μαραμένο χειμῶνανθο.

— Πιωμένος ἦταν ὁ Θανασός. Πές πῶς τὰ λόγια του δὲν εἰπωθήκανε. Ἀπὸ μεθύσι, τί περιμένουμε; λόγια γνωστικά; Σὰν ξενέρωσε ὁ χριστιανός, τᾶχασε.. Νά τονε συμπαθᾶς λέει.. Γονατίζει, σὰ θές..

— Ὁ πεθαμένος γιέ μου, τί τόφελος τὰ γονατίσματα κι' οἱ τοῦμπες; Ἐμένανε μέφερε ὁ λόγος του στὸν τάφο.

Τὸ παιδί κάθησε δίπλα στή γερόντισσα, κρατώντας πάντα τὸ χέρι της. Ἀπαλὰ ἀπαλά, ἀπάνταγε στὸ παράπονό της, στὰ μοιραλῶγια της, ποὺ χάνανε σιγὰ σιγὰ τὴν πρώτη τους ἀγριάδα.

Μιὰ στιγμή σηκώνοντας τὰ πονεμένα της μάτια, τοῦ γέλασε. — Γράψε τῆς μάνας σου, νὰν τῆς ζήσει τὸ μοσκαναθρεμένο της. Χριστός καὶ Παναγιὰ μαζί σου!

Ὁ Σῶτος, ἔβαλε τελεία στὴν ἤσυχη παρηγοριά. Βιαστικός βιαστικώς, τινάχτηκε ἀπάνω, κοιτάζοντας τὸ ρολογάκι του.

—Οὐ ου!.. Ἐλάτε! Γρήγορα! Μόλις πού προφτάνουμε.

Ἡ γριά τὸν κοίταξε σαστισμένη.

—Νὰ προφτάσουμε;.. Τί;

—Χὰ χα χα! Τι ἄλλο; Τοῦ Λάμπη τὸ γάμο!

Ἐκείνη, κάθησε στὴν καρέκλα.

—Δὲν ἔρχομαι!

Τὰ χέρια τῆς πλέχτηκαν ἀπελπισμένα, κάτου ἀπ' τὸ σαγόνι.

—Δὲν ἔρχομαι!. Μεθυσμένος λὲς ἦτανε ὁ Ἀρνελλῆς.. Ἄς ἦτανε ἄνθρωπος. Μὰ γώ, ἔπιασα ὄρκο φριχτόνε. Ὅχι γιὰ μένανε! Πῶς; Πῶς, παιδί μου; Κανένας δὲν στὸ μολόγησε; Δὲν ὑπάρχει μέσα κεῖ ὁ θείος Κυρίου; Δὲν σοῦπανε γιὰ τὴν κατάρρα;

Ὁ Σῶτος ἔγενεψε μ' ὅλο του τὸ κορμί ὅτι δὲ σκιάζεται.

—Κατάρες καὶ ὄρκοι σβύνουνται μπροστά στὸ μεγάλο καλό. Πάμε καὶ θὰ πατήσουμε τὸ Σανανά!. Πάμε καὶ θὰ σκορπίσουμε στὰ κατάρρα βουνὰ τὴν πίκρα.. Νεκρὸς ὁ γιός σου ἀπὸ τὴ λύπη. Καὶ ἡ σφυφούλα τὸ ἴδιο.. Κι' ἡ Θεοδότη σου ἡ ἀγαπημένη.. Ἄν πείς ὁ ἄνθρωπος ὁ Ἀρνελλῆς..

Καὶ γέλαγε, καὶ τῆς χτύπαγε παλαμάκια, καὶ τῆς ἔλεγε πῶς τὸν ὄρκο, τῆς κακιάς ὥρας τὸ λόγο, δὲν τονε φοβάται τὸ μυαλό τὸ σοφιστικό, καὶ τῆς ζήτηγε νὰ τὸνε πᾶει στὴν κάμαρά τῆς, νὰ τὴ βοηθήσει ἰδίως.

—Τὰ κατὰ κατὰ θὰ φορέσουμε! Τὰ πιὸ ὁμορφα! Νὰ τὶς δεῖς ὅλες, ἰδίως!

Δίχως νὰ τὸ καταλάβει, μπῆκε στὴν κουζίνα ἡ Κερασία, κι' ἄρχισε νὰ πλένει τὸ πρόσωπό τῆς.

—Ἄχ, νὰ ξεφλογιστοῦνε λίγο τοῦτα τὰ δόλια τὰ μάτια. Βλοσυρὸ νᾶσαι ἀγόρι μου. Τὸ μπανάκι μου, τόκανα ἡ κακότυχη χτές.. Πῶς, ἀπὸ κορφή λούστηκα, στὴ σκάφη. Ποῦ νᾶξερα τὸ τι θὰ εἶναι βρεῖ..

Ὁ Σῶτος σουλάτσαίρνε..

—Περασμένα πιά, πᾶνε τὰ στενάχωρα..

—Ἄς πᾶνε τὰ ὀργισμένα. Δόσε μου γιέ μου ἀπ' τὴν κασέλλα ἰδίως τὸ δέμα μὲ τὸ πράσινο χαρτί.. Τὰ παπούτσα μου εἶναι. Ἀφ' ὅπου, καὶ τὰ σκαλτσούνια τὸ ἴδιο..

Καὶ καθὼς ντυνότανε ἡ γριά, καὶ φόραγε τὰ καλά καλά τῆς, καὶ ἰδίως τὸ χιονάτο μαντήλι τῆς στὴν κολώνια, διάβαζε ἀπὸ μέσα τῆς ἰδίως τὶς εὐχές γιὰ νὰ λυώσουνε οἱ κατάρες.

—Κούφια ἡ ὥρα παῦ λέει ὁ ἄνθρωπος τὸν κακὸ τὸ λόγο, παιδικιάκι μου. Ἄς σπλαχτιστεῖ ἡ Παναγιά Παρθένα νὰ δῶ τοῦτο τὸ θάμα, καὶ νὰ σεβαστοῦνε τὰ οὐράνια τὴν καρδούλα σου. Κακό, νὰ μὴ σάγγιξει. Ἄν ἴσως! Ποτές.. Ἄγγελος—Ἀρχάγγελος μαζί σου, πού ἀπ' τῆς Κόλασης τῆς φωτιά μὲ λύτρωσες.

"Ετοιμη ή ύφη. 'Ολόκληρη ένα άνθος από τούλι και μετάξι. Φόρεσε και τὰ γάντια της. Στέκει μπρός στον καθρέφτη, και στὰ μάτια της βλέπεις τὴν ἐλπίδα σὰ φεγγαράκι σὲ οὐρανὸ χειμωνιάτικο, Γεμίζει τὸ σαλόνι. "Ὀλοι ξέρουνε πιά τοῦ νιοφερμένου τὴν τόλμη. Κράκ... κράκ... Σκράου...

—"Ἄκου, ἀστροπελέκια. Χαλασμός... Καὶ τὰ οὐράνια, πὲς, ὀλοκάθαρα!.

Σοῦ περονιάζει ὁ κρότος τὸ μυαλό. Τρελάθηκε, ναί, τρελάθηκε ὁ Σῶτος, νάψηφήσει ὄχι πιά τῆς γριᾶς τὸ λόγο τὸ βαρὺ, μὰ καὶ τέτοια σημαδικὰ πράματα.

—Συντυχιά ἀπ' τὶς λίγες!.

Οἱ κουμπάροι, βαρέθηκαν νὰ περιμένουν. Διαλέγουνε κάποιον ἀγοράκι ντυμένο στὰ βελουῶδα, μιά κοπελίτσα ντυμένη στὸ ρόζι, τοὺς δίνουμε νὰ κρατᾶν τὶς λαμπάδες. Ὁ Λάμπης μὲ τὸ λουλούδι στὸ πέτο, νοιώθει τὴν ὀρφάνεια τοῦ μωροῦ ποὺ βρέθηκε μοναχὸ στὸ πανηγύρι.

—Πάει μισὴ ὥρα ποῦφυγε τὸ παιδί.

—Θὰ παλεύει τὸ κακόμοιρο. Τί τοῦλαχε!

Ἡ κυρία Θεοδότη, κρατᾶει ἀγκαλιασμένη τὴ Δανάη. Δὲν μιλάνε. Ἡ μιά ἀκούει τῆς ἀλληνῆς τὸ χτυποκάρδι.

Οἱ γυναῖκες μὲ τὰ μαῦρα, μὲ τὰ ἔμπριμέ, οἱ τοῦρτες οἱ ἀφράτες, τοῦ στραγαλατζῆ τὰ καραμελάκια, ἔχουνε στοιβαχτεῖ στὰ παράθυρα, στὸ μικρούλη τὸν ἐξώστη. Τὰ μάτια τους ρουφᾶνε τὸ δρόμο, τὴν κορφή τῆς Ἰτιάς. Ἄν ἦτανε βολετὸ ὅλα νὰ χαθοῦνε, καὶ νὰ φανερωθεῖ ὁ κήπος, ἡ πικραμένη συμπεθερά.

—Σοῦ λέω, δὲ θάρθει τὸ Κερασούλι.

—"Ἔτσι φαίνεται. Ἄμ, ἔχει δὰ καὶ λίγο φόβο Κυρίου. Νὰ κάψει ἄδικα τὸ ξένο παιδί;

Καὶ ξαφνικά, τὰ καραμελλάκια πηδᾶνε, σηκώνουνται, πέφτουνε, λὲς καὶ σεργιανᾶει πάνω ἀπ' τὸν ταβᾶ μαγνήτης.

—Νὰ τους... νὰ τους...

—Γειά σου συμπεθερά! Μπράβο Σῶτο!

—"Ἄ α α! Ποῦ τονε πιάνει κατᾶρα τέτοιονε Μωραῖταρο!

Ἡ εὐτυχία ξεχειλάει ἀπὸ τὸ γέλοιο τοῦ παιδιοῦ, ἀπὸ τὸ μαλλί του τὸ ἀνάστατο, ἀπὸ τὶς τσάκκισες τοῦ κουστουμιοῦ του.

"Ἐρχεται τρέχοντας ἡ Κερασία, μὲ τὴ ζακέττα της τὴν ὀλομέταξη, τὴ σάρπα στὸ κεφάλι. Ὁ καβαλλιέρος της πάει ἀπ' τᾶλλο πεζοδρόμιο, καὶ ὅλο τῆς γνέφει νὰ μὴ τονε ζυγώσει. Γυρίζει ἀπάνω κατὰ τὴ σύναξη, πετᾶει τὸ χωρατό του:

—Τῆς λέω νὰ προχωράει μακρὰ μου. Ἄν μὲ πάρει ὁ κεραυνός, νὰ μὴν τσουρουφλιστεῖ καὶ τὸ δικό της τὸ ποδοφοῦστανο.

Κουνώντας τὰ χέρια της σὰν κουπιά, μπαίνει στὴν αὐλὴ ἡ Κερασία, καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ, δυὸ τρεῖς χοῦφτες καρύδια ἄσπρα καὶ μεγάλα, κυλᾶνε ἀπ' τὸ πιὸ ψηλὸ σκαλί, τρέχουνε μὲ τὸ κροταλιστὸ τους τὸ σαλτάρισμα νὰ τὴν ὑποδεχτοῦνε.

Δὲ μένει μάτι ἀδάκρυτο, στόμα ἀγέλαστο. Τὸ πρῶτο φιλὶ εἶναι γιὰ τὸ γιόκα τῆς, τὸ δεύτερο γιὰ τὴ νύφη, μαζί μὲ τὸ χάρισμα τῆς χρυσῆς ντουμπλάς, τὸ τρίτο γιὰ τὴ Θεοδότη.

—Ἐτοῦτο τὸ παλληκαράκι, τὸ χρω φιλημένο ἀπὸ τὸ σπίτι. Πο-
τὲς νὰ μὴ σκοντάψει σὲ λιθάρι τὸ πόδι του.

—Μᾶς ντρόπιασε, λένε οἱ ἄντρες. Ἄκουῦς, νὰ πλέουμε στὴ χω-
ριατιά.

—Τάχος μου πρωτευουσιάνοι!

Δυὸ δυναμωμένες γυναῖκες πᾶνε πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη τοῦ Ἄρ-
νελλῆ. Χάϊντε! Νάσου τον, στῆς Κερασίας τὴν ἀγκαλιά.

Ἄλλαλητὸ σηκώνεται πέρα ὡς περα. Ὁ μεγαλόπρεπος ἰδιοχτή-
της, σκύβει στὸ κιτρινισμένο πρόσωπο.

—Νά! νά! Φιλήθηκαν.

—Σταυρωτά. Καὶ πάλε!

Μὰ πρέπει νὰ γίνεῖ καὶ μιὰ προσφώνηση. Ἔτσι σκέφτεται ὁ
Ἄρνελλῆς ξύνοντας τὸ κεφάλι.

—Στὸ ὑπόσκουμαι, νὰ μὴ δυσареστηθοῦμε ἄλλοτες κυρία συμπε-
θέρα. Ἐγώ. ἄνοιξα σήμερις, μιὰ Γεωγραφία, βιβλίο δηλαδῆς πού λέει
στὰ διάφορα μέρη. Ἐχει καὶ τὸ χωριό σου, μέ.. γράμματα χοντρά.
Ἐἶναι λέει, ὄλο ὑγεία, πράσινο, καθαρό, ἕνα Παρίσι πάνου κάτω.
Κρεμμύδια βγάζει καλά..

—Καὶ κρεμμύδια βγάζει,—μισομουγγρίζει ἡ Κερασία, καὶ ἀνθρώ-
πους βγάζει, ἐβγενῆδες.

Ἡ κυρία Ἄρνελλῆ ἀπλώνει τὸ χέρι στὸ Σῶτο.

—Ἐσὺ παιδί μάλαμα, πέρασε μὲ τοὺς κουμπάρους.

Καὶ ὁ παπᾶς ὁ ξανθὸς λέει:

—Ἄξιος.

Οἱ λαμπάδες μὲ τὰ τούλια τὰ λευκὰ ἀνάβουνε καὶ φέγγει ἡ
φλόγα τους στὸ δίσκο πού κρατᾷ τὸ ἀσημένιο Εὐαγγέλιο, τὰ κου-
τέφετα καὶ τὰ στέφανα.

*
* *

Ὁξω, ὁ οὐρανὸς τοῦ δειλινοῦ ἀγκάλιαζε τὸ βράχο μὲ τὰ μάρ-
μαρα τὰ φιλημένα ἀπὸ τὴν ἱστορία.

Καὶ σκάγανε τὰστροπελέκια, γιορτάζοντας τὸ πρῶτο κατόρθωμα
τοῦ μικροῦ ἐπαρχιώτη, στὴν πόλη τοῦ Θεσσα.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΙΧ. ΓΑΛΑΝΟΥ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μιά εισήγηση σ' ένα γράμμα τού κ. Α. Α. Πάλλη με ξαναφέρει σ' ένα ζήτημα πού πολλές φορές ως τώρα μ' άπασχόλησε και στή σελίδα αυτή κι άλλοι: στήν ανάγκη γά χρησιμοποίησει δημιουργικά ή κυπριακή λογοτεχνία τὸ ντόπιο ὕλικό, και τὸ ἀμεσα σύγχρονο και κεῖνο πού σώζεται σάν Ιστορική ἢ ἄλλη παράδοση στήν Κύπρο, ὥστε και στήν οὐσία της ἡ κυπριακή λογοτεχνία νά ἔχει χρώμα τοπικό. Αυτό βέβαια δέ σημαίνει πὼς ἡ κυπριακή λογοτεχνία πρέπει νά μείνει μέσα στά στενά πλαίσια τῆς ἡθογραφίας και τοῦ τοπικισμοῦ, μὰ με βάση τὴν κυπριακή ζωὴ και ξεκινώντας ἀπ' αὐτὴ ν' ἀπλώσει τῆματιὰ της στήν ἀνθρώπινη ζωὴ στό σύνολό της.—δουλεύοντας τὸ ὕλικό αὐτό συχρονισμένα, ἐμπνευσμένα και δημιουργικά.

*Ἀλλά δὲ θά ἐπαναλάβω ὅτι πολλές φορές ὡς τώρα ἔγραφα. Θά ἀσχοληθῶ με τὴν ἐνισχυτική ὑπόδειξη τοῦ κ. Α. Α. Πάλλη, πού περιορίζει κίβλας τὸ ζήτημα σ' ἕνα λογοτεχνικό εἶδος, στό μυθιστόρημα. Ἀντιγράφω ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του:

«Ἐλπίζω πὼς θά βρεθοῦν μερικοί νέοι Κύπριοι λογοτέχνες πού νά καλλιεργήσουν τὸ μυθιστόρημα, με τοπικό χρώμα, ὅπως ἔκαναν ὁ Ντίνος ὁ Θεοτόκης γιὰ τὴν Κέρκυρα και ὁ Μυριβήλης γιὰ τὴ Μυτιλήνη. Τὸ μυθιστόρημα, περισσότερο ἀπὸ τὴν ποίηση, νομίζω ἀπευθύνεται σὲ εὐρύτατα κοινωνικά στρώματα (βλέπε τὴν ἐπίδραση ἐνὸς Dickens ἢ ἐνὸς Scott).»

*Ἐχει ἀπόλυτο δίκαιο ὁ κ. Πάλλης γιὰ τὴν τεράστια ἐπίδραση πού μπορεῖ νά ἐξασκήσει σὲ πλατιές μάζες τὸ μυθιστόρημα, σήμερα προπάντων πού εἶναι τὸ κυρίαρχο λογοτεχνικό εἶδος. Μέσα στά πλατιά πλαίσια τοῦ μυθιστορήματος μποροῦν νά κινηθοῦν ἀνετα οἱ ἰδέες και οἱ ἄνθρωποι πού τίς ἀντιπρο-

σωπεύουν, νά παρουσιαστῆ ἀνετα ἡ ζωὴ με τὴ δραματικότητα και τὴν ἐπικότητά της, νά ζωντανέψουν οἱ ἐσωτερικές—ψυχικές—κ' ἐξωτερικές συγκρούσεις ἀτόμων και ὁμάδων, νά συζητηθοῦν προβλήματα και νά ἐπιχειρηθοῦν λύσεις των, νά μεταδοθοῦν ἀπόψεις ἢ νά καταρριφθοῦν ἄλλες.

Κ' ἔχει τόσο πλοῦτο ἡ κυπριακή ζωὴ, τόσο ποικιλία! Ὑλικό ἀνεξάντλητο ἡ ἀνεκμετάλλευτο. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ χωριοῦ και τῆς πόλης με τὰ ἰδιαίτερα προβλήματα τους και τὴν ἰδιαίτερη ψυχοσύνθεσή τους, ἡ κοινωνική διαφοροποίηση πού τελευταία συντελεῖται ραγδαία, οἱ ἠθικές και πνευματικές συγκρούσεις (ὅσο λίγες κι ἂν φαίνονται), ἡ πολιτική ζωὴ, τὰ οἰκονομικά ζητήματα τοῦ τόπου, ἡ θέση τῆς γυναικας, ἡ ἐκπαιδευτική κατάσταση, ἡ ἀκόμα, οἱ Ιστορικές μας παραδόσεις, οἱ λαϊκές συνήθειες, και πάνω ἀπ' ἅλα: τὸ ἐθνικό μας ζήτημα, τί περιφραμα θέματα στά χέρια τοῦ ἀξίου μυθιστοριογράφου—τοποθετημένα μέσα στό κυπριακό περιβάλλο, στό φυσικό και Ιστορικό περιβάλλο τοῦ νησιοῦ μας, ἄλλα κι ἀπλωμένα μέσα στό σύγχρονο κόσμο. Πόσο ἐνδιαφέρο θά εἶχε π. χ. ἡ παρουσίαση τῆς ζωῆς ἐνὸς δυσμοικοῦ ἢ ἀδύναμου ἀνθρώπου, πού ξεκινάει ἀπὸ τὸ χωριό του και παλαίοντας σκληρὰ μέσα στήν πόλη κερδίζει ἢ ἀποτυγχάνει, ζεῖ δυὸ πολέμους, κινεῖται μέσα στή διαρκῶς ἐξελισσόμενη ζωὴ τῆς Κύπρου, και γίνεται δέχτης και πομπός τῶν ζωτικῶν ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς του! Πὼς θά μπορούσε νά μπεῖ συνθετικά σ' ἕνα τέτοιο μυθιστόρημα ὀλόκληρη ἡ ζωὴ τῆς Κύπρου τῶν τελευταίων τριάντα χρόνων! Τί πεδίο ἀνεκμετάλλευτο ἡ κυπριακή ἱστορία, ἀπὸ τὴν πιὸ ἀρχαία ἐποχῆς ὡς σήμερα! Πὼς θά μπορούσε ἡ πικρὴ αὐτὴ ἱστορία τοῦ πόνου και τῆς σκλαβιάς, ἄλλα και τῆς ὑπερήφανης ἐγκαρτέρησης και τῆς ἐμμοῆς στὸν ἑλληνικό ἦθος, νά ζωντανέψει και νά γίνει πηγὴ δημιουργική, γιὰ νά τονωθεί τὸ ἐθνικό αἶσθημα σήμερα, νά δεχτοῦν οἱ ἀναλογίες και οἱ διαφορές, νά πορούμε παραδείγματα ἀπ' ἐκεῖ, νά γωρρисуμε τὸν ἑαυτὸ μας σὰ λαὸς σ' ὅτι πιὸ καλὸ—γιατί ἔχει και κακό;—ἔχου-

με! Τ' άψυχα μνημεία του πλημμυρίζουν την κυπριακή γη, οι μακροί αλώνες της κυπριακής Ιστορίας, θά γινούνταν μνημεία και οελίδες δόξας ή πόνου, όργης ή αγάπης, κατάρας ή θριάμβου, και με τό δημιουργικό λογο και την καλλιτεχνική έπεξεργασία στο μυθιστόρημα, θά πλημμύριζαν άπο ζωή κίνηση, δράση, θά μαστιγωναν την ψυχή μας για ένα ζύπνημα, θά τις έδιναν τις φτεροδuges για μιá φωτεινή άνάταση.

Τί θέμα πλούσιο ή ζωή του χωριου, που άναγκάζει τον άγρότη να ξεκληριστεί, να στριμωχτεί στην πόλη ή να τραβήξει για την ξενιτιά— άλλο πάλι τό δράμα των ξενιτεμένων! Ποσους πίνακες ζωντανους θά μπορούσε νά δώσει ή αντιπαραβολή άπό τη μιá της συντηρητικής, καθυστερημένης, γεμάτης δεισιδαιμονίες και προλήψεις ζωής του άπλοίκου χωριου ή άπό την άλλη του άκρατου, του έξφρενου μοντερνισμού που σέκασε με τό ψυτικό λούστρο του την κενή ζωή άρκετών στις πολεις μας!

Κι άκόμα: χιλιάδες Κυπριων πήγαν έθελοντές στον τελευταίο πόλεμο, πολέμησαν σέ τόσα μέτωπα, ήρθαν έπαφή με διαφορετικούς τρόπους ζωής, με διαφορετικές νοστροπίες, ζήσανε μέσα σέ τόσο ποικίλες καταστάσεις και δέχτηκαν άλλες τόσες επίδράσεις. Ποιος άπό τους Κύπριους λογοτέχνες μελέτησε και παρουσίασε τους ψυχολογικούς και άλλους παράγοντες που τους κυριαρχούσαν περιοδικά στην έποχή τουτή, ποιος παρουσίασε τη δραματική έσωτερική κ' έξωτερική ζωή τους σ' ένα πλατό συνθετικό πίνακα, τέτοιο που νά είναι σταθμός στην κυπριακή λογοτεχνία, όπως έντιμος σταθμός στην κυπριακή ζωή ήταν ή συμμετοχή τους στον πόλεμο; (Τό μοναδικό και τιμητικό παράδειγμα του κ. Κ. Λαβίθη με τά χειουριστικά σκίτσα του άπό τη ζωή των Κυπριων στρατιωτών, ύπογραμμίζει περισσότερο την άνάγκη μιáς συνολικής εικόνας μέσα στά πλατιά πλαίσια του μυθιστορήματος).

Και πόσα άλλα κυπριακά θέματα θά μπορούσαν νά προστεθούν για μιάν πραγματικά κυπριακή μυθιστοριογραφία! Όμως, θυμίζω πάλι ένα άπαραίτητο όρο: τό πλούσιο αυτό

ύλικό πρέπει νά δοθεί καλλιτεχνικά, μέσα στά πλαίσια της τέχνης, όχι σά μιάν άτλη παράθεση φωτογραφιών της κυπριακής ζωής ή σάν κακότεχνη προπαγάνδα κ' έξόφθαλμος διδαχτισμός. Έδώ ίσα ίσα είναι που θά δοκιμαστεί και θά ξεχωρίσει ό πραγματικές δημιουργός πεζογράφος άπό τον άδέξιο γραφιά και προπαγανδιστή.

Προλαμβάνω έπίσημ' μιá παρεξήγηση: ή χρησιμοποίηση της δικής μας ζωής στην κυπριακή λογοτεχνία δέν αποκλείει άναγκαστικά τη χρησιμοποίηση κι άλλου ύλικου κοινού σ' όλους τους Έλληνες, κοινού στό σημειού άνθρωπο όπου γής κι άν βρισκεται. Δέ σημαίνει πως πρέπει ν' αποκλειστούν τά ήθικά, πνευματικά, πολιτικά, κοινωνικά και άλλα ζητήματα που άπασχολούν τό σύχρονο άνθρωπο—άλλωστε και μäs μαζί. Τό αντίθετο μάλιστα: οι σύχρονες άνησυχίες, τά σύχρονα ποικίλα ρεύματα μπορούν και πρέπει νά διαχετευτούν έπίδεξα μέσα στά κυπριακά θέματα, για νά τους δώσουν σύχρονο ένδιάφερο, νά τά πλουτίσουν με τό χαρακτήρα της έποχής μας. Έτσι μόνο θά δούν οι λογοτέχνες μας την παλαιότερη και σύχρονη κυπριακή πραγματικότητα με σημερινά μάτια, θά της βάλουν τη σύχρονη πνοή και άγωνία, θά τη φωτίσουν με τό δικό μας, τό τωρινό, φως, και μιλώνοντας για αυτή και προβάλλοντας λύση των προβλημάτων της, θ' άπευθύνονται στη δική μας την ψυχή κι αυτή θά στηρίζουν, σέ μäs, τους τωρινούς, θ' άνοίγουν δρόμους, στά δικά μας αϊτήματα θ' άπαντούν. Άλιώτικα θά μείνουν στεγνοί Ιστοριοδίφες, άψυχοι χρονικογράφοι, άπλοι προπαγανδιστές και στενοί ρετζιοναλιστές—άν μάλιστα τους λειπει κ' ή ικανότητα για τό καλλιτεχνικό δούλεμα του ύλικού των.

Πρέπει, λοιπόν, νά πάρουν θεμελιακή θέση στην κυπριακή λογοτεχνία, στην πεζογραφία μας ιδιαίτερα, ή παλαιότερη και σύχρονη κυπριακή πραγματικότητα, ή πλούσια κι άνεμετάλλευτη Ιστορία και παράδοση της Κύπρου. Έτσι μόνον θ' άποχτήσουμε πραγματικά έθνική και βιώσιμη λογοτεχνία.

Βέβαια άρκετά άπό τά έργα του

μεγάλου μας Νίκου Νικολαΐδη, «Ὁ Κράμος» τοῦ Λουκῆ Ἀκριτά, «Ἡ Πρόικα τῆς Μαρϊάννας» τοῦ Α. Κυπρολέοντος, ἴσως καὶ μερικά ἄλλα κυπριακὰ ἔργα, ἔχουν καὶ τὰ θέματα τους κυπριακά, ὅμως ἀκόμα δὲν ἔχει γραφτεῖ ἐν μυθιστόρημα τῆς κυπριακῆς γῆς καὶ τῆς κυπριακῆς ψυχῆς—τὸ ἔπος τῆς Κύπρου στὸν περὶ τοῦ λόγου. Στὴν ποίησιν ὁ Βασίλης Μιχαηλίδης μὲ τὴν «9η Ἰουλίου 1821» καὶ τὴ «Χιώτισσά» του κι ὁ Δ. Λιπέρτης μὲ τὰ «Γκιουπρίωτικα τρασοῦδικα» τοῦ ἔχτισαν ἕνα ἀξιοοικοδόμημα μὲ κυπριακὰ ὕλικά. Ἡ πεζογραφία ὅμως περιμένει ἀκόμα.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

P. Dikaios: A Guide of Cyprus Museum. Nicosia 1947, p.p. XVII+149, plates I—XXVIII, price 3 sh.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ ὁδηγοῦ τούτου ὑπὸ τοῦ ἐφόρου τοῦ Κυπριακοῦ Μουσείου κ. Π. Δικαίου ἐπλήρωσεν ἀναμφισβητήτως μίαν μεγίστην ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν ἤσθάνετο πᾶς ἐπισκεπτόμενος τὸ Μουσεῖον τοῦτο, τῶν εἰδικῶν ἀρχαιολόγων καὶ τῶν ἐν γένει ἐπιστημόνων μὴ ἔξει ρουμένων. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου καταλόγου τοῦ Κυπριακοῦ Μουσείου, τῆς γενομένης πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ σημερινοῦ κτηρίου ὑπὸ J. Myres καὶ O. Richter τῷ 1899, ἔχουν ἐπέλθει τόσαι μεγάλα μεταβολαί, ὥστε ἐκεῖνος ὁ κατάλογος, ἐνῶ δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ σημερον τὴν Κυπριακὴν ἀρχαιολογίαν διὰ τὴν ἀκριβεῖάν του, δὲν δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ κατ' ὀρθὴν τρόπον τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ Κυπριακοῦ Μουσείου.

Αἱ μεταβολαὶ ὀφείλονται τόσον εἰς τὸν τεράστιον πλουτισμὸν τοῦ Μουσείου, ὁ ὁποῖος ἐπετελέσθη ἔκτοτε διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ξένων ἀρχαιολογικῶν ἀποστολῶν καὶ αὐτοῦ τούτου ὅσον καὶ εἰς τὴν νέαν διάταξιν αὐτοῦ, ἣ ὁποία μετὰ ἐπανειλημμένας διακιμάνεσις ἀπὸ τοῦ 1935 ἔλαβε τὴν σημερινήν τῆς μορφήν. Ἡ οὐσιασθεστάτη τῶν μεταβολῶν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν εὐρημάτων

εἶναι ὅτι ἀπεχωρίσθησαν τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα διὰ τὴν γενικὴν πληροφориαν τοῦ κοινοῦ, ἐνῶ τὰ προσριζόμενα διὰ τοὺς εἰδικούς μελετητὰς ἀπετέθησαν εἰς εἰδικὴν μεγάλην αἰθούσαν ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ σημερινοῦ κτηρίου.

Ὁ κ. Π. Δικαῖος ἐξιστορεῖ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τὰ σχετικὰ ζητήματα εἰς τὸν πρόλογον (I—XII). Πρὸ τῆς περιγραφῆς τῶν ἐκτιθεμένων ἀντικειμένων εἰς τὴν σελ. XVIII παραθέτει σχεδιάγραμμα τοῦ κτηρίου τοῦ Μουσείου μετ' ἐπεξηγήσεως τοῦ περιεχομένου τῶν αἰθουσῶν. Εἰς τὸ ἐπακολουθοῦν κύριον μέρος τοῦ ἔργου περιγράφονται τὰ ἐκτιθέμενα εὐρήματα κατὰ αἰθούσας, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ εἰσερχομένου.

Οὕτω παρακολουθοῦμεν πρῶτον τὸν νεολιθικὸν καὶ τὸν χαλκολιθικὸν πολιτισμὸν, τὴν χαλκὴν καὶ τὴν σιδηρᾶν ἐποχὴν μετὰ τῶν εὐρημάτων τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, τὰ γλυπτά μετὰ τοῦ περιήρου ἀγάλματος τοῦ Ρωμαίου αυτοκράτορος Σεπτιμίου Σεβήρου, τὴν ἀναπαράστασιν τῶν τάφων μετὰ τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων, τὰ χρυσὰ καὶ λοιπὰ κοσμήματα πασῶν τῶν περιόδων μέχρι τῶν μεσαιωνικῶν καὶ τῶν τουρκικῶν χρόνων, τὰ ἀγάλματα τῆς Βῶνης καὶ τὰς τερακότας ὡσαύτως, πασῶν τῶν ἀρχαίων περιόδων.

Ἡ τοιαύτη διάταξις ἦτο ἀναμφισβητήτως ἡ καλύτερα ὑπὸ τὰς σημερινὰς ἀρχιτεκτονικὰς συνθήκας τῶν αἰθουσῶν τοῦ Μουσείου. Ἡ μικρὰ ὡς ἐκ τούτου ἀνομοιογένεια ἐν τῇ διατάξει, εἰς τὸν λόγον τοῦτον ὀφειλομένη, εἶναι ἐλάχιστον μειονέκτημα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ σημερινὸς ἐπισκέπτης τοῦ Μουσείου λαμβάνει ἀρίστην ἰδέαν τῆς ἐξελιξέως τῶν πολιτισμῶν ἐν Κύπρῳ κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους, καὶ εἶναι ἀπληλαγμένος τοῦ φόρτου τῶν πρὸ ἑτῶν ἐκτιθεμένων ἀντικειμένων, ἐξ οὗ ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτὸν νὰ σχηματίσῃ σαφῆ περὶ αὐτῶν ἀντίληψιν.

Ὁ ὁδηγός, ὡς συνετάχθη ὑπὸ τοῦ κ. Π. Δικαίου, ἀναλύει πολὺν ἐπακριβῶς καὶ πολὺ λεπτομερῶς, σχετικῶς, μέσῃ εἰς τὰ στενὰ ὅρια αὐτοῦ καὶ κατατοπίζει πληρέστατα ἐπὶ τῆς σημασίας, τῶν χρόνων, τῆς ἀρχαιολογικῆς τῶν ἀξίας καὶ παντὸς σχετικοῦ πρὸς τὰ ἐκτιθέμενα ἀντικείμενα. Δύναται ἐξ αὐτοῦ ὁ ἐπισκέπτης νὰ σχηματίσῃ σαφῆ ἀντίληψιν

των συγκρίνων καὶ ἄλλα εὐρήματα τῆς Ἀνατολῆς, τῶν περὶ τὴν Κύπρον χωρῶν, τῆς Ἑλλάδος καὶ μέχρι τῆς Ἰταλίας καὶ περαιτέρω ἀκόμη. Τα χαρὰ κτηριστικά γνωρίσματα διαγράφονται τῶσον σαφῶς καὶ ἐπιμελῶς, ὥστε ὁ μετρητὴς τὰ προσοχῆς κάμων χρῆσιν αὐτοῦ δύναται νὰ ἐξέλθῃ κατέχων ἕνα μεγάλο μέρος τῆς Κυπριακῆς ἀρχαιολογίας.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον πρᾶξει ἰδιαιτέρως νὰ ἐξαρθῇ, εἶναι ὅτι αἱ εἰσαγωγαὶ εἰς ἕκαστον κεφάλαιον εἶναι ὄχι μόνον πολὺ διαφωτιστικαί, ἀλλὰ καὶ ἀκριβῶς παρεχουσιν ἀδρομερῶς πολὺ καλὴν εἰκόνα τῆς κυπριακῆς ἀρχαιολογίας ἐν ὄντι συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἱστορικά γεγονότα. Αἱ εἰσαγωγαὶ αὐταὶ παρὰ τὸ σύντομόν γινώσκων δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πολὺ ἀκριβῆ καὶ εἰσαγωγαὶ εἰς τὴν Κυπριακὴν ἀρχαιολογίαν. Διὰ τοῦτο ὁ ὀδηγὸς οὗτος οὐδὲ δύναται νὰ ὑπερήλθῃ διττῶς, δηλ. τοὺς σκοποὺς ἐπισκέπτας τοῦ Μουσείου εἰς τὴν καταγραφομένην τῶν ἐκτεθεμένων ἐν αὐτῷ ἀντικειμένων καὶ τοὺς ἐν γένει ἐνδιαφερομένους διὰ τὴν Κυπριακὴν ἀρχαιολογίαν εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀπαραιτήτων βιβλίων καὶ περὶ αὐτῆς γνώσεων. Σπανίως γίνονται οὗτοι ἄλλοι ἢ ὁ παρών, ἡδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ θαυμάσιον τρόπον τὸν διπλοῦν τύπον τοῦτον σκοπὸν.

Τὸ ἐξώφυλλον κοσμεῖται δι' ἐγχρωμένον παραστάσεων ἐκ κυπριακῶν ἀγγείων πολὺ ἐπιτυχῶς καὶ φιλοκάλως. Ὡς ἀποπρομεινωτὴς ἐτεῆθ' ὁ ὠραῖον ἄγαλμα τοῦ τοῦ Σελτιμίου Σεβήρου. Εἴκοσι καὶ ὀλίγα πινάκες ἐν τέλει, εἰς οὓς γίνεται ἐν ὀλίγῳ καταλλήλῳ τόπῳ τοῦ κειμένου παραπομπή, συμπληρῶνους τοῦ ἔργου, ἀνταρταὶ πρᾶξει νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι αἱ εἰκόνας δὲν εἶναι πολὺ ἐπιτυχεῖς. Αλφαριθμητικὸς πίναξ εἰς τὸ τέλος εἶναι πολὺ ἐπιτυχητικὸς. Λάθη τυπογραφικὰ ἔλλειψοὺσιν. Ἡ μικρὰ τιμὴ του (3 σελ.) τὸν καθιστᾷ προσίτον εἰς τὸν κάθε ἕνα, ὁ ὁποῖος δύναται οὕτως νὰ ἔχῃ πραγματικῶς ἕνα μεγάλον ἀπόκτημα.

Ἐνῶ δὲ θὰ πρέθῃ νὰ εὐχαριστήσω τὸν κ. Π. Δίκαιον καὶ νὰ συγχαρῶμεν τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Κυπριακοῦ Μουσείου κ. Π. Δίκαιον ὡς καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ τμήματος τῶν Ἀρχαιοτήτων διὰ τὴν ἔκδοσιν ταύτης—ὁ κ. Μεγκῶ ἔχει προσέει συνηγορήσῃ ἰδίᾳ εἰς τὸ περὶ μεσαιωνικῶν ἀγγείων κεφάλαιον—, θὰ πρέθῃ νὰ εὐχαριστήσωμεν σύντομα νὰ μᾶς δώσουν καὶ ἕνα ἀνάλογον ὀδηγὸν τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν

μεσαιωνικῶν Κυπριακῶν μνημείων, τοῦ ὁποῖου ὡσαύτως ἔχομεν ἐπιγύουσαν ἀνάγκην.

Ζημίαι τῶν ἀρχαιοτήτων ἐκ τοῦ πολέμου καὶ τῶν στρατῶν κατοχῆς. Ἐκδοσις Διευθύνσεων Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἱστορικῶν Μνημείων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας. Ἀθήναι 1946. σελ. 160.

Τὸ βιβλίον τοῦτο περιλαμβάνει συνοπτικῶς τὰς καταστροφάς, αἱ ὁποῖαι προεκήθησαν εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυροὺς τῆς Ἑλλάδος ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ λήξαντος πολέμου καὶ τῆς ξενικῆς κατοχῆς τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἔργον προλογίζει ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Α. Παπαδημόσιος, ἐκ τοῦ προλόγου δὲ τούτου φαίνεται ὅτι ἡ ἔκθεσις αὐτὴ δὲν εἶναι πλήρης. Τὸ ἔργον περιλαμβάνει ἐπὶ τὰς τμήματα, ἡτοι τὰς κλοπὰς, τὰς ἀυθαιρέτους ἀνασκαφάς, τὰς παντὸς εἶδους καταστροφὰς καὶ τὰς ζημίας ἐκ πολεμικῶν ἐνεργειῶν, τὰς ὕλικας ζημίας, τὴν ἀπειληθεῖσαν καταστροφήν ἐκ τῆς ἐπιζητηθείσης δὴθεν προστασίας τῶν στρατευμάτων κατοχῆς καὶ τὰς ἐν γένει ἀυθαιρέσιαις καὶ βανασούτηται. Ἐν τέλει δημοσιεύονται ἔγγραφα ἐν πρωτοτύπῳ ἢ μεταφράσει διαμειφθέντα μεταξὺ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου καὶ τῶν ἀρχῶν κατοχῆς.

Τὸ ὅλον ἔργον εἶναι ἕνας πολὺ θλιβερός ἀπολογισμός. Οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο τις νὰ φαντασθῇ τὸ μέγεθος τῶν καταστροφῶν, τῶν κλοπῶν, τῶν ἀυθαιρεσιῶν κλπ., αἱ ὁποῖαι διεπράχθησαν εἰς βάρος τῶν ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν καὶ τόπων τῆς Ἑλλάδος. Δὲν ὑπάρχει μούσειον, τὸ ὅποιον νὰ μὴ ἐσπλήθῃ, ἱερὸς χώρος, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἀντίκρουσε τὴν βαρβαρότητα τῶν κατακτητῶν, καὶ περιφρόνησις πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἴδρυσαν καὶ προήγαγον εἰς τὴν πατρίδα τῶν τὴν ἀρχαιολογικὴν

ἐπιστήμην εἰς μέγιστον βαθμόν. Ἐκπλήσεται κανεὶς μὲ τὴν πῶρων σιν συνειδήσεως ὄχι μόνον τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν αξιωματικῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας, ἡ ὁποία ἐγκαθιδρύθη εἰς τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν δῆθεν μὲ σκοπὸν τὴν προστασίαν τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων καὶ λοιπῶν θησαυρῶν.

Ἀρχαιολογικὰ καλλιτεχνήματα, κειμήλια ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ, δημοσιευμένα καὶ ἀδημοσίευτα, κατεστράφησαν ὀλοσχερῶς σκοπίμως ἢ ἀφέθησαν ἔκθετα εἰς τὴν καταστροφὴν μετ' ἀσυγγνώστου ὀλιγωρίας. Ὅ,τι ἐγάθη ἀνεπιστρεπτι ἀριθμεῖται κατὰ χιλιάδας. Καὶ ἡ καταστροφὴ θὰ ᾔτο μεγαλυτέρα, ἂν ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου συγκρατεῖτο εἰς τὸ ἀνοιγμα τῶν μουσείων συμφῶνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν στρατιωτικῶν διοικητῶν τῆς κατοχῆς καὶ ἂν τὰ κρυφθέντα εἰς ἀσφαλεῖς τόπους ἐπανήρχοντο εἰς τὸ φῶς συμφῶνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνων. Γερμανοὶ, Ἴταλοι καὶ Βούλγαροι ἠμιλλήθησαν εἰς τὴν βαναυσότητα καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν τούτων. Αἰωνία θὰ τοὺς συνοδεύῃ ἡ κατὰρα τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ καταστροφὴ δὲν ἀφήκεν ἄθικτα καὶ βυζαντινὰ μνημεῖα σπουδαιότητας τέχνης ναοὺς μετὰ τοῦ περιεχομένου των καὶ διὰ σπουδαίων φορητῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν εἰκόνων. Ὡσαύτως κατεστράφησαν ὀλοσχερῶς σπουδαιότητας κέντρα πολιτισμοῦ καὶ ἐπιστήμης, οἷον ἡ περίφημος βιβλιοθήκη τῆς Κερκύρας μετὰ τῶν 70.000 τόμων βιβλίων, χειρογράφων, ἱστορικῶν ἐγγράφων, παλαιῶν ἐκδόσεων κ.λ.π. Ἀνεπανόρθωτος συμφορά.

Πλὴν τῶν καταστροφῶν ἐκπλήττει ἡ ἰταμότης τῶν κατακτητῶν καὶ ἡ περιφρόνησις πρὸς πᾶσαν ἠθικὴν ἀρχὴν. Τοῦτο ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐπισυναπτομένης ἀλληλογραφίας. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ὑπὸ κατοχὴν Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον Παιδείας προσεπάθησε μὲ πάντα τρόπον νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν καταστροφὴν. Καὶ φαίνεται ὅτι ἔν τινι

μέτρῳ ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ. Διὸ ἂν δὲν ἐγίνοντο τὰ διαβήματά του, ὡς ἐκτίθενται εἰς τὰ ἐπὶ συνημμένα ἔγγραφα, ἡ καταστροφὴ θὰ ᾔτο πολὺ μεγαλυτέρα. Ἀλλ' παρ' ὅλον τοῦτο ἡ καταστροφὴ δὲν περιωρίσθη εἰς ἐλάχιστὸν βαθμόν, ἐξετάθη παντοῦ μετὰ πρωτοφανοῦς πείσματος. Ὅ,τι στοιγικῶς διαφύλαξεν ἡ ἑλληνικὴ γὰρ ἐπὶ αἰῶνας καὶ χιλιετηρίδας, τὸ κατέστρεψεν ἡ ἀνθρωπίνῃ χεὶρ τῷ δῆθεν πολιτισμένῳ.

Εἶναι πάντα ταῦτα μία ἀπὸ τὰς χαινούσας πληγὰς ποὺ καλοῦντο οἱ νεοέλληνες νὰ ἐπουλώσου. Καὶ μοροῦν, ἂν θέλουν, νὰ μιτριάσουν τὰ ἀποτελέσματα τῆς καταστροφῆς. Τοῦτο θὰ γίνῃ, ὁ θελήσουν νὰ περιβάλουν μὲ περισσοτέραν στοργὴν ὅ,τι ὑπελείφθη καὶ ἂν τὸ προστατεύουσιν καὶ ἀνοστήσουσιν τὰ μουσεῖά των καὶ τὰς συλλογὰς των, καὶ ἀκόμη περισσότερο, ἂν ἀφήσουν οἱ ἴδιοι τὰς περαιτέρω καταστροφὰς καὶ ἐπιδοθοῦν εἰς θετικὴν ἀναδημιουργικὴν ἐργασίαν.

Ἡ ἔκθεσις περὶ τῶν καταστροφῶν πρέπει νὰ τοὺς εἶναι ἕν διδακτικὸν μάθημα. Ἀλλ' ὄχι μόνον μάθημα διὰ λόγων, πρέπει νὰ εἶναι μάθημα δι' ἔργων.

*

Κωνστ. Ι. Ἀμάντου: Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν 1566-1822 (Σχολεῖα καὶ Λόγιοι). Ἐπιμελεῖται τῆς Χιακῆς Ἀδελφότητος ὁ «Κοραῆς» 1946. Πειραιεὺς σελ. 240.

Τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Κ. Ἀμάντου περιλαμβάνει μελέτας δημοσιευθεῖσας ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑλληνικόν», τὴν «Ἐπιτηρίδα τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» ἢ ἀλλαγῶς συμπληρώσεις τῶν μελετῶν τούτων ἢ ἄλλας τὸ πρῶτον δημοσιευομένας. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 τμήματα, ὧν τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὰ σχολεῖα τὸ δεύτερον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ μακρότερον, εἰς τοὺς Χίους λογίους τὸ τρίτον εἰς τοὺς Χίους Πατρίους

χας και Μητροπολίτας και το τέταρτον εις τούς Χίους βιβλιογράφους και χορηγούς. Εις τὸ Ε' τμήμα παρατίθενται προσθήκαι τινες και διορθοῦνται παρεισφρήσαντα λάθη.

Λογὴ τῆς φύσεώς του το ἔργον ὡς ἀναδημοσιεῖον παλαιότερας κατὰ τὸ πλείστον μελέτας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχη συνθετικὴν χαρακτῆρα. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν ἀναλυτικὴν του μορφήν ἀποτελεῖ σιῶν καλῶν μονογραφιῶν περὶ ἐξεχόντων Χίων λογίων, ἐκπαιδευτικῶν και κληρικῶν, οὗτω δὲ δύνανται νὰ εἶναι πολὺ καλὴ πηγὴ και δι' ἄλλας παραλλήλους ἐργασίας περὶ τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας, σημαντικωτάτης διὰ τὴν σύγχρονον νεοελληνικὴν ζωὴν.

Εἰς τινὰ σημεῖα τοῦ ἔργου ἀναφέρεται και εἰς τὴν Κύπρον ἰδιαίτερώς και ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐνδιαφέρει ἀμέσως και τοὺς Κυπρίους. Ἐπιθυμῶ ἐν τούτοις νὰ κάμω διορθωσιν μίαν μικρὰς ἀνακριβείας. Ἐν σελ. 91, ὑποσ. 2 τοῦ ἔργου γράφων ὁ συγγραφεὺς περὶ Γεωργίου Κορεσίου και ἀνιφερόμενος εἰς τὸν κώδικα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ὑπ' ἀρ. 37 λέγει ὅτι ἐν αὐτῷ ἀναφέρεται πόνημα «Νεκταρίου Ἱεροσολύμων εἰς Γεώργιον τὸν Κορεσίον», τὸ ὁποῖον ἴσως νὰ εἶναι τὸ ἐν τῷ κειμένῳ παρατιθέμενον ἐπιγράμμα «πνευματορροῦν ἐκ φρεάτων κλπ.» Τοῦτο δὲν συμβαίνει. Εἶναι ἀληθές ὅτι εἰς τὸν κώδικα τούτον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου σελ. 400 κ. ἔ. (ἀντιστοιχεῖ φ 221 β) χαρακτηρίζεται τὸ ἐγκώμιον εἰς Γεώργιον Κορεσίον τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Νεκταρίου ὡς ποίημα—εἰσὶ Μακαριωτάτου και λογιωτάτου Νεκταρίου Πατριάρχου τῆς Ἀγίας Πόλεως Ἱερουσαλὴμ και πάσης Παλαιστίνης ποίημα εἰς τὸν Γεώργιον Κορεσίον τὸν ἐκ νήσου Χίου—, ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι τὸ αὐτὸ ἐγκώμιον εἰς πεζόν, τὸ ὁποῖον ἔχει δημοσιεύσει ὁ Ἄ. Παπαδοπούλλος—Κεραμεὺς εἰς τὸ Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς και Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος τόμος 3 (1889) σελ. 522 κ. ἔ. καλούμενον ποίημα ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκώτερον. Καὶ ὁ Χαρ. Παπαϊωάννου ὁ ἐκδῶσας τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου σελ. 42 ἀπλῶς τὸ ἔργον

«ποίημα» ἀποκαλεῖ, χωρὶς νὰ δώσῃ τὴν ἐξηγήσιν, ἢ ὅποια θὰ ἀπήλλαξεν ἀπὸ παραπλανήσεως.

Ἄλλὰ παρὰ τὰς ἐλαχίστας ταύτας λεπτομερείας τὸ ἔργον διακρίνει πλοῦτος πληροφοριῶν και ἐν γένει συλλεγέντος ὕλικου μετὰ κριτικῆς αὐτοῦ ἐπεξεργασίας ἱκανοποιητικῆς. Οὕτω καθίσταται τοῦτα ἀπαραίτητον εἰς πάντα μελετητὴν τῆς συγχρόνου ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ἐκ τῶν ἀναλύσεων τοῦ βίου και τῆς δράσεως διαπρεπῶν ἀνδρῶν ἐκ Χίου ἐξέχουσιν θέσιν κατέχουσι τὰ περὶ Λέοντος Ἀλλατίου, τοῦ μεγάλου τούτου σοφοῦ τοῦ 16. και 17. αἰώνος, τοῦ Γεωργίου Κορεσίου τοῦ περιφήμου ἱατροῦ και ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν περιφημὸν μαθηματικὸν και ἀστρονόμον Γαλιλαῖον, τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἰσχυροτάτη πολιτικὴ φυσιογνωμία, ἰδίως δὲ τὰ περὶ Ἀδαμαντίου Κορορή, τὰ ὁποῖα προσθέτουσιν εἰς τὴν πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ μεγάλου τούτου σοφοῦ σημαντικώτατα νέα στοιχεῖα συγγραφικῆς δράσεως. Ὡσαύτως ἐνδιαφέρουσαι και αἰ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔργου περὶ αὐτοῦ προσθήκαι Ἡ πραγματεία περὶ Νεοφύτου Βύμβα εἶναι ἐπίσης πολὺτιμος και παρέχει λεπτομερῆ εἰκόνα τοῦ διαπρεποῦς ἀνδρός, ὡσαύτως δὲ ἡ περὶ Δωροθέου Πρωΐτου, ὁ ὁποῖος και ὡς ἐκκλησιαστικὸς και ὡς ἐκπαιδευτικὸς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτέρων συντελεστῶν τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀσθενήσεως τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ.

Ἄλλὰ και αἱ συντομώτεραι βιογραφίαι περὶ τῶν Χίων λογίων, ἐκπαιδευτικῶν, κληρικῶν κλπ. εἶναι πολὺ σημαντικὴ συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ και δεικνύουσιν ἄριστα, πῶς οὗτος διετήρησε διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν ταύτης ἄσβεστον τὴν πνευματικὴν του φλόγα, ἢ ὅποια ὑπῆρξεν ὁ κυριώτατος συντελεστής τῆς ἐθνικῆς του ἀναγεννήσεως, καθάρθως νὰ ἐπιζήσῃ μίαν μακροβίωτον και τυραννικῆς δουλείας. Πισθόν λεπτομέρῃ αἱ τινες περὶ τοῦ βίου και τῆς δράσεως τῶν ἀνδρῶν τούτων νὰ διαφεύγουσιν. Ἄλλ' ἂν ἐπὶ τῇ βῆσει τῶν αὐτῶν

γραμμῶν οὐνελέγετο τὸ ὕλικόν διὰ πάντα τὰ ἑλληνικά μέρη, αἱ γνώσεις μας περὶ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας θὰ ἐπλουτίζοντο λίαν ἰκανοποιητικῶς καὶ ἡ συγγραφή τῆς ἱστορίας τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ θὰ καθίστατο εὐκολωτέρα, ἢ δὲ διαπραγματεύσις τῆς θὰ ἐδεικνυε περαιτέρω τὴν ζωτικὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ τὴν μεγάλην ὀφειλὴν εἰς τοὺς πνευματικούς καὶ ἐκκλησιαστικούς του ἀρχηγούς τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ἀμάντου γίνεται ἀκόμη χρησιμώτερον εἰς τὸν μελετητὴν τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ὑπόδειγμα μελλουσῶν ἐργασιῶν.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

*

Γιώργου Σεφέρη: Δοκιμές. Κάιρο 1944, σ. 287.

Γιώργου Σεφέρη: Ἐρωτόκριτος. Ἐκδ. «Ἄλφα», Ἀθήνα 1946, σ. 72.

Ὁ ποιητὴς κ. Γιώργος Σεφέρης εἶναι κ' ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους σύγχρονους δοκιμιογράφους μας. Ἀντιπροσωπευτικὸς ἐργάτης τοῦ ποιητικοῦ λόγου τῆς γενιᾶς τοῦ 30, λεπτός καὶ βαθύς στοχαστής, μάστορaris ὄχι μόνον στὸν ποιητικὸ ἄλλὰ καὶ στὸν πεζὸ λόγο, μελετητὴς μὲ πλατιοὺς πνευματικούς ὀρίζοντες—εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους σύγχρονους λογοτέχνες ποὺ ἐπηρέασαν βαθιὰ καὶ εὐεργετικά τὴν ποίησίν μας ἀνοίγοντας καινούργιους δρόμους σ' αὐτὴ καὶ μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ καὶ μὲ τίς μελέτες του.

Στὸ βιβλίο του μὲ τὸ μετρίφρονα τίτλο «Δοκιμές» συγκέντρωσε δέκα μελέτες του, πού ἐφτά πρωτοδημοσιεύθηκαν στὸ περιοδικὸ «Τὰ Νέα Γράμματα», μιά στὸ περιοδικὸ «Ἑλλην», ἄλλη σάν πρόλογος στὴν ἔκδοσιν τοῦ Καλβου ἀπὸ τοὺς Νεοαλεξανδρινούς καὶ μιά ἀδημοσίευτη ὁμιλία γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Παλαμᾶ. Τὸ «Διάλογο πάνω στὴν ποίηση» (μιά συζήτηση γιὰ τὴν ποίηση μὲ τὸν καθηγητὴ Κ. Τσάτσο) τὸν εἶχε κυκλοφορήσει καὶ σὲ λίγα ἀντίτυπα τὸ 1939. Ὅλες αὐτές οἱ ἐργασίες ἔχουν μεγάλο ἐνδιαφέρο

γιὰ τὴν πνευματικὴ μας ζωὴ, γιατί θίγουν μὲ πολλὴ περισκεψὴ καὶ δύναμη μερικὰ ἀπὸ τὰ βασικώτερα προβλήματα τῆς, καὶ δίνουν κατευθύνσεις γιὰ τὴ λύση τους ἢ τουλάχιστο γιὰ τὸ σωστὸ ἀντίκρουσμά τους, γιὰ τὴ σίγουρη τοποθέτησή τους. Εἴτε μιλάει γενικά γιὰ τὴν ποίηση ὁ κ. Σεφέρης ἢ εἰδικὰ γιὰ ποιητὰς (Κάλβο, Παλαμᾶ, Δ. Ἀντωνίου), εἴτε γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ἢ γιὰ τὸ Μακρυγιάννη, εἴτε κάνει εἰσαγωγὴν στὸν Ἐλισσιόπουλον ἢ συζητᾷ ἐπὶ πάντων σε μιά φράση τοῦ Πιραντέλλο.—πάντα ἔχει κάτι καινούργιο νὰ μᾶς πεῖ, κ' ἔχει τὴ δύναμη τίς δικές του ἀνησυχίες νὰ τίς κάνει καὶ δικές μας προσανατολίζοντας τὴ σκέψιν μας σὲ καινούργιους ὀρίζοντες. Κ' ἐνῶ κουβεντιάζει φιλικὰ μαζί μας, μὲ πόση ζωντάνια καὶ πειστικότητα φωτίζει τὸ κάθε ζήτημα, πῶς ἀναπλάθει δημιουργικὰ τὸν πνευματικὸ κύκλο μέσα στὸν ὁποῖο κινεῖται ἄνετα καὶ σοφᾶ! Ἡ σαφήνεια κ' ἡ καθαρότητά του λόγου του εἶναι ὑποδειγματικὴ, καὶ φαίνεται ὁλότελα φυσικὴ, ἀνεπιτήθευτη—κι ἄς εἶναι κερδισμένη σίγουρα μὲ πολλὴν ἄσκηση. Τὸ καθαρὸ μυαλὸ μιλάει καθαρά, ὀριστικά, κι ὅταν ἀκόμα προβάλλει τίς ἀμφιβολίες του.

Προτίμησα νὰ τονίσω τὸ γενικὸ αὐτὸ στοιχεῖο προπάντων παρὰ νὰ πιάσω ἓνα ἓνα τὰ δοκίμια τοῦ κ. Σεφέρη καὶ νὰ τὰ τεμαχίσω ἀναλύοντάς τα—κι ἄς μ' ἔφερνε ἡ ἀνάλυσιν αὐτὴ ὄχι μόνον σ' ἀποδοχὴς ἀλλὰ κάποτε καὶ σ' ἀντίθεση πρὸς κάποιες ἀπόψεις του. Μ' ἀρέσει ἀπὸ βιβλία τοῦ εἶδους τῶν «Δοκιμῶν» νὰ παίρνω τὸ ἀπόσταγμα τοῦ ὅλου, νὰ βλέπω τὸ ἦθος καὶ τὸ γενικὸ πνεῦμα ποὺ τὰ κινεῖ παρὰ τὴ λεπτομέρεια μιάς ἀλήθειας. Μόνον μιά ἐξαιρεση θὰ κάνω γιὰ τὴ μελέτη του «Ἐνας Ἑλληνας: ὁ Μακρυγιάννης», ποὺ τὴν ἀναφέρω ξεχωριστά, γιὰ νὰ ἐκφράσω στὸν κ. Σεφέρη τὴν εὐγνωμοσύνη μου—καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη πολλῶν ἄλλων πιστεύω—ποὺ ξανάφερε στὴν ἑλληνικὴ ζωὴ τὸν ἥρωϊκὸ ἀγωνιστὴ τῆς λευτεριάς τῆς Πατρίδας καὶ τῆς λευτεριάς τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου Μακρυγιάννη, καὶ μᾶς τὸν ἔστησε

παράδειγμα, πρότυπο, δάσκαλο. Εί-
ναι αλήθεια πώς το Μακρυγιάννη
τόν ανακάλυψε πρώτος—άλλος αὐ-
τὸν μεγάλος Ἕλληνας—ὁ Βλαχο-
γιάννης, πού πρὶν ἀπὸ σαράντα
χρόνια ἐξέδωκε καὶ σοφὰ σχολία-
σε τὰ περίφημα «Ἀπομνημονεύμα-
τα» του, ὅμως ὁ κ. Σεφέρης μὲ τὴ
μελέτη του αὐτὴ τὸν καθιέρωσε, κ'
ἔγινε ἀφορμὴ νὰ ξαναμελετηθεῖ τὸ
ἔργο τοῦ Μακρυγιάννη καὶ νὰ πά-
ρει τὴν ὕψηλὴ θέσιν πού τοῦ ται-
ριάζει μέσα στὴ δημιουργία τοῦ
νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Γιὰ τὸ κ. Σεφέρης θέλει νὰ προ-
χωρῶν ἐν τῆς ρίζες τοῦ πολιτισμοῦ
μας. Μιά τέτοια ρίζα πολυδύναμη
εἶναι ἡ «Ἐρωτόκριτος», πού τὸν
σπάρσαστο στὸ δεύτερο βιβλίον του.
Ἡ μελέτη του αὐτὴ στὸ μεγαλύτε-
ρον μέρος ἔγινε διάλεξι κ' ὑ-
περστέρα δημοσιεύθηκε στὴν «Ἀγγλο-
ελληνικὴ Ἐπιθεώρησι», ἐδῶ ὅμως
ἐπιδοκίμηται ὁλόκληρη, μὲ εἰκόνες χα-
ρακτηριστικὰ καὶ σχόλια διαφωτιστι-
κά. (Σχόλια διαφωτιστικὰ ὑπάρχουν
καὶ ὡς «Δοκίμιες», πού ἐκεῖ ὅπως
ἐδῶ συχνὰ προβάλλουν νέες ἀ-
ποψησυχίες, δημιουργοῦν καινούργια
σὰ προβλήματα, εἶναι πετριές γιὰ νέες
ἀναζητήσεις).

Ξεκινώντας ἀπὸ τὶς προσωπικὲς
στοῦ παιδικῆς ἀναμνήσεις γιὰ τὸν
«Ἐρωτόκριτο» ὁ κ. Σεφέρης προ-
χωρῶν, γιὰ νὰ δείξει τὴν τεράστια
ὑψημότητα πού ἔχει γιὰ τὰ ἑλληνικὰ
ἀγαθὰ τὰ μεγάλα αὐτὸ δημι-
οῦργημα τῆς κρητικῆς λογοτεχνίας.
Τὸ ἐξετάζει φιλολογικὰ καὶ ἱστορι-
κικὰ, ἰδιαίτερα ὅμως τὸ ἀναλύει αἰ-
σθητικὰ καὶ παρουσιάζει τὶς πραγ-
ματικὰ μεγάλες ἀρετὲς του: γλώσ-
σα, στίχο, ποιητικὴ σύνθεσι, ποιητι-
κὴ εἰκόνα. Συζητᾷ τὶς ἐπιδράσεις
πού δέχθηκε, προπάντων ὅμως τὶς
ἐπιδράσεις πού ἔδωσε στὴ νεοε-
λληνικὴ ποιητικὴ παράδοσι ὁ «Ἐρω-
τόκριτος», καὶ ὑπογραμμίζει τὶς ἀ-
πειρεσὺς δυνατότητες γιὰ πληρέστε-
ρη καὶ πιὸ γόνιμη, ἀκόμα καὶ σήμε-
ρα, ἐκμετάλλευσιν τῆς μεγάλης αὐ-
τῆς ποιητικῆς κληρονομίας μας. Οἱ
συγκρίσεις πού κάνει κ' οἱ ἀναδρο-
μὲς πρὸς ἄλλα ποιήματα εἶναι πο-
λύ πιτυχεμένες καὶ στερεώνουν τὴν
ἀξία τοῦ «Ἐρωτόκριτου».

Μὰ περισσότερο ἀπ' ὅλα βλέπω
κ' ἐδῶ τὸ στοχαστὴ πού βυθίζει μὲ
ἐνσυνείδησι ὑπευθυνότητα τὴν ἐ-
ρευνητικὴν ματιὰ του στὰ μεγάλα
πνευματικὰ προβλήματα καὶ δημι-
ουργήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ
προσπαθεῖ μ' ὅλο του τὸ εἶναι, μὲ
τὴ σοβαρότητα ἱερῆς λειτουργίας,
νὰ τὰ φωτίσει, νὰ ἐξιχνιάσει τὴν
ἀρχὴ τους, νὰ πιεῖ ἀπὸ τὰ κεφαλά-
ρια τους, νὰ δεχτεῖ καὶ νὰ μεταδώ-
σει καλαίσθητα τὴ φλογερὴ συγ-
κίνησιν τους. Τὸν κινεῖ μιὰ πίστις—
τὸ βλέπει φανερά—ἡ πίστις στὴν
ἀξία τῆς Φυλῆς, καὶ αὐτὴ τὸν θερ-
μαίνει εἴτε γράφει γιὰ τὸν Κάλβο
καὶ τὸ Μακρυγιάννη, εἴτε γιὰ τὶς
σύγχρονες τάσεις τῆς ποίησις καὶ
τὸν «Ἐρωτόκριτο». Ξαίρει νὰ δεῖ,
νὰ πάρει καὶ νὰ δώσει τὸ καιρὶο
καὶ τὸ κύριο,—καὶ νὰ τὸ δώσει μὲ
τὸν καλύτερον τρόπο.

Γιάγκου Πιερίδη: Ὁ Καβάφης.
Συνομιλίες, χαρακτηρισμοὶ, ἀ-
νέκδοτα. Ἐκδ. «Ὠρίων». Ἀ-
θήνα, σ. 66.

Ὁ Καβάφης θ' ἀποτελεῖ γιὰ καιρὸ
ἀκόμη τὸ κέντρο ἔντονης φιλολογι-
κῆς ἔρευνας καὶ μελέτης, γιὰτι καὶ
ἡ παράξενη ζωὴ του καὶ τὸ ἐκπληχτι-
κὸ πρῶτοτυπο γιὰ τὴν νεοελληνικὴν ποί-
ησι ἔργο του ἐξασκοῦν μιὰ ἰδιαίτε-
ρη μαγεῖα στὸν ἐρευνητὴ καὶ στὸν
αἰσθητικόν. Ὑστερα βέβαια ἀπὸ τὴν
ὑποδειγματικὴν ἐργασίαν τοῦ Τ. Μα-
λάνου γιὰ τὸν Καβάφην, ἴσως νὰ μὴν
ὑπάρχει ἄλλο ἔδαφος γιὰ τὴν κριτι-
κὴ ἐξήγησιν τῆς γένεσις τοῦ καθαφι-
κῶ ἔργου καὶ τὴν αἰσθητικὴν τοπο-
θέτησιν του,—ὡστόσο κάθε νέο στοι-
χεῖο ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ποιητῆ, δοσμέ-
νο μάλιστα ἀπ' ὅσους εἶχαν τὴν εὐ-
καιρία νὰ τὸν γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ,
βοηθεῖ στὴν πληρέστερη κατανόησι
τοῦ ἔργου του καὶ στὸ σχηματισμὸν
καθαρῶτερον καὶ ὀριστικώτερον ἐντὺ
πῶς γιὰ τὸ χαραχτῆρα του σὰν
ἀνθρώπου καὶ σὰ δημιουργοῦ.

Γι' αὐτὸ εἶναι καλοπρόσδεχτο τὸ
μικρὸ αὐτὸ βιβλίον τοῦ διηγηματογράφου
κ' Ἐλιάκου Πιερίδη γιὰ τὸν Κα-
βάφην. Παρουσιάζει μὲν Καβάφην στὴν
ἰδιαίτερὴν του ζωὴν, μὲ συνομιλίες χα-
ρακτηριστικὰ καὶ ἀνέκδοτα πού ἐξη-

γούν τη στάση του απέναντι στους ανθρώπους και στην τέχνη, και με χαρακτηρισμούς που πηγάζουν από σωστή παρατήρηση και οξύτερη κρίση. Ίδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η εικόνα του ανθρώπου, που μιάς δίνει στις σ. 9—28, που έπεξηγείται κ' ενισχύεται από ποιήματα του Καβάφη και κρίσεις για το έργο του γενικά. Το συμπέρασμά του, πως «τεχνητή και σκηνοθετημένη» ήταν η ζωή του Καβάφη, «ένα δημιουργήμα αποκλειστικά δικό του. Γι' αυτό ξένο στη σύγχρονη ζωή». — μπορεί ή συμπερασματική αυτή διαπίστωση να φωτίσει αρκετά και την ποιότητα του καβαφικού έργου, το χαρακτήρα και την αξία του.

Η μικρή αυτή εργασία του κ. Γ. Πιερίδη είναι με πολλή αγάπη και κατανόηση γραμμένη. Το ενδιαφέρον της πάει πέρα από την καβαφική ανέκδοτολογία: Είναι και μιά ιστορική εργασία φωτισμένη κριτικής.

Κ. Ν. Κωνσταντινίδη: «Η Ρόδος ένα τραγούδι. Άλεξανδρεία 1947 σ. 132.

Είναι το τρίτο βιβλίο του κ. Κ. Ν. Κωνσταντινίδη για την ιδιαίτερη πατρίδα του, τη Ρόδο. Τα δυο προηγούμενα είναι «Από τον Απόλλωνα στ' Αθήνα Λινδία» (1935) και «Αθήνα Λινδία» (1936). Κι αναγγέλλει δυο άλλα του βιβλία για τη Ρόδο. Κι όλα του αυτά τα έργα είναι πλημμυρισμένα από συγκινητική αγάπη για το ηλιόλουστο νησί, από θερμή νοσταλγία (ό κ. Κ. Ν. Κ. ζει στην Αίγυπτο), κι αποτελούν ένα ύμνο στις ροδίτικες φυσικές ομορφιές, ένα ζωντανό της Ιστορικής και καλλιτεχνικής παράδοσης της Ρόδου.

«Η Ρόδος ένα τραγούδι» είναι πραγματικά ένα τραγούδι: μιά σειρά ταξιδιωτικών εντυπώσεων σε μερικά μονάχα μέρη της Ρόδου, δυο ανάμεσα από την περιγραφή ζωντανεύει με πραγματικά ποιητικό τόνο κάθε τόπος με το φυσικό του περιβάλλον, τους ανθρώπους του, τις Ιστορικές του παραδόσεις, το λαογραφικό του πλούτο. Φύση και άνθρωπο, Ιστορική πείρα και καλλιτεχνικές αναμνήσεις, συνήθειες και θρησκευτικές συγκεντρώσεις, δημοτικά τραγούδια και σύ-

χρονη ζωή, όλα δένονται σ' ένα σύνολο αρμονικό που Ικανοποιεί το πνεύμα και την καρδιά, πλουτίζει τον ζωότερο κόσμο του ανθρώπου και δροσίζει την ελληνική ψυχή με τον ακατάλυτο ελληνικό χαρακτήρα της Ρόδου. Είναι έκπληχτικός ο πλούτος των μνημείων του ελληνικού πολιτισμού που σώζεται στη Ρόδο— όπως και σ' όλα τα Δωδεκανησα— παρ' όλες τις μακρόχρονες και τυραννικές κατοχές από ξένους, που χρησιμοποιήσαν, μάταια όμως, κάθε μέσο ν' αλλοιώσουν τον ελληνικό χαρακτήρα της: Γλώσσα, ήθη και έθιμα, παραδόσεις, τραγούδια, καλλιτεχνική δημιουργία του απλού λαού, όλα «άνασταινουν αρχαία ροδίτικα όνειρα».

Το βιβλίο έρχισε να τυπώνεται τον Ιούνιο του 1942, μόλις φέτο τελείωσε. Κ' είναι φανερά το ίχνος του πολέμου πάνω του, όχι μόνο στο περιεχόμενο μά και στην εμφάνισή του. Ίδιαίτερα, αρκετές από τις 42 εικόνες του δεν είναι καθαρά τυπωμένες, αντίθετα προς τα προηγούμενα βιβλία του κ. Κ. Ν. Κ. που κεί στο σημείο αυτό ήταν εξαιρετικά φροντισμένα. Αυτό όμως δε λιγοστεύει το εξαιρετικό ενδιαφέρον και του βιβλίου αυτού, που προπάντων για μας τους Κυπρίους είναι μιά ζωντανή υπόμνηση για την ανάγκη να παρουσιάσουμε ανάλογα βιβλία για την Κύπρο μας. Είναι καθήκον μας, που πολλές φορές το τόνισα, και χαιρούμαι που μου δίνεται η εύκαιρία να το ξαναγράψω, με την έλπιδα πως θα βρεί τη φορά ταύτη γόνιμη απήχηση ή φωνή μου.

Roger Millieux: *Α. I' école du peuple Grec. 1940—1944. Les éditions du Beffroi 1946. p.p. 208*

«Στο σχολείο του Έλληνικού Λαού»—ένα βιβλίο γραμμένο μ' απεραντη αγάπη κι ανυπόκριτο θαυμασμό για τις αρετές του ελληνικού λαού, που στάθηκε δάσκαλος της ανθρωπότητας όχι μονάχα στις εύτυχισμένες του μέρες, μά και στις πιο σκληρές μέρες του πολέμου, της αποκλεισίας και της κατοχής. Ο κ. R. Millieux, γενικός γραμμα-

τέας του Γαλλικού Ίνστιτούτου Ἀθηνῶν, ἔζησε τὴν τελευταία παγκόσμια τραγωδία στὴν Ἑλλάδα, παρακολούθησε ἀπὸ κοντὰ τὸ ὑπέροχο καὶ φοβερό δράμα του καὶ μοιράστηκε μαζί του τὶς πίκρες καὶ τὰ βάσανά του. Ἐζησε, εἶδε κ' ἔκανε πείρα φλογερῆ τὸν ἑλληνικὸ πόνο μὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴ περηφάνεια, τὴ χαρὰ τῆς νίκης ἀλλὰ καὶ τὴν δόνησιν τῆς κατάρρευσης, προπάντων ὅμως τὴ μεγαλόπρεπη Ἑλληνικὴ Ἀντίσταση στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς, τὴν πρώτη ὀργανωμένη παθητικὴ κ' ἐνεργητικὴ ἀντίσταση ἐνάντια στὸν κατακτητὴ. Γιατί, ὅπως ἡ Ἑλλάδα πρώτη ἔδωσε τὶς πρώτες νίκες στὸ συμμαχικὸ στρατόπεδο κ' ἔτσι ἐμπύχωσε ὅλους τοὺς λαοὺς, πρώτη πάλι αὐτὴ ἔκανε πόλεμο ἐσωτερικὸ ἐνάντια στὸν κατακτητὴ κ' ἔδωσε σ' ὅλους τοὺς λαοὺς παράδειγμα φωτεινὸ γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς λευτεριάς.

Γι' αὐτὸ δὲν ἔχει ἄδικο ὁ κ. Millieux ὅταν τὴν ζῶν στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ χρόνια 1940—1944 τὴ χαρακτηρίζει σὰ μαθητεία «στὸ σχολεῖο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ». Ἀπὸ τὴ θέση του σὰ Γεν. Γραμματέας τοῦ Γαλλικοῦ Ίνστιτούτου στὴν Ἀθήνα, παρακολούθησε ἐνεργητικὰ τὸν ἑλληνικὸ λαό, πῆρε μέρος στὸς ἀγῶνες του ριψοκινδύνα, ἐνθουσιασμένον ἀπὸ τὸ ἡρωικὸ παράδειγμα ἐκείνου. Στὸ βιβλίον του αὐτοῦ παρουσιάζει χαρακτηριστικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς αὐτῆς τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῆς Ἑλλάδας, τοποθετώντάς τες ἰδιαίτερα μέσα στὸ πλαίσιο τῶν πατριωτικῶν φιλικῶν ἑλληνογαλλικῶν σχέσεων. Ὑστερ' ἀπὸ ἓνα μεγάλο πρόλογο ποῦ δίνει σ' ἀδρές γραμμὲς τὸ ἠθικὸ νόημα τῶν ἑλληνογαλλικῶν σχέσεων ἰδιαίτερα κατὰ τὰ χρόνια αὐτά, κ' ἔνα ἀφιέρωμα στὸν καθηγητὴ Guastalla μ' ἐπιστολὲς τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἑλληνολότρου, γράφει γιὰ «τὸν ἔνδοξο χειμῶνα, 28 Ὀχτώβρη 1940—27 Ἀπριλίου 1941». Ἰδιαίτερα ἀξίολογῆ εἶναι ἡ μελέτη τοῦ «Charles Réguy καὶ οἱ αἰώνιες ἑλληνικὲς ἀξίες» Ἀκολουθεῖ «ὁ χειμῶνας τοῦ ἀσύνγνωστου θανάτου 1941—1942» καὶ ἡ «Ἐπισκόπησις

τῶν δύο χειμῶνων 1940—1942». Τὸ τελευταῖο εἶναι μίᾶ διάλεξις ποῦ τὴν ἔδωσε κρυφὰ ὁ κ. Millieux τὸ χειμῶνα τοῦ 1942 ἑπτὰ φορές στὴ Γαλλία, ὅπου ζωντανεῖ τὸ δράμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὶς μέρες τῆς δόξας, τὶς μέρες τῆς πείνας καὶ τῆς συμφορᾶς του, τὴν ἀρχὴ τῆς Ἀντίστασις. Σημαντικώτατα εἶναι δυο ἄλλες κεφάλαια «πνευματικὴ ζωτικότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ» καὶ «οἱ διανοούμενοι τῆς Ἑλλάδας στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἀντίστασις». Στὰ τελευταῖα κεφάλαια τοῦ βιβλίου περιγράφει τὴ συμμετοχὴ ἑνὸς Γόλλου ἐθελοντῆ στὸ ἑλληνικὸ ἀντάρτικο καὶ τὸ ἀδεαφικὸ ἐνδιαφέρον ποῦ εἶχε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς γιὰ τὸ γαλλικὸ στίς μέρες τῆς σκομβιάς καὶ τῆς ἐλευθέρωσής του.

Ἡ γοργὴ αὐτὴ διαδρομὴ πάνω ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐξαιρετικοῦ αὐτοῦ βιβλίου δὲν μπορεῖ νὰ δείξει τὴν πραγματικὰ μεγάλη ἀξία του. Πρέπει νὰ τὸ διαβάσει κάθε ἕνας γιὰ ν' ἀκούσει κὶ ἀπὸ τὸ ἀνεπὲρστο στόμα τοῦ κ. Millieux τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας στὰ ἡρωικά καὶ σκληρὰ αὐτὰ χρόνια τῆς ὑπερτάτης δοκιμασίας της. Τὸ βιβλίον αὐτὸ διαβάστηκε μ' ἀπληστὰ ἐνδιαφέρον στὴν Εὐρώπῃ, γι' αὐτὸ κ' ἐξαντλήθηκε στὴ Γαλλία λίγα ἀντίτυπα τοῦ ὑπάρχοντος μόνο στὴν Ἀθήνα, ὅπως μὲ πληροφορεῖ ὁ συγγραφέας, στὸ βιβλιοπωλεῖο «Τὰ Νέα Βιβλία» (5 ὁδὸς Κοραΐ).

Ἡ Ἑλλάδα θὰ εὐγνωμονεῖ τὸν κ. R. Millieux γιὰ τὸ ὥρασιον καὶ πλούσιον σ' ἑλληνικὴ ψυχὴ βιβλίον του.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

* **Ἀλεξ. Κ. Χατζηγάκη**: Ἡ Ἀσπροπόταμο Πίνδου. Μὲ πρόλογο Νίκου Α. Βέη (Bees). Τρίκκαλα 1946, σ. 48*

Ὁ κ. Ἀλέξανδρος Κ. Χατζηγάκης, διηγήτορας, ποῦ ζεῖ στὰ Τρίκκαλα τῆς Θεσσαλίας ἐργάζεται ἐδῶ καὶ χρόνια καὶ τελειοῦσε τῶρα τὴν ἐργασία του γύρω ἀπὸ «Τὸ Ἀσπροπόταμον» τῆς Πίνδου. Περθῶ*

* Σημ. «Κυπρ. Γ.ρ.».—Ἀντὶ γιὰ ἄλλη κριτικὴ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ πολὺ σημαντικοῦ ἔργου, δημοσιεύσαμε ἓνα σύντομον σημείωμα, ποῦ εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μᾶς στείλει ὁ κ. Π. Φλώρος, ποῦ γνώρισεν ὀλοκλήρῳ τὸ τριτόμο ἔργο τοῦ κ. Α. Χατζηγάκη.

τας τὰ καλοκαίρια του σὸ Περσούλι τῆς Πίνδου γνώρισε καὶ ἀγάπησε τὸ ἠρωϊκὸ αὐτὸ βουνὸ καὶ τοὺς λεβέντες ἀνδρώπους του. Καὶ βάλθηκε νὰ ξερυνᾷ τὰ ἱστορικά καὶ λαογραφικὰ μνημεῖα τοῦ τόπου, τὰ μαζεύει θρόλους καὶ μύθους, νὰ μελετᾷ τὴν ἐτυμολογικὴν προέλευση τῶν τοπωνυμίων, τὰ ἦδη καὶ ἔδιμα τοῦ λαοῦ τῆς Πίνδου. Πρόκειται, ὅπως γράφει σὸν Πρόλογο τοῦ ἔργου του (ποῦ διόκληρο πρόκειται νὰ ἐπιπῶδει ὑστερότερα μὲ τὸν εἰσαγωγικὸν πρόλογο τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Νίκου Βέη), γὰ «τὸ τμήμα τῆς ὁμοσεύρας τῆς Πίνδου, τὸ τμήμα ποῦ βολικαίαν ἀνάμεισο ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Πόδας Παναγιῶς ὡς τὸ οὐνεσο τῆς Ἀοίας καὶ ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Καλαμπάκας ὡς τῆ διάβα Ζυγὸς τοῦ βουνόν Λάμιονα, τὸ γνωστὸ μὲ τ' ὄνομα «Τ' Ἀσπροπόταμο». Ἡ ἐργασία μὲ τὸν τίτλο «Τ' Ἀσπροπόταμο», ποῦ θὰ πιάσει κάπου 500 μεγάλες σελίδες, θὰ γεμίσει ἕνα κενὸ σὴν Ἑλληνικὴ λαογραφία. Ἐθνικὴ σημασία παίρνει τὸ Γ' μέρος τοῦ ἔργου μὲ τίτλο «Τοπωνύμια» (περίληψή του δημοσιεύεται σὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλίον), ὅπου ὁ κ. Ἀλέξ. Χατζηγάκης ἀποδείχνει πὼς ἀπὸ 3200 πάνω—κάτω τοπωνύμια «ἐξ ἡ δῆμων τοῦ Ἀσπροπόταμου καὶ 2 τοῦ Κόζιακας» τὰ 2830 εἶναι ἑλληνικά καὶ μόνον τὰ 250 εἶναι κοιντοβλαχικά, 30 τουρκικά, 5 ἀρβαντικά καὶ 25 σλαβικά, ἄντι κρούσοντας εἶσι τοὺς Weigand καὶ Vasmer ποῦ ἔβγαζαν τὰ μισὰ σλαβικά. Ἀλλὰ καὶ λογοτεχνικὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἀξιόλογη αὐτὴ ἐργασία τοῦ διαλεχτοῦ καὶ σεμνοῦ ἐπιστήμονα καὶ ἀνδρώπου μὲ τίς παρομιλίες, τὰ παραμύθια, τὰ ἔδιμα, τοὺς θρόλους, τίς προλήψεις, τὰ χρονικά ποῦ μᾶς δίνει σὲ γλώσσα παραοιστικῆ καὶ ζωντανῆ σχετικὰ μὲ τὴν Πίνδου, τὸ τόσο ἀγαπητὸ ὁ ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας σύμβολο τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας.

ΠΑΥΛΟΣ ΦΛΩΡΟΣ

*

Παύλου Φλώρου: Ἡ ξένη. Μυθιστόρημα. Ἐκδ. Δ. Δημητράκου. Ἀθήνα 1946. σ. 256.

Εἶναι τὸ τρίτο μυθιστόρημα τοῦ κ. Π. Φλώρου ἕτερον ἀπὸ τοὺς «Ἀποίκους» (1934) καὶ τὸν «Ἀνθρωπὸ τῆς ἄποχῆς» (1939). Τὰ δύο πρῶτα σίγουρα ἦταν ἔργα μὲ «θέση», κι ἄς προσπαθεῖ νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ ὁ ἴδιος σὸν πρόλογο τοῦ νέου. Ὅμως ἡ

«Ξένη» εἶναι προπάντων μιὰ πλατιὰ εἰκόνα ζωῆς, ὁ ἕνα στενὸ ἴσως περιβάλλον, ὅμως γεμᾶτο κι αὐτὸ ἀπὸ πληθωρικὴ ζωὴ, ἀπὸ δράση, κίνηση, κίνηση ἰδεῶν καὶ πεπρωμένων, ἀπὸ καταστάλαγμα ζωικῆς καὶ πνευματικῆς πείρας.

Μιὰ ξένη, ἀπὸ ἑλληνικὸ ἄμας αἷμα, ἡ Ἀστρα, τρέχοντας στὰ χιόνια τοῦ Παρνασοῦ, σπάζει τὸ ποδὶ της, τὴ βρίσκουν χωρικοὶ καὶ τὴ φέρνουν σὴν Ἀράχωβα σὸ γιαντὸ ποῦ εἶναι καὶ δήμαρχος. Αὐτὸς τὴν κουράρει, μὰ σιγὰ σιγὰ γενιέται ἡ ἀγάπη ἀνόμοσος τους. Ἐρχεται ὁμοσὸς τῆς καὶ τὴν παίρνει ὁ ἀρβανιαστικὸς της καὶ τὴν παίρνει σὴν Ἀθήνα—ἕνας κούφιος τόπος μοντέρνου. Σαβαβρικοῦνται σὲ λίγους μῆνας σὲς Δελφικὲς Γιορτὲς ἡ Ἀστρα κι ὁ γιαντὸς καὶ παντρεύονται. Ζοῦν εὐτυχισμένα καὶ σκορποῦν παντοῦ γύρω τους τὸ καλὸ Μα οἱ κακοὶ δὲ λείπουν, ποῦ χύνουν ὄπου καὶ ὄπως μπορέσουν τὸ δηλητήριο τους, φέρνοντας προσκόμματα σὸ εὐεργετικὸ ἔργο τῆς Ἀστρας κυρίως. Κάποια ὑπερευαισθησία τῆς Ἰδίας, κάποια νυχτοπερπατήματά της στοὺς ἱεροὺς τόπους τῶν Δελφῶν μὲ μιὰ φίλη της, δημοφύρησαν μιὰ φοβερὴ, σοκοφαντικὴ παρεξήγηση, ποῦ τὴν πίστεψε ὁ ἄντρας της, εἰς βάρος της, κι αὐτὸ τὴν ὀδήγησε σὴν αὐτοχτονία. Ὅταν ὁ γιαντὸς μαθαίνει τὴν ἀλήθεια, εἶναι πιά ἀργὰ καὶ νὰ μετανιώσει.

Αὐτὰ, σὲ πολὺ γενικὲς γραμμές, εἶναι ὁ σκελετὸς τοῦ ἔργου. Γύρω ἀπὸ τὰ δύο κεντρικὰ πρόσωπα, πλῆθος ἀνθρώπων πλέκουν τὴ ζωὴ τους καὶ δίνουν ἔχταση σὴν εἰκόνα—βάθος καὶ ἀνταπόκριση, θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ, στὴ σκέψη καὶ στὴ δράση των, δίνουν δικαίωση σὴν ἐκδήλωσή τῆς προσωπικότητος τῶν δύο κεντρικῶν ἡρώων τοῦ ἔργου. Τὸ ἑλληνικὸ ὑπαίθρο ζωντανεῦει μὲ τίς μικρὲς χαρὲς καὶ λύσεις τῶν ἀνθρώπων του, μὲ τὸν ἀρχαϊκὸ του χαραχτήρα—ἰδιαίτερα σὴν περιοχὴ τοῦ Παρνασοῦ—καὶ χρησιμοποιεῖται σὰν πλαίσιο κατάλληλον γὰρ τὴ δυναμικὴ ἐσωτερικὴ κ' ἐξωτερικὴ ζωὴ τῶν κεντρικῶν προσώπων τοῦ ἔργου. Ἡ Ἀστρα, ἡ «Ξένη», ἡ «ξωθιά», μὲ τὴ θαυπωτικὴ ὁμορφιά της καὶ τὴν ἀπέραντη καλωσύνη

της, με τὸ ἐξελεγμένο της πιεῦμα
καὶ τὴν ἀνήσυχη μὰ εὐγενική ψυχὴ
της, κυριαρχεῖ σάν ἄγγελος φύλα-
κας κ' ἐμπνευστής, ἀλλὰ κι ἀθελά
της γίνεται ἡ θεότης ποῦ σὸ βωμό
της καίγουνται ζωές,—ὅσο ποῦ κι
αὐτὴ καίγεται ἀπὸ τὴ μεγάλη φωτιά
ποῦ ἀναψε γύρω της. Εἶναι μιὰ
δύναμη δημιουργική καὶ καταλυτική,
ἀνίκανη ν' ἀντιδράσει στὴ μοῖρα
της, κι ὅταν τὴν ἀνυψώνει κι ὅταν
τὴ χτυπάει ἀνελέητα. Ἡ ἀγνότητα
της δὲν μπορεῖ νὰ φωτίσει τὸ λα
βύρινθο ποῦ κρύβει ἡ ψυχὴ καὶ
τοῦ πιὸ ἀπλοῖκου ἀνθρώπου, τοῦ
ἀνθρώπου ποῦ ἐκδηλώνεται μὲ πρω-
τογονισμό κ' ἐνεργεῖ ἐνοστιχτικά, μὲ
μιὰ νομοτέλεια μουσικιστική.—Ὁ
Ἄλέξης, ὁ ἄντρας της, ἔχει τὴ
δύναμη νὰ παῖται καὶ νὰ προσπερνᾷ
πάνω ἀπὸ τὴν κακία ποῦ θρασσο-
μανᾷ γύρω του, ὅμως τ' ἀγάθια
της τὸν ἀγκυλώνουν ἔμμεσα, καὶ
σιγὰ σιγὰ τοῦ ματώνουν τὴν ψυχὴ,
μῆγουνται στὴν καρδιά του θανα-
τηφόρα. Δὲ βλέπει μονάχα τὴ δική
του εὐτυχία, δὲ δίνεται ἀποκλει-
στικά σ' αὐτὴ, μὰ καὶ πρὶν, προ-
πάντων ὅμως μὲ τὴ δημιουργική
πνοὴ τῆς Ἄστρας, γίνεται ὁ ἀπό-
στολος τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ζωῆς,
καὶ ἔχει τὴν αὐταπάτη πὼς ὀλο-
κληρώνεται ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν
προσωπικὴ του εὐτυχία. Πληρώνει
κι αὐτὸς βαρὺ τὸ τίμημα ποῦ τοῦ
ἐπιβάλλει τὸ σκληροτράχηλο δικα-
στήριο τῆς ζωῆς.

Οἱ ἄλλοι τύποι τῆς «Ξένης» εἶναι
βοηθητικοί, μὰ ὀλοκληρωμένοι ἄν-
θρωποι, κι ὅταν ἀκόμα κάποτε δὲν
ἔχουν συνέπεια, κι ὅταν ἔρχονται
καὶ φεύγουν ἀπροσκάλεστοι. Δὲν ξαί-
ρουν τί ζητοῦν—κ' εἶναι ἀληθινοί.
Εἶναι προσγειωμένοι—μὰ ἔχουν ἕνα
ἄλλο εἶδος ὄνειροφαντασιᾶς ἀξήγη-
της, ποῦ τοὺς πλανᾷ καὶ τοὺς ἀνα-
λίσκει. Εἶναι μιὰ τρελλὴ φωτιά ἢ
ζωή, κ' ἔμεις καθυστεροῦμε τὰ φτερά
μας ποιάς λίγο ποιάς πολὺ πτεώντας
γύρω της, εἶτε καὶ καίγομαστε ὀλο-
κληρωτικά ἄμα θελήσουμε νὰ τὴ
γενοῦμε πέφτοντας μέσα σ' αὐτή.
Τέτοια τὴν πλάσαμε ἔμεις...

Εἶναι συγκροτημένο ἔργο «Ἡ Ξέ-
νη», μὲ καθαρὴ καὶ σίγουρη ἀρχι-
τεκτονική, ἴσκι καὶ σὲ μερικὰ μέρη
πλατυάζει μὲ λεπτομερειακὴ παρου-

οἴαση γεγονότων ποῦ δὲ συντελοῦν
σὴ δέση καὶ λύση τοῦ ἔργου, μὰ
φαίνονται σάν ἄσχετα—ὅσο κι ἂν
εἶναι πιστὲς εἰκόνες ἀπ' τὴ ζωὴ. Τὴν
πλοῦσια σκέψη, ποῦ διαποτίζει τὸ
ἔργο, δὲν τὴν ἀδυνατίζουν κάποιοι
ἀφέλειες καὶ ἀπλοϊκότητες ἢ ἡ ἀνα-
δρομὴ σὲ κοινοτυπίες, μὰ ἴσως τὴν
ἐνισχύουν καὶ τὴ φωτίζουν ἐντονώ-
τερα μὲ τὴν ἀντίρροπη παρουσί-
α τους. Τὸ ὕφος του εἶναι ζωηρὸ καὶ
λαγαρό, κάποτε γίνεται τραχὺ καὶ
σκληρὸ, κι ἄλλοτε ἀνεβοκατεβαίνει τὴ
λυρική κλίμακα, ἀνάλογα μὲ τὴν
«περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα». Κάποιοι
ἀπροσεξίες ἢ ἀκρότητες γλωσσικῆς
(ἰδιωματισμοί;) μπορούσαν νὰ λει-
ψουν.

Νότη Κ. Ρουσιανού: Ἐφτὰ
σκαλοπάτια. Νουβέλλα. Ἐκδ.
Α. Ν. Μαυριδῆς, Ἀθήνα 1947
σ. 112.

Μιὰ τραγικὴ ἱστορία στὸν κύκλο τῆς
ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ποιημένη ἀπὸ
ἔρωτα κι ἀπὸ τὸ ἐνοστιχο τῆς δαιώ-
σης, σφραγισμένη ἀπὸ τὴ φωτιά κι
ἀπὸ τὸ θάνατο, πλημμυρισμένη ἀπὸ αἶμα
καὶ δύνη,—ἀλλὰ καὶ δοσοιομένη ἀπὸ
ἀνθρωπιά καὶ ποίηση, πλουτισμένη ἀπὸ
λυρικὸ στοχασμὸ καὶ καλοσύνη.

«Ἐφτὰ σκαλοπάτια» λέει τὴ νου-
βέλλα του ὁ κ. Ν. Ρουσιανός, ἔφτὰ
σκαλοπάτια πόνου καὶ χαρᾶς, ποῦ εἶναι
ἀμφίβολο ὅμως ἂν σὸ τέμα τους βροί-
σκεῖ τὸ νόημα τῆς ἀνελέητης αὐτῆς
μάγισσας ποῦ λέγεται Ζωὴ. Ἀνεβοκα-
τεβαίνεις τὴ σκάλα τῶν παθῶν, τῆς
λύπης καὶ τῆς χαρᾶς, τῆς ἔξαρχος καὶ
τῆς ἀπαθλῆσης, τῆς ὕβρις καὶ τῆς ἀ-
ρώστιας, τῆς λάμψης καὶ τοῦ σκοταδιοῦ
—πολεμᾷς τὸν ἐναντῖ σου καὶ τοὺς γύρω,
ἀντιδρᾷς μὲ τὸ δικό σου τρόπο στὰ ποι-
κίλα ἔσωτερικά κ' ἔξωτερικά ἐρεθίσματα·
μιὰ νομίζεις πὼς ἄγγιξες τὸν ὄρθανό
τῆς εὐδυνῆς, γιὰ νὰ κατακυλήσεις ἀμέ-
σως στὴ πιὸ βαθιὰν ἄβυσσο τῆς δυστυ-
χίος· μὰ σοῦ χαμογελεῖ ἡ πιὸ φωτεινὴ
ἐλπίδα, σὲ γητεύει καὶ σὲ παραεργεῖ σ'
ὄνειρα παραδισένια, γιὰ νὰ πῆσεις σὲ
λίγο σὸ πιὸ ζοφερὸ βασανιστήσιο τῆς
κόλασης καὶ τῆς ἀπόγνωσης· κι ἄλλοτε
καὶ ποῦ θαροῖς πὼς ὄλοι οἱ δρόμοι
κλείσανε γιὰ σένα, βροίσκεῖς ἕνα μονο-
πάτι ποῦ σὲ βγάζει σὲ κάποια χαρὰ.

Μιά ζούγκλα ἀνήμεση τὴν καταντήσαμε τὴ ζωὴ καὶ τραγώμαστε γιὰ τὸ τίποτε. Κι ὁμως πόση ὁμορφιά, πόση χαρὰ μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει μὲ λίγη ἀγάπη, μὲ λίγη κατανόηση, μὲ λίγη ἀνθρώπια, πού καὶ τὸ τελευταῖο ἀνθρώπινο ρεμάλι εἶναι στιγμὲς πὺν δείχνει πὺς κρύβει μέσα του, φυσικὰ καὶ πλοῦσια!

Ὁ κ. Ν. Ρουσιανὸς εἶναι δυνατὸς τεχνίτης. Ζαίρει νὰ δει τὰ καίρια καὶ τὰ κύρια, καὶ νὰ τὰ πεῖ ζωντανά, παραστατικά. Βάζει σφραγίδες, καὶ προχωρεῖ, σφραγίδες ἀνεξίτηλες, σὲ καινὸ σίδερον χρυμένον. Κ' εἶναι πλατὺς κι ἀνθρώπινος ὁ στοχασμὸς του, ἐπιγραμματικὰ δοσμένον· ἢ καὶ μὲ εἰκόνες λαμπρὲς, ἀδρές στὴ λιτότητά του, λυρικὲς στὸ βᾶθος του. Ἔχει μιὰ προέχουσα ὁ λόγος του πρὸς τὴ λυρική σκέψη, πρὸς τὸν ποιητικὸ στοχασμὸ, πὺν ζυγιάζεται μὲ γιγνυράδα κι ἀντισταθμίζει ἰσορροπία τὸ σκληρὸ ὕλικὸ τῆς ζωῆς πὺν παρουσιάζει.

Δὲν ξαίρω τὸ προηγούμενὸ του ἔργον, ὁμως νομίζω πὺς μὲ τὰ «Ἐφτά σκαλοπάτια» ὁ κ. Ρουσιανὸς ἄξια παίρνει μιὰ σύγηση θέση στὴ σύγχρονη πεζογραφία μας.

Μαρίας Χατζηνάκου : Ἑλευσί-
δες. Μυθιστόρημα. Οἱ Φίλοι
τοῦ Βιβλίου. Ἀθήνα, 1946.
σ. 160.

Τὸ μικρὸ αὐτὸ μυθιστόρημα τῆς κ. Μ. Χατζηνάκου εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ θερμὰ καὶ ζωντανὰ ἔργα τῆς τελευταίας νεοελληνικῆς παραγωγῆς. Ἔχει εὐλικρίνεια κ' εὐγένεια μαζί, καθαρότητα κι ὀριστικότητα στὴν παρατήρηση καὶ στὴν ἔκφραση, σκέψη στερεὴ καὶ πλοῦσια, τόλμη καὶ διακριτικότητα, —στοιχεῖα σημαντικὰ γιὰ τὸ ἀνελλιπὸ καὶ παρουσίασμα τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀνθρώπου μέσα σ' ἕνα συνθετικὸ πλάνο τῶν χρόνων μας.

Ἐνας ἀνθρώπος δειλὸς, χωρὶς ἀποφασιστικότητα, προσπαθεῖ νὰ φτιάξει τὴ ζωὴ του, πρῶτα σὲ μιὰ πόλη μικρὴ μέσα στὸν ἀσφυκτικὸ κύκλο τῆς οἰκονομίας του (ἐπιβατική του εἶναι ἡ τυραννία τοῦ πατέρα), κ' ἔπειτα στὴ μεγάλη πόλη μὲ τοὺς ποικίλους πειρασμοὺς τῆς. Ὅμως αὐτὸς πάντα μένει ἀδέξιος στὸν ἔρωτα, ἄβουλος στὴ ζωὴ. Κ' ὕστερα ἦρθε ὁ πόλεμος, ἡ κατοχὴ, ἡ Ἀντίσταση, πὺν τὸν ἀλλά-

ξανε ἀρκετὰ, ὄχι ὁμως τόσο ὅσο ἡ γνωριμία μὲ μιὰ κοπέλλα ὡραία καὶ δυναμική, πλοῦσια σὲ σκέψη καὶ σ' αἰσθήματα καὶ σὲ δράση, πὺν τὸν ζωογόνησε μὲ τὴ φιλία τῆς. Δὲν μπόρεσε ὁμως νὰ σπάσει ὀλότελα τὶς ἀλυσίδες τοῦ μίξερου περιβάλλοντός του καὶ τῆς ψυχῆς του. Ἔχασε τὴν πίστη του στοὺς ἀνθρώπους, προπάντων ἅμα διαπίστωσε πὺς, ὅτι συνήθως λέμε παλληκαριά καὶ θυσία γιὰ ἰδανικὰ ἀνώτερα, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀντίδραση στὴ φθορὰ ἀπὸ τὸ ἐνστικτὸ τῆς αὐτοσυντήρησης, ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας στὴ ζωὴ. Χρειάστηκε νὰ ρθεῖ πρόσωπο μὲ πρόσωπο μὲ τὴ θυσία τῆς ἀγαπημένης του κατὰ τὴν Ἀντίσταση, —τῆς ἀγαπημένης του πὺν δὲν ἔχασε τὴν πίστη τῆς στὴν καινούργια ζωὴ πὺν θὰ ξεπηδήσει πάλι ἀπὸ τὴν ἥρωική γῆ μας.—γιὰ νὰ λάμψει ξανά τὸ φῶς στὴν ψυχῇ του.

Οἱ «Ἀλυσίδες» εἶναι μιὰ ἀδρὴ εἰκόνα ψυχολογικῆς ἀνάλυσης μὲσ' ἀπὸ τὰ γεγονότα, μὲ σφιχτοδεμένη σύνθεση, διαύγεια καὶ δυνατὴ παρατήρηση. Ἡ κ. Μ. Χατζηνάκου προχωρεῖ σὲ βᾶθος καὶ φωτίζει ἐντονα τὰ πρόσωπα τῆς στὶς πιὸ χαρακτηριστικὲς τῶν στιγμῆς, καὶ ξαίρει νὰ δημιουργεῖ τὴν κατάλληλη κάθε φορὰ ἀτμόσφαιρα μὲ τὰ πιὸ λιτὰ μέσα. Προπάντων ὁμως ξαίρει νὰ συνθέτει, κοὶ ἀνελλίσει τὴν ψυχικὴ ζωὴ τοῦ ἥρωα τῆς κάτω ἀπὸ τὶς πιὸ διάφορες ἔξωτερικὲς ἐπιδράσεις χωρὶς νὰ ὑπάρχουν χάσματα. Κι ἀκόμα: βλέπει καθαρά, καὶ ἡ μεσιτωμένη τῆς σκέψη, ἐπιγραμματικὰ ἐκφρασμένη, δείχνει μιὰ πλοῦσια πείρα ζωῆς, πὺν φωτίζει καθοδηγητικὰ τὸ ἔργο τῆς, μὲ τόλμη καίποτε, ὄχι ὁμως μὲ στύμφο. Εἶναι ἀπλὸς ὁ λόγος τῆς, φυσικὸς καὶ λιτός, μὲ καὶ ὀριστικὸς καὶ καθαρός—κατάλληλο ὕλικὸ γιὰ τοὺς ἀδρούς πινάκας ζωῆς πὺν ζωγραφίζει.

Ἡ κ. Μ. Χατζηνάκου μὲ τὶς «Ἀλυσίδες» τῆς μᾶς ἔδωσε ἕνα ἔργο ἀξιόλογο.

Νίκου Κατηφόρη : Ὁ "Ἄρχον-
τας κι' ἄλλα διηγήματα. Σχέ-
δια Δ. Μεγαλίδου. Οἱ Φίλοι
τοῦ Βιβλίου. Ἀθήνα 1946.
σ. 152.

Δὲ νομίζω πὺς ἔχει ἀλλάξει πολὺ ὁ κ. Ν. Κατηφόρης ἀπὸ τὰ πρῶτα

του έργα, «Όσο κρατάει τὸ σκοτάδι· καὶ «Ἡ πιάτσα», πού κυκλοφόρησαν πρὶν 20 περίπου χρόνια. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο κοιτάζει καὶ τώρα τὴ ζωὴ, καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὴν περιγράφει. Βλέπει μονόπλευρα τὴ ζωὴ, πάντα ἀπὸ τὴν ἴδια ὀπτική γωνία, μὲ τὴν ἴδια διάθεση. Τὴ σχηματοποιεῖ καὶ τὴ βάζει σ' ὀρισμένα καλοῦπια, γιὰ νὰ τὴ χρησιμοποιήσει ντετερμινιστικά σύμφωνα μὲ τὴς α priori ἀντιλήψεις του. Μὰ ἔτσι στενεύεται ἡ ζωὴ, παραποιεῖται, καὶ δὲν ἀφήνεται νὰ ξεπιδάει στὴν πληρότητά της, ἀντιφατική πολλές φορές, ἀλλὰ ἀληθινή.

Κ' ἐδῶ παρουσιάζει τὸν ἀνθρώπινο πόνον ὡς ἀποτέλεσμα τῆς οικονομικῆς δυστυχίας, τῆς καταπίεσης καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, καὶ μιλάει μ' ἀγανάχτησιν καὶ πικρα γιὰ τὴς ἀδικίες, μα δὲ συγκλονίζει μὲ τὴς δραματικές συγκρούσεις, δὲν πείθει λογοτεχνικά. Ἀγαπᾷ τὸν ἄνθρωπον, κι ὅταν ἀκόμα τὸν σατιρίζει μὲ καυστικὸν σαρκασμὸν ἢ τὸν συμπονεῖ στὸ κατακλῆμα του, ὅμως σάμπως νὰ τοῦ ἐπιβάλλει τὴ σάτυρον τούτῃ ἢ ἀνάγκη μιᾶς προκαθορισμένης λογικῆς συνέπειας. Πολλοὶ φορές γίνονται μακάβριες οἱ σκηνές πού περιγράφει καὶ μὲ τὴν κομμένη φράση, τὴ σύντομη ὡς ὀφθαλμική, πνίγει, ἀλήθεια, τὴν ψυχὴν, μὰ εἶναι πιά αὐτὸ μανιέρα γιὰ τὸν κ. Κατηφόρη, χωρὶς προέχταση.

Τὸ ὄλικὸ τούτῃ ζωῆς οὔτε πάντα τὸ ἴδιο εἶναι οὔτε πρέπει νὰ τὸ δίνει ἀμετουσίωτὸ ὁ λογοτέχνης πού εἶναι πραγματικός δημιουργός. Ἀλιώτικα, μπόρῃ νὰ προπαγανδίζει ἡθογραφώντας, μπόρῃ νὰ συνθεῖται πάνω σ' ὀρισμένα καλοῦπια, ὅμως τοῦ ξεφεύγει ἡ ζωὴ κ' ἡ λώτρωσις πού δίνει ἡ τέχνη. Κι ὁ κ. Ν. Κατηφόρης νομίζω δὲν ὑπηρετεῖ μόνον τὸν κοινωνικὸν διδοχτικὸν σκοπὸν του.

*

Ἡ *Ἀντιὸν Ἰννίνου*: "Όνειρα κάτω ἀπὸ ἓνα κομμάτι οὐρανὸν. Ἀλεξάνδρεια 1946. σ. 136.

Ὁ κ. Α. Ἰννίνος ἔχει στὸ ἐνεργητικὸν του βιβλίον πολὺ καλύτερα ἀπὸ τὸ τελευταῖον τοῦ αὐτοῦ, πού εἶν' ἓνα βιβλίον ἐμπνευσμένον ἀπὸ μιὰ πτυχὴ τοῦ τελευταίου πολέμου. Ἀποτελεῖται ἀ-

πὸ δύο διηγήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ δεύτερον εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο, ὅπου παρουσιάζονται μερικά κομμάτια ἀπὸ τὴ βασανισμένη ζωὴ τῶν φυλακισμένων καὶ τῶν ἀχμολῶτων τοῦ πολέμου. Ἡ ἰδιαίτερα διαμορφωμένη ψυχολογία τῶν δυστυχισμένων αὐτῶν παρουσιάζεται ἀρκετὰ ζωηρά, ἀλλὰ καὶ με κάποια φορτικὴ ἐπανάληψη. Μερικὲς σκηνές συγκλονίζουν μὲ τὴν τραχύτητα τοῦς ἢ μᾶς συγκινοῦν μὲ τὴν ἀπλὴ ἀνθρωπιά τοῦς—ἓνα λουλούδι τόσο σπάνιον μέσα σ' ἓνα τέτοιο θλιπτικὸν περιβάλλον. Ἡ ἀγάπη τῆς ζωῆς, ὁ πόθος τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, ἡ ὀδύνη ἀπὸ τὴ στέρησίν της, τὸ ὄνειροπλάνταγμα σὰ μόνη διέξοδος διαφυγῆς ἀπὸ τὸ φοβερὸν βραχνά πού τοῦς πιέζει, εἶνε τὸ κλίμα μέσα στὸ ὁποῖον κινεῦνται τὰ δύο αὐτὰ διηγήματα.

Ὅμως τὰ θύματα τοῦ πολέμου δὲν εἶναι μόνο ὅσοι χύσανε τὸ αἷμα τοῦς σ' αὐτόν ἢ ἄλλως πως βασανίστηκαν στὰ διάφορα μέτωπα, ἀλλὰ καὶ κείνοι πού ἔμειναν πίσω, μὲ τὴν ἀγία-τρευτὴ ἀνάμνησιν τῶν δικῶν τοῦς. Τὸ δρᾶμα τῆς μᾶνας, πού καρτερώντας νὰ γυρίσει τὸ ἀγαπημένον τῆς παιδί τρελλάθηκε, γίνηκε καὶ δρᾶμα τοῦ γιοῦ τῆς ὅταν γύρισε, γιὰτὶ ἡ μᾶνα του δὲν μπόρῃε πιά νὰ τὸν ἀναγνωρίσει καὶ τὸν περιμένει ἀκόμα μέσα στὰ μαύρα σκοτάδια τοῦ μυαλοῦ τῆς.

Ὁσοῦσον νομίζω πὸς κ. Ἰννίνος δὲν ἔπιασε καὶ μὲ τὰ δύο του χέρια, μ' ὀλόκληρη τὴν ψυχὴν του, τὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα. Δὲν τὸ ἔκλεισε σ' ἓνα περιγραμμά καὶ δὲν μπόρῃε νὰ τ' ὀλοκληρώσει στὴ γενικὴν του σύνθεσιν. Ἀναλύει, ἀναλύει τὴν ψυχὴν, τὴν κομματιάζει, μὰ ὡς ἐκεῖ μόνο. Τὸν τραβᾷ ἡ λεπτομέρεια—πὸ τὴ δουλεύει, ἀλήθεια, μαστορικὰ—ὅμως τὸ μεγάλο δρᾶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ πικρὴ ἀγωνία τῆς ψυχῆς, πὰυθὰ μεστώσουν τὴ σκέψη καὶ τὴ ζωὴ, δὲ δίνονται στὴν πληρότητα τοῦς οὔτε καὶ στὶς πιὸ χαρακτηριστικὰς ἐκδηλώσεις των. «Παρ' ὅλα αὐτὰ», (γιὰ νὰ θυμηθῶ τὰ λόγια τοῦ Σ. Τοῖρκα γιὰ ἓνα ἄλλο βιβλίον τοῦ Α. Ἰννίνου), δὲ ὄναγνώστης νιώθει νὰ περνᾷ καὶ σὲ κείνον καὶ νὰ τὸν θερμαίνει ὅλη ἡ συγκίνησις, ὅλος ὁ οἶκτος πού γέμιζαν τὸν συγγραφέα ὅταν ἔγραφε τὴς καλύτερες σελίδες

—και είναι πολλές—του βιβλίου του αυτού».

Θεόδ. Μαρσέλλου : Χρυσά Βουνά. Το βιβλίο του 'Αντάρτη. Λευκοσία 1947, σ. 140.

.. 'Ο Κύπριος γιατρός κ. Θ. Μαρσέλλος έζησε κ' έδρασε στο άντάρτικο για χρόνια της κατοχής και της ένδοξης έλληνικής 'Αντίστασης, κι όστι γράφει στα «Χρυσά Βουνά» είναι απόσταγμα της φλογισμένης κείρας του, κομμάτια της ψυχής και της ζωής του, της ψυχής και της ζωής του Έλληνικού Λαού, που με τά χέρια του ξανάφερε τη Λευτεριά στη Χώρα της. «'Αν νόμιζε κανείς», γράφει στον πρόλογο του, «πώς θά γικούσαμε τό βάρβαρο με τά όπλα ή με τόν αριθμό μας, δε θά πολεμούσαμε ποτές. Μά πιστέψαμε πως αγωνιζόμαστε με τήν ψυχή και πετόχαμε τό σκοπό μας. Μέσα από τήν άνιση πάλη που στεκόταν μπροστά μας, τό πνεύμα ξεπέρασε τά έμπόδια της ύλης και κυρίαρχο ύψώθηκε πάνω από τή ζωή. 'Η πρώτη μάχη δόθηκε με τίς γυνές ψυχές, δίχως όπλα κι αριθμούς». Με τήν ψυχή γυμνή, άλήθεια, με τό πνεύμα έρθιο ρίχτηκε ό έλληνικός λαός στην αντίσταση, και σιγά σιγά, έπίμονα και πεισματικά, με πίστη κ' ένθουσιασμό, έριχνε τά έμπόδια της ύλης, και με τά όπλα και με τόν αριθμό των άνταρτών όλοένα κι αυξανόμενο, κ' έτσι δημιούργησε τήν «'Ελεύθερη Έλλάδα», «μία περιοχή με νοητά σύνορα που τά πλαταίνει όλοένα μία ήρωική πνοή κ' ή πίστη στον άγώνα της λευτεριάς».

Αυτό τό «όλοένα» άνιστοροϋν τά «Χρυσά Βουνά», σε μία σειρά ζωντανούς πίνακες, από τήν «προϊστορία του άντάρτικου, τή γέννησή του, τό μεγάλωμα, τό γιγάντεμά του, ως τήν τελική λευτεριά. Μιά σειρά πινάκες με θερμά χρώματα, με υπερέφανη κ' ήρωική πνοή, με λυρική και πλατιά ανθρώπινη διάθεση, με δυναμη παραστατική, με υποβλητικότητα έπιγραμματική. Πώς αρχίζει ή φωτιά, σιγά σιγά στην αρχή, δελά άργοκίνητα, και σε λίγο προχωρεί άλματικά, οι κόκκινες γλώσσες της γλείφουν με μανία τό καθετί, δυο

που να κορώσει παντού, και παντοδύναμη, καταλυτική, άπλώνεται κι άγκαλιάζει τά πάντα—έτσι και τό άντάρτικο: ένας ένας στην αρχή, δυό, πέντε, δέκα, μαζεύονται και συζητοϋν κι άποφασίζουν μέσα στο πένθος της σκλαβιάς, και ξεκινούν για τόν κρυφό Ιερό άγώνα, που σε λίγο γίνεται άνοιχτή αντίσταση.

Τήν αγέρωχη αύτη δράση του έλληνικού λαού παρουσιάζει ό κ. Μαρσέλλος στο «βιβλίο του 'Αντάρτη» Κι αυτό χωρίς ρητορείες, δίχως μεγάλα λόγια, παρά άπλά, με γοργές και λιτές φράσεις, που προσπαθοϋν να δώσουν τό γενικό μέσ' από τή λεπτομέρεια συνοπτικά. Τόν ένδιαφέρουν προπάντων τά κινήματα της ψυχής, ή αντίδραση της ψυχής στα έξωτερικά γεγονότα, κ' ή προέχταση των γεγονότων μέσα στον κύκλο της ψυχικής ζωής. Τόν ένδιαφέρουν έπίσης ή βαθύτερη σημασία του 'Αγώνα κ' οι άνθρωποι που τόν κάνουν, σαν εκπρόσωποι της έλευθερωτικής 'Ιδέας. ('Η 'Ιδιαίτερή τους ζωή έχει χρώμα όλοτελα δικό της, με πολλές, αναλογίες προς τή ζωή των Κλεφτών που τραγουδοϋν τά κλέφτικα τραγούδια.)

'Η σύνθεση του όλου έργου μορρεί τεχνικά να μην είναι ολοκληρωμένη και καθαρή,—έκτός από τήν κεντρικήν 'Ιδέα που φλογίζει όλους τους αγωνιστές και τους ένώνει σε μία ένιαία και κοινή δράση, κ' ή πάρχει κάποια κατατεμάχιση, κ' ή επανάληψη άναλογων σκηνών κ' μιώνει τό έργο. Όμως φαίνεται καθαρά ή εξελιχτική άνοδος της 'Ιδέας κι αυτό κυρίως ήθελε να δείξει ό κ. Μαρσέλλος. Και πετυχαίνει τον ρετα τό σκοπό του, διαποτιζοντας τον 'Ιδιαίτερα με πλούσιο λυρικό τόνο, με άνθρωπιά και καλοσύνη. 'Ισως να χρειάζοταν κάποια σκληρότητα, και στους τύπους και στη ζωή γενικά, αλλά και στο γράψιμο.

'Ισως άκόμα μερικά 'Ιδεολογικά συνθήματα να μην έπρεπε να δοθοϋν τόσο έκδηλα και έντονα, γιατί άλλοίώνουν τό χαρακτήρα του έργου. Όμως είναι άναμφισβήτητο, πως τά «Χρυσά Βουνά» είναι από τά σημαντικώτερα έργα που γράφτηκαν ως τώρα για τό 'Αντάρτικο, τόσο για

ο νῆρην οὐσία ὄσο καὶ γιὰ τὴ λογοτεχνι-
οτ ῆκῃ του μορφῆ.

Ἡ Ἡ κυπριακὴ λογοτεχνία ἰδιαίτερα
χρῆσιν ἀπέχτησε ἕναν ἀξιο καὶ πολὺ δυνα-
οικημικὸ πεζογράφο.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Θ Ε Α Τ Ρ Ο

Ὁ *Νέο Λυρικό*: Τζῶν Ἔρβιν: «Τζῶν
Φέργκινσον».

Ἔνας σχεδὸν παράλυτος πατέρας,
Τζῶν Φέργκινσον, ἐπισημάνοις ἀ-
πὸ τῆ διδασκαλία τῆς Βίβλου. Ὅχι
αποπειρατικὸς ὅπως οἱ περισσότεροὶ ἀ-
πὸ τῆς ἐγγλέζοι. (Ἄλλωστε αὐτὸς εἶνε
ἰρλανδός). Πού πιστεύει στίς Γραφές,
ἡ Μία ἡ γυναῖκα του ἡ Σάρα,
ἡ σφαιρική, τὸ συμφέρον, ἡ σχετικὴ ἀνεση,
ἡ καθαρά ἡ καθαρά μικροαστικὴ τῆς συ-
ρῆσις, γράφουσι στὰ παλιὰ τῆς τὰ
σπαπαπούτσια ἰς θρησκευτικὴς πεποι-
σοφίῃς τοῦ συζύγου τῆς. Μία κόρη,
ἡ Ἰωάννα, πού ζητᾷ τὸν ἀντρα τὸν
αὐτοῦ, πού θὰ τὴ δαμάσει καὶ θὰ
ἡ νῆρην κάνει γυναῖκα του μετὰ τὴν παλι-
καριὰ του. Ὅχι ὅμως μετὰ τὸ δικαιο-
τῆς τῆς ὠμῆς κτηνώδους βίας πού
τοῦ πατρὸς παρέχει ὁ πλοῦτος του. Ἔνας
δύο ἀδελφὸς ἐραστής, ὁ Σίτσαρ, πού ἡ
ἰατρικὴ μικροαστικὴ του ὑπάρξει συντριβεται
ἰσχυρῶς στὸ βράχο τῆς δυνάμεως ἑνὸς
ἰατρικῆ ἀντιπάλου, καὶ τὸ μικρό-
αυτοῦ «ἐγώ» του κουρελιάζεται στὰ
ἰσορροπία χέρια αὐτοῦ τοῦ ἀναγω-
ἰστικῆ. Ἔνας ἀδελφός, ὁ Ἄντρεας,
ὁποῦ τὸ ἴσκιος τῆς συνειδησῆς του
—ὁ μισότρολος ἀλήτης ὁ Ζερβοχέ-
ρηρῆς—τὸν σπράχνει νὰ «ἀποπλύνει»
ἡ νῆρην οἰκογενειακὴ του τιμὴ καὶ τὸ πε-
σχυραίνει. Ὁ ἀλήτης τέλος, ὁ Ζερβο-
ρηρῆς, πού ἡ θυμοσοφία του βριακε-
ἰσται στὸ μεταίχιμο τῆς ὀρθοφροσύ-
ρηρῆς καὶ τῆς τρελλας, καὶ στὸ βάθος
ἡ σὲν εἶνε τιποτε ἄλλο παρὰ τὸ alter
ἡ σὲν τοῦ ἀδελφοῦ, ἡ φωνὴ τῆς συνει-
ρηρῆς του, ἂν προτιμᾷτε. Αὐτὸ εἶνε
ἡ σὲν κυριώτερα πρόσωπα πού συνθέ-
ἡ σὲν τοῦ ἔργου τοῦ Τζῶν Ἔρβιν. Ἔνα
ἡ σὲν μετὰ ψυχικὴς μεταπτώσεις συγ-
ἡ σὲν ἰστικὴς πού μυρίζει Ἰρλανδία,
ἡ σὲν ἀνάστασις, Σιν-φείνερς καὶ πού κι-
ἡ σὲν ἰστικὴ μέσα στὴν ἀτύσφαιρα τῶν
ἡ σὲν κληρῶν μυθιστορημάτων τῶν περι-
ἡ σὲν ἡμῶν ἀδελφῶν Brontë.

Δὲ μπορούμε νὰ καταλάβουμε γιὰτὶ
τὸ «Ν. Λυρικό» καταπίσθηκε μετὰ
τόσο «ἑσωτερικά» ἔργα, πού προῦ-
ποθέτουσι ἄριστο θεατρικὸ συγκρότημα,
καλὰ γυμνασμένον, καὶ θεατροφιλο-
κοινὸ σχετικὰ μορφωμένον. Ἄν κρί-
νομε ἀπὸ τὴν παράστασι πού πα-
ρακολοθησῆσαμε, οἱ περισσότεροὶ θεα-
τῆς γελοῦσαν μετὰ τὸν Παντελίδη
(μετὰ τὴν ἐμφάνισί του), ἐνῶ ὁ Παντε-
λίδης (Ζερβοχέρης) εἶνε ὁ ἀντίπολις
τοῦ γερο-Φέργκινσον Ἔνας πρόσωπο
τραγικὸ στὴν κωμικότητά του. (Μὴ
ἡ σὲν ἄλλωστε πῶς ἡ θυμοσοφία,
πού δὲν εἶνε παρὰ ἡ ὀργανωμένη καὶ
καὶ συστηματικὴ ἐπιπέρας τῆς ζωῆς.) Ἄφου,
εἶνε ἡ ἀπόρροια, τὸ καταστάλαγμα,
ὁ ὄριμος καρπὸς τῆς βαθεῖας καὶ
προσεχτικῆς πείρας τῆς ζωῆς.) Ἄφου,
λοιπόν, ξέρουμε πῶς ἡ πνευματικὴ
κατάρτισι τῆς μάζας εἶνε ἐμβρυαδῆς,
πῶς θέλομε νὰ θρέψουμε αὐτὸ τὸ
ἔμβρυο μετὰ βαρυστόμαχες, λιπαρῶ-
τατες τροφές, ἀντὶ νὰ τοῦ δώσουμε
τὸ ἀλφασθητάριον τῆς διατροφῆς πού
χρειάζεται; Δὲν τὰ ἡ σὲν ἀντιληφθεῖ
αὐτὰ ἡ δειύθησι τοῦ «Ν. Λυρικοῦ»;
Γιὰτὶ, δὲν εἶνε, νομίζουμε, εὐχά-
ριστο στὸν θεατὴ πού μπαινει προ-
παρασκευασμένον καὶ με ἀξιώσεις,
νὰ παρακολουθεῖ διπλῆ παράστασι;
στὴ σκηνὴ καὶ στὰ καθίσματα.

Ὁφείλομε νὰ τονίσουμε ὅτι τὸ ἔρ-
γο ἡταν βαρὺ γιὰ τοὺς ὄμιους τῶν
ἡθοποιῶν τοῦ «Ν. Λυρικοῦ.» Κι ἂν,
ὄρισμένες στιγμῆς, κατέβαλλαν τὸ
«ἄπαντον» τῶν προσπαθειῶν τους
στὴν ἐρμηνεία τῶν δύσκολων ρόλων
τους, στὸ σύνολο τῆς ἡ ὑπόκρισι
πρέπει νὰ βαθμολογηθεῖ μετὰ τὸ
«σχεδὸν καλῶς.» Ὁ Νικολοῦδης κρᾶ-
τησε σχεδὸν ὡς τὸ τέλος τὸ ρόλο
του, πού τόσο προσαρμοζόταν στὴ
φύση του. Ἡ Παναναγιώτου διετη-
ρήθηκε στὴ σκηνὴ μετὰ ἀπεινωμένα
τραγικὴς ἐξορμήσεις. Ἡ Φραντσεσκά-
κη καλῆ στὴ σκηνὴ τῆς ἀποκαλύψε-
ως τοῦ «ἀνεπαυροῦτου.» Ὁ Μακρί-
δης στὴν «πάλη» του μετὰ τὸν Ζερβο-
χέρη, μᾶλλον ἀνέκφραστος Ὁ Κα-
ραβιῆτης στὸ μικρὸ τὸ ρόλο ἀρκετὰ
δυναμικός. Ὁ Φρασσυβουλίδης ὑπῆρξε
θῦμα τοῦ ρόλου του. Τοῦ πιδὸ μεγά-
λου, τοῦ πιδὸ πλούσιου σέναλλαγῆς
ψυχικῆς, σὲ μεταπτώσεις. Μετὰ δυσκο-
λία κατῶρθωσε νὰ κρατῆσει στιγμῆς
αὐτοῦ τοῦ ρόλου στοὺς ἀδύνατους

ώμου του. Ὁ Παντελίδης λιγάκι μονότονος στὸν ἐπίσημο δυνατό ρόλο του. Ἐνας ἀλήτης θυμόσοφος, μὲ ἀρκετὸ ἔρμα κυνισμοῦ σάν τὸν Ζερβοχέρη, νομίζουμε πὼς θάπρεπε νὰ ἦταν πιὸ πολυπλευρὸς στὴν ἔκφρασή του, στὸν τόνο τῆς φωνῆς του, στὶς κινήσεις του. Γιατὶ αὐτὴ ἡ δουλικὴ καὶ σχεδὸν ψόφια κινήσή του μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Φέργκινσον, μιὰ καὶ ἡ θυμοσοφία του τοῦδινε τὸ δικαίωμα μεγαλύτερης ἐλευθερίας κινήσεων καὶ ἐκφράσεων;

Ἡ σκηνογραφία τοῦ κ. Κάνθου ἀξίζει συγχορηγία.

Γ. ΦΥΛΑΚΤΟΣ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Η ΕΤΗΣΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΕΧΝΗΣ

Στὸ Βρετανικὸ Ἰνστιτούτο ἔγινε φέτος ἡ ἐτήσια ἔκθεση Τέχνης. Ὁ χαρακτήρας τῆς ἔκθεσης παραμένει ὁ ἴδιος ὅπως καὶ πρὶν. Γίνονται δηλαδὴ δεκτὲς σ' αὐτὴ ὅλες οἱ ἀπόψεις καὶ ὅλα τὰ στυλ. Ἀπὸ τοὺς πιὸ προοδευτικοὺς ὡς τοὺς πιὸ συντηρητικοὺς (μοντέρνους). Ἐκθέτουν ἔργα ζωγραφικῆς 30 περιποῦ ζωγράφοι καὶ ἑρασιτέχνες.

Ἀκουαρέλλες: Ὁ Mogabgab καὶ Κισσονέργης στὸ παλαιοὺς στυλ. Ἡ Κα Raouf μὲ ἀκριβεία καὶ σταθερότητα. Ἡ Κα Megaw μὲ νερομπογιές πού κυριαρχεῖ τὸ σχεδίσμα. Ὁ ἀρχιτέκτων Χαρίλαος Δικαίος μὲ 5—6 ἔργα καλὰ συντεθειμένα καὶ ζωγραφισμένα μὲ ἐλευθερίαν. Ὁ G. de Selincour ἀποκάλυψη στὸ νέο τοῦ ὀλικο μὲ ζωντανές καὶ δημιουργικὲς ἀκουαρέλλες. Ὁ Κώστας Ἀβερκίου μὲ 2—3 νερομπογιές μὲ λίγο χρῶμα καὶ πολλὴ εἰλικρίνεια καὶ ἀφέλεια. Ὁ Sabry μὲ πλῆθος προσπάθειες καὶ ἡ Κα Phyllis Stratton ἐπίσης. Ἡ Lady Trench μὲ σιγουριά στὴν τεχνικὴ τῆς. Ὁ Σερακίδης, G. Pain, Ross Thomas καὶ ἄλλοι. Ὁ Themal μὲ ἄφθονα καλοσχεδιασμένα πορταῖτα μαύρων καὶ πολλὰς συνθέσεις μὲ νερομπογιὰ σὲ ἀνορθόδοξη τεχντροπία καὶ μᾶλλον ἀφηρημένες ρυθμικὲς μορφές.

Μιὰ ρωμαλέα ξυλογραφία ἐκθέτε ὁ ζωγράφος Τηλέμαχος Κάνθος.

Λάδια: Ἐκθέτουν ὁ Κισσονέργης ἢ Κα Raouf μὲ πλῆθος σχέδιο κα χρῶμα (40). Ὁ Β. Ἰωαννίδης (Βάρκες). Ὁ G. de Selincour πορταῖτο (53) καὶ σύνθεση. Ὁ Σταθης 3—4 τοπία κυρίως Πιτσιλιάς, μὲ οἴσθησι κα χρῶμα. Ὁ Χατζιωτηρίου μὲ προοδευτικὴ διάθεση. Πιὸ λογαριασμένο τὸ τοπιο (29) Κυθρέα. Τέλος, ἡ ἀκόμη μαθητῆς, Α. Δημητρίου, τολμηρὸς, πολὺ ἐπηρεασμένος ἀπὸ μοντέρνες κινήσεις ἐκφράζεται σὲ μισοαφηρημένες μορφές.

Ἐξετέθησαν 239 ἔργα μὲ ὅλες τίς ἀπόψεις καὶ τὰ γούστα. Ἡ ἀδίαφορία τοῦ κοινοῦ χαρακτηριστικὴ ὅπως πάντα. Ἐπωλήθησαν μόνοι 5 ἔργα σὲ χαμηλὲς τιμές. Ποιὸ φταίει;

X.

ΓΑΛΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Στὸ ἐβδομαδιαῖο δελτίο πού ἐκδίδει ἡ «Γενικὴ Διεύθυνση τῶν Πνευματικῶν Σχέσεων» (τμῆμα τοῦ Γαλλικοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν δημοσιεύονται συχνὰ πληροφορίαι γιὰ κάθε καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ ἐκδήλωση στὴν Ἑλλάδα πού ἔχει σχέση μὲ τὴ Γαλλία. Εἶναι μιὰ πολὺ εὐχάριστη διαπίστωση πὼς τὸ «Γαλλικὸ Ἰνστιτούτο», ἢ «Γαλλο-Ἑλληνικὴ Ἐνωση τῶν Νέων» καὶ ὁ «Γαλλο-Ἑλληνικὸς Σύνδεσμος» δειχνοῦνε μιὰ ἀξίολογία καὶ γόνιμη δράση, πού εὐχόμεστε νὰ τῆ δοῦμε νὰ ἐπεκτείνεται ἴσασε τὴν Κύπρο.

—Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο «Μεγάλα πορταῖζ» οἱ Ζερὸμ καὶ Ζὰν Ταρῶ ἔχουνε μαζέψει διαλεχτὲς καλίδες, γραμμένες ἀπὸ τοὺς καλύτερους Γάλλους ρεπορτερ. Εἶν' ἕνα εἶδος ἀνθολογίας τοῦ μεγάλου ρεπορταῖζ, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ 1830, δηλαδὴ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ζεραντὲν καὶ καταλήγει στοὺς μεγάλους ἄσους Ἀλμπέρ Λόντρ, Ἀνρὺ Ντανζοῦ, Ἐμμανουὲλ Μπουρσὲ κλπ., πού διηγοῦνται εἴτε τις ἐντυπώσεις τους ἀπὸ τὸν κόσμον, εἴτε τὰ μεγάλια γεγονότα τῆς σύγχρονης ἱστορίας. Σὲ μιὰ μεγάλη κ' ἐνδιαφέρουσα εἰσαγωγή οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ ἀδελφοὶ Ταρῶ ἐκθέτουνε τίς ἀν-

τιλήψεις τους για τήν τέχνη τῆς δημοσιογραφίας.

—Πέθανε στό Νεϋγύ, σέ ἡλικία 77 ἔτων, ὁ Μόξ Καρριέ (πού ἔγινε γνωστός μέ τό ψευδώνυμο Μοξ Μώρεϋ), ὁ δημιουργός τοῦ περίφημου «Γκραν Γκινιόλ», τοῦ θεάτρου τοῦ τράμου.

—Ὁ Φίλιπ Βαν Τιεγκέμ, γνωστός ἀπό προηγούμενες μελέτες του γιά τό Ρουσσώ, τό Μισελέ, τό Μυσοέ καί τό Ρωμαντισμό, τῶν νέο του βιβλίου «Μικρή ἱστορία τῶν μεγάλων φιλολογικῶν δογμάτων», ἐξετάζει τίς θεωρίες πού ἐπικρατήσανε στά Γαλλικά γράμματα ἀπό τά 1550 ὡς τῆ 1930—ἀπό τήν «Πλειάδα» ὡς τόν σουρεαλισμό. Ἡ μελέτη αὐτή πλουτίζεται μέ σχετικά κείμενα κ' εἶναι ἀπόλυτα ἀντικειμενική. Ὁ συγγραφέας ἀναλύει τίς διάφορες φιλολογικές σχολές, χωρίς νά ὑποστηρίζει ἤ νά συστήνει καμιά.

—Μέ πρόλογο γραμμένο ἀπό τοὺς Ζερόμ καί Ζάν Ταρώ, κυκλοφόρησε τό ἡμερολόγιο τοῦ Ρομαίν Ρολλάν μέ τόν τίτλο «Ἀπό τό Ζόν Κριστόφ στόν Κολάς Μπρενιόν» πού ρίχνει ἀρκετό φῶς πάνω στήν προσωπικότητα τοῦ μεγάλου Γάλλου συγγραφέα. Στό ἡμερολόγιο συμπεριλαμβάνονται δυό γράμματα πού ὁ Ρομαίν Ρολλάν εἶχε στείλει σέ μιὰ γυναίκα πού γνώρισε δταν πῆγε στήν Ἐλβετία στά 1912, καί πού ἀνάμεσα σ' ἄλλα τῆς ἔγραφε: «Ἡ τέχνη εἶναι ἕνας ἐρεθισμός ὄλων τῶν δυνάμεων τῆς ζωῆς. Σ' αὐτές τίς ἐρεθισμένες δυνάμεις, ἡ ζωὴ τίς περισσότερες φορές δέν προσφέρει ἄλλο ξαλάφρωμα ἀπό τήν τέχνη.. Τίς λίγες χαρές πού εἶναι, τίς ἔχω, ὅλες σχεδόν, πλάσει μόνος μου. Δέν εἶμαι ἀχάριστος. Μ' αὐτή ἡ ἀδιάκοπη προσπάθεια, αὐτὴ ἡ ἔνταση, αὐτός ὁ ἀγῶνας πού κάμνω μόνος σ' ὅλη μου τῆ ζωῆ, χωρίς ἕνα πιστό σύντροφον, ἀφήνει στήν ψυχὴ μιὰ τραγική ρυτίδα..» Καί σιό ἄλλο γράμμα: «Τί θά προτιμοῦσετε γιά μένα; Νά εἶμαι μεγάλος ἢ νά εἶμαι εὐτυχισμένος; Σᾶς βλέπω νά διστάζετε. Ἐγώ, ὅμως, δέν διστάζω νά σᾶς ἀγαπῶ πολύ, μικρῆ μου Α... Μά ἂν ἤτανε νά κινδυνέψετε τῆ ζωῆ σας γιά μιὰ μεγάλη ὑπόθεση (ὄχι γιά ἄνοησίες καί γιά παιγνίδια, γιατί αὐτό θά μέ θύμωνε) θά σᾶς ἔλεγα:

«Νά τήν κινδυνέψετε, ἀγάπη μου. θάλεγα τό ἴδιο καί στό πιό ἀγαπημένο μου παιδί, ἂν εἶχα. Καί πρέπει νά τό πῶ καί στόν ἑαυτόν μου...»

—Ἡ φωνή τοῦ Ζώρζ Μπερνάνδος ἀκούστηκε καί πάλι, μέσα στό καινούργιο βιβλίο του «Ἡ Γαλλία ἐνάντια στά Ρομπόι» Σ' αὐτό, ὁ Μπερνάνδος ἐξετάζει τό πρόβλημα «τοῦ μοντέρνου σκλάβου, τοῦ ἀνθρώπου τῆς στρατολογίας» ὅπως ὀνομάζει τόν ἀνθρώπο τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα «πού ἀνήκει στά κόμματα, πού εἶναι τροχός τοῦ Κράτους-Ρομπόι καί τροφή τοῦ Κράτους-Μολώχ». Ἡ ἐλευθερία κατὰ τόν Μπερνάνδος, δέν εἶν' ἕνα εἶδος ἀμοιβαίας συμφωνίας πού γίνεται ἀνάμεσα σέ ἀνθρώπους πού ἐγγυοῦνται τήν εἰρήνη, οὔτε εἶναι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου ἐκείνη πού ἐφαρμόζεται ἀπό τόν πιό ἱσχυρό. Ἡ ἐλευθερία αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶν' ἕνα φουσκωμένο κ' ἐλαστικό ὄνομα, πού κρύβει τήν πιό ὑποκριτική μορφή τῆς δουλείας («Ὅταν ἕνας, συνεχίζει, φωνάζει «Ζήτησ' ἡ Ἐλευθερία», σκεφτεται μόνον τῆ δικῆ του. Μά εἶναι γιά μᾶς πολύ σοβαρό νά ἐξέυρουμε ἂν σκέφτεται καί τήν ἐλευθερία τῶν ἄλλων, γιατί ἕνας ἀνθρώπος μπορεῖ νά ὑπηρετεῖ τήν ὑπόθεση τῆς ἐλευθερίας ἀπό ὑπολογισμό...» Ἡ ἀληθινή ἐλευθερία, λέγει ὁ Μπερνάνδος, εἶν' ἐκείνη πού βασίζεται στόν ἀνθρώπο μόνον καί πού ὁ ἀγῶνας γιά τήν κατάχτηση τῆς δέν σημαίνει τήν ἐπιβολή μιᾶς ἀποψῆς πάνω σέ μιαν ἄλλη. Ὁ ἀνθρώπος πρέπει νά ἐλευθερωθεῖ ὄχι μόνον ἀπό τοὺς κάθε λογῆς σφετεριστές, πρᾶγμα πού εἶναι εὐκόλο γιατί πρόκειται γιά ἀγῶνα ἀνθρώπου πρὸς ἀνθρώπον μά καί ἀπό τήν τυραννία τῆς μηχανῆς. Καί πρῶτα-πρῶτα ἀπ' αὐτὴ τὴν τερατώδη κι ἀφρημένη μηχανή, τὴν πιό ἀχόρταγῆ, τὴν πιό ταπεινωτικὴ ἀπ' ὅλες: τὸ «Κράτος». Ὁ Μπερνάνδος πιό κάτω καθορίζει πῶς ἀπελευθέρωση ἀπὸ τίς μηχανές, δέν σημαίνει καί κατάργηση τους. Σημαίνει ἀπλοῦστατα νά νικηθοῦν οἱ μηχανές, νά ὑποταγοῦνε, νά ὑποδουλωθοῦνε στὴ θέληση μας, ἐνῶ ὡς τώρα ἐμεῖς εἴμαστε οἱ σκλάβοί τους.

—Πάντα ζωηρὸ καί πάντα μεγάλο τὸ ἐνδιαφέρον τῆς πνευματικῆς

Γαλλίας, γιά τούς ἀρχαίους Ἑλλη-
νες συγγραφείς. Ἀπό τίς τελευ-
ταίες σχετικές ἐκδόσεις σημειώ-
νουμε μιὰ ἐπιτυχημένη μετάφραση
τῆς «Ἑλλησπίνης» τοῦ Εὐριπίδου, κα-
μωμένη ἀπό τόν Ἑλληνοιστῆ Ἀνρὺ
Μαρσάν καί τὴν «Πολιτεία τοῦ
Πλάτωνος», ἀναλυτικὴ μελέτη γραμ-
μένη ἀπὸ τὸ Μωρίς Κρουαζέ, ὅταν
ἦταν 86—88 ἐτῶν. Τὸ βιβλίον αὐτό,
πού ἐπιμελήθηκε τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἡ
ἐγγονοῦ τοῦ συγγραφέα κυρία Γκαμ-
πιριέλ Τιμπού, εἶν' ἓνα σύνολο σο-
φίας, νόησης κ' ἐπιστήμης. Ἐπίσης
κυκλοφόρησε σὲ πολυτελεῖ ἔκδοσιν
τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος, με-
ταφρασμένο ἀπὸ τὸ Μάριο Μενιέ
κ' ἔχουν ἀρχίσει νὰ ἐκδίδονται σὲ
νέες μεταφράσεις τὰ ἔργα τοῦ Λου-
κιανοῦ.

—Ἡ Γυναίκα κ' ἡ Ἀγάπη» εἶναι
μιὰ πολὺ εὐχάριστη ἀνθολογία τῆς
ἐρωτικῆς ποιήσεως ἀνάμεσα στυοὺς
αἰῶνες καί τούς πολιτισμούς. Περι-
έχει ποιήματα γραμμένα ἀπὸ Ἑλ-
ληνες, Ἀραβες, Αἰγυπτίους, Κινέ-
ζους, Λατίνους ὅπως καί ἀπὸ ποιη-
τῆς, παλαιοὺς καί νέους, τῆς Δύσης.
Ἡ πρωτοτυπία τοῦ βιβλίου βρῖσκει-
ται στίς εἰκόνας πού συνοδεύουν
τὸ κείμενον καί πού ἐκφράζουν καί
ἀντιπροσωπεύουν τέλεια ὄχι μο-
νον τὴν ποίηση, μὰ καί γενικά τὴν
τέχνην κάθε λαοῦ. Πρόκειται γιά
ἓνα ἔργο ἀξίωσημείωτο καί ἀριστο-
τεχνικό, τόσο στὴν ἐμφάνισιν ὅσο
καί στὸ περιεχόμενον τοῦ.

—Ὁ Ζάν Σλουπερζέ ἔχει ἐκλε-
γεῖ πρόεδρος τοῦ Γαλλικοῦ τμήμα-
τος τοῦ Διεθνoῦς λογοτεχνικοῦ
Συνδέσμου «ΠΕΝ».

—Μιὰ ομάδα Γάλλοι ἀξιοματι-
κοὶ πού ἦταν αἰχμάλωτοι σ' ἓνα
Γερμανικὸ στρατόπεδον, ἔχουν ἐκ-
δώσει, μὲ πρόλογον τοῦ Ἀλμπέρ
Μουσσέ, ἓνα βιβλίον μὲ τὸν τίτλον
«Ἡ ψυχὴ τῶν πόλεων». Σ' αὐτό, ὁ
καθένας περιγράφει, ἀνάλογα μὲ
τὴν ψυχροσυνθεση καί τὴν ἀντίληψιν
του, τίς ἐντυπώσεις του ἀπὸ ἀρκε-
τῆς μεγάλης καί περιφημῆς πόλεις:
Στοκχόλμην, Τύνιδα, Σαγκάη, Λον-
δίνο, Μπουένος-Ἀϊρες, Νέα Ὑόρκη,
Κάιρο, Μοντρεάλ, Ρίο ντὲ Ζανέιρο,
Τολέδο, Κοπεγχάγη κ' Ἱεροσόλυμα.

—Τὸ μεγάλο βραβεῖον (πενήντα
χιλιάδες φράγκα) τῆς «Ἑταιρείας

τῶν Ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων»
δόθηκε στὸ Λουί Μαρτέν-Σωφίε γιά
τὸ σύνολον τοῦ ἔργου του.

—Στὸ φιλολογικὸν παράρτημα τῆς
«Ἑφημερίδας τῆς Λωζάνης», ὁ Ἐμ-
μανουὴλ Μπενζῶ δημοσιεύει ἐνθου-
σιώδη κριτικὴν γιά τὴν «Αἰολικὴ Γῆ»
τοῦ Ἡλία Βενέζη, πού κυκλοφόρη-
σε σὲ Γαλλικὴν μετάφρασιν. Ὁ Βε-
νέζης, γράφει ὁ κριτικὸς, εἶναι ἔ-
νας ποιητὴς μὲ τὴν Ἰωνικὴ ἔννοιαν
τοῦ ὄρου κ' ἔχει συνθέσει ἓνα ἔργο
ἐξαιρετικὸν σὲ πλοῦτον καί σὲ ἀλή-
θειαν.

—Ὅπως εἶναι γνωστὸν, ἀρκετῆς εὐ-
νοϊκῆς κριτικῆς ἔχουν γραφεῖ καί
γιά «Τὸ Νούμερον» τοῦ Βενέζη, πού
κυκλοφόρησε Γαλλικὰ τὸν περα-
σμένο χρόνον.

—Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα τοὺς
φύλλα, «Τὰ φιλολογικὰ νέα», δημο-
σιεύουν τὴν νομβέλλα τοῦ Θράσου
Καστανάκη «Τὸ ταξίδιον τῆς κυρίας»,
μεταφρασμένην στὰ Γαλλικὰ ἀπὸ
τὸν Ἀντρέ Μιραμπέλ.

Κ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στις 14 Ἀπρίλη ἡ Ἑταιρεία Κυ-
πριακῶν Σπουδῶν γιόρτασε τὰ δε-
κάχρονα τῆς ἱδρύσεως τῆς. Μίλησε
ὁ πρόεδρος κ. Κ. Σπυριδάκης «περὶ
τῶν Κυπριακῶν Σπουδῶν εἰς τὸ
παρελθόν καί σήμερον» καί ὁ κ. Γ.
Παπαχαλαράμπος «Πρόκλησις μαν-
τικῶν ὀνείρων καί λατρεία τοῦ
Ἀδώνιδος ἐν Κύπρῳ». Μὲ τὴν εὐ-
καιρίαν αὐτὴ ἡ Ἑταιρεία ἀνακήρυ-
ξε ἐπίτιμα μέλη τῆς Ἑλληνες καί
ξένους ἐπιστήμονες πού προσφέ-
ρανε μεγάλας ὑπηρεσίας στὴν περὶ
Κύπρου ἐπιστήμην καί στὴν Ἑται-
ρείαν, δηλ. τοὺς κ. κ. R. M. Dawkins,
J. L. Myres, E. Gjerstad, C. F. A.
Schaeffer, K. Ἀμαντο, Γ. Σωτηρίου,
Ν. Βέη καί Ν. Κυριαζῆ. Τὸ ἀπό-
γευμα τῆς ἰδίας μέρας ἔγινε τὸ
ἀνοιγμα τῆς ἐκθέσεως κυπριακῆς
λαϊκῆς τέχνης τῶν συλλογῶν τῆς
Ἑταιρείας καί τοῦ Παγκυπρίου
Γυμνασίου.

—Ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὁμι-
λος Κύπρου μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς

ἐνωμάτωσής τῶν Δωδεκανήσων
 στό ἐλεύθερο Ἑλληνικό Κράτος
 ἔβωσε τέσσερις διαλέξεις γιά τήν
 ἱστορία, τέχνη, πνευματική ζωή και
 λαογραφία τῶν Δωδεκανήσων. Μί-
 λησαν ὁ κ. Σπυριδάκις «Ἡ Ρόδος
 και αἱ λοιπαὶ Δωδεκάνησοι ἱστορικῶς
 ἐξεταζόμενα» 18 Μάη, ὁ κ. Α. Μερε-
 μέτης «Ἡ τέχνη τῆς Δωδεκανήσου»
 24 Μάη, ὁ κ. Θ. Σοφοκλέους «Ἡ
 πνευματικὴ Δωδεκάνησος» 25 Μάη
 και ὁ κ. Κ. Προυσιῆς «Ἀπὸ τῆς λαο-
 γραφίας τῶν Δωδεκανήσων» 1 Ἰούνη.
 Οἱ τέσσερις αὐτὲς διαλέξεις θὰ ἐκ-
 δοθοῦν σὲ βιβλίον, «τὸ ὅποῖον νὰ
 προσφερθῆ ὡς δῶρον τῆς πνευματι-
 κῆς Κύπρου πρὸς τὰς ἀπελευθερω-
 θείσας ἀδελφὰς νήσους και τὸ ὅποι-
 ον νὰ ἀποτελέσῃ οὕτω ἀδιάρρηκτον
 ἠθικὸν και ἔθνικον δεσμόν τῆς ὑπο-
 δούλου ἀκόμη ἑλληνικῆς Κύπρου
 μετὰ τῶν προσφάτως ἀπελευθερω-
 θείσων Δωδεκάνησων και συγχρόνως
 νὰ εἶναι τοῦτο μια ὑπόμνησις διὰ
 τὸ μέλλον».

—Ὁ Ἑλλ. Πνευμ. Ὁμιλος Κύπρου
 μετὰ τὴν συμπλήρωσιν πενήντα χρόνων
 ἀπὸ τοῦ θάνατο τοῦ ποιητῆ και πεζο-
 γράφου Γ. Βιζυνοῦ, ποῦ τόσο συν-
 βέβηκε μετὰ τὴν Κύπρον στὰ νεανικά
 τοῦ χρόνια, διοργάνωσε στίς 8 Ἰούνη
 φιλολογικὸ μνημόσυνο μετὰ ἀμιλητῆ
 τὸν κ. Χρ. Παπαχρυσόστομου. —Ἐπί-
 σης ὁ Ὁμιλος διοργανώνει φιλολο-
 γικὸ μνημόσυνο γιά τὴν 9η Ἰουλίου
 1821 μετὰ ἀμιλητῆ τὸν κ. Ν. Κρανιδιώτη
 ποῦ θὰ μιλήσῃ τόσο γιά τὴν μεγάλη
 αὐτῆς ἐθνικῆς ἐπέτειο τῆς Κύπρου ὅσο
 και γιά τὸν ἐθνικὸν μας ποιητῆ, τὸ Β.
 Μιχαηλίδη.

—Στίς ἐνδοσωματικὰς συγκεντρώ-
 σεις τῶν μελῶν τοῦ Ἑλλ. Πνευμ.
 Ὁμίλου Κύπρου, ποῦ γίνονται κάθε
 Πέμπτη βράδι, μίλησαν κατὰ σειράν
 ὁ κ. Θ. Σοφοκλέους «Οἱ σκοποὶ τοῦ
 Ὁμίλου και οἱ πρώτες ἐνέργειες
 τοῦ», ὁ κ. Α. Μερεμέτης «Τὸ περιε-
 χόμενο τῆς ἐνορίας τῆς ἐθνικῆς συνει-
 δήσεως εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλλη-
 νες», ὁ κ. Δ. Εὐαγγελίδης «Πολιορκία
 και ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως»,
 ὁ κ. Ι. Μυριανθόπουλος «Διο-
 ρθητικὰ εἰς Σοφοκλέα». Μετὰ τίς
 ὁμιλίαις γίνεται συζήτηση.

—Ὁ Κύπριος διηγηματογράφος κ.
 Μελῆς Νικολαΐδης ἐξελέγη ἄμφωνα

και πάλι Γενικός Γραμματέας τῆς
 Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, ποῦ
 πρόεδρος τῆς εἶναι ὁ ποιητῆς Ἄγ-
 γελος Σικελιανός.

—Περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου ἐρχεται
 στὴν Κύπρον γιά μιὰ σειρά παραστά-
 σεων σ' ὅλες τίς πόλεις τὸ Ἑθνικὸ
 Θέατρο Ἑλλάδος. Οἱ παραστάσεις
 αὐτὲς θὰ δώσουν μιὰ ἐξαιρετικὴ
 ἐθνικὴ, πνευματικὴ, και καλλιτεχνικὴ
 χαρὰ γιά τὴν Κύπρον, μ' ὅλο ποῦ θὰ
 γίνουσι στίς μικρὰς και φτωγὰς ἀκτι-
 νές τῶν κυπριακῶν ἰδιωτικῶν θεάτρων.
 Μετὰ τὴν εὐκαιρία τοῦτη θυροῦμασε
 πὼς πέρυσι, τὰ κυπριακὰ Δημοτικά
 Συμβούλια «Ἑθνικῆς Συνεργασίας»
 ἀνάθεσαν σὲ μιὰ ἐπιτροπεία νὰ με-
 λητήσῃ τὸ ζήτημα τοῦ κυπριακοῦ
 θεάτρου και νὰ ὑποβάλῃ σὲ μιὰ
 ἔκθεσιν εἰσηγήσεις γιά τὴν βελτίωσιν,
 ἀνόρθωσιν και ἐνίσχυσιν τοῦ κυπρια-
 κοῦ θεάτρου και τῆς μουσικῆς κινή-
 σης. Ἡ ἔκθεσις ὑποβλήθηκε—πρὶν ἕνα
 χρόνο ἀκριβῶς—κι ἀκόμα τίποτε δὲν
 ἔγινε, τίποτε δὲν ἀκούσαμε πὼς ἀπο-
 φασίστηκε, οὔτε ἂν ἐγκρίθηκε ἢ ἀπορ-
 ρίφθηκε ἢ ἔκθεσις οὔτε καν ἂν συζη-
 τήθηκε! Καὶ ρωτοῦμε—γιατί ἔτυχε
 στὴν Ἐπιτροπεία αὐτὴ νὰ μετεχει-
 κι ὁ διευθυντῆς τῶν «Κυπριακῶν
 Γραμμάτων»—και μαζί μας ρωτοῦν
 κι ὅσοι ἐνδιαφέρουσι γιά τὴν
 ἐνίσχυσιν τῆς θεατρικῆς και μουσι-
 κῆς ζωῆς τῆς Κύπρου: Ποιὰς σκέ-
 φαις και ποιὰ σχέδια ἔχουσι μετὰ Δη-
 μοτικά Συμβούλια «Ἑθνικῆς Συνεργα-
 σίας» γιά τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ κυπρια-
 κοῦ θεάτρου; Σὲ ποιὸ σημεῖο βρι-
 σκουσι τὰ σχέδια γιά ἴδρυσιν Δη-
 μοτικῶν θεάτρων; Τί γίνεται γιά τὴν
 ἐνίσχυσιν τῆς πνευματικῆς και καλ-
 λιτεχνικῆς ζωῆς τῆς Κύπρου; Τί ἀπο-
 φασίστηκε γιά τίς περαιωνέσαι εἰσηγή-
 σεις τῆς Ἐπιτροπέας; Ἀπλῶς ρω-
 τοῦμε δηλαδὴ ..

—Στίς 6 Ἰούνη θ' ἀνοίξει ἡ ἔκθεσις
 ζωγραφικῆς και χειροτεχνίας τῶν μα-
 θητῶν και μαθητριῶν τοῦ Παγκο-
 πρίου Γυμνασίου.

—Παρακαλοῦμε, στὸν τέταρτο στί-
 χον τοῦ δευτέρου τετραστίχου τοῦ
 ποιήματος «Ὀνειρα» τοῦ κ. Δ. Εὐαγ-
 γελίδη, ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ προη-
 γούμενον τεῦχος σ. 99 ἡ λέξις «που-
 λιά» νὰ διαβαστεῖ «καλιὰ».

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἄγγελου Σικελιανού: *Λυρικός Βίος*, τόμ. Β'. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου, 1946, σ. 256.

Σζράτη Μυριβήλη: *Ἡ δασκάλα μετὰ τὰ χρόνια μάτια*. Μυθιστόρημα. Πέμπτη ἔκδοσις. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου, 1946, σ. 364.

Ἡλία Βενέζη: *Γαλήνη*. Μυθιστόρημα. Πέμπτη ἔκδοσις. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου, 1947, σ. 276.

Ernest Hemingway: *Γιὰ ποιὸν χιτυὰ ἢ καμπάνα*. Μυθιστόρημα. Μετ. Ν. Σημηριώτη. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου, 1946, σ. 444.

J. W. N. Sullivan: *Οἱ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης γύρω στὰ μεγάλα προβλήματα*. Μετ. Π. Ἰωαννίδη. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου, 1947, σ. 256.

Karl Plenzat: *Δαιτὰ παραμύθια ἀπ' ὅλες τὶς χῶρες*. Διασκευὴ Δ. Γ. Ζήση. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου, 1946, σ. 224.

Ἐδδοκίας Ἀθανασούλα: *Γύρω γύρω ὄλοι*. Δαιτὰ παιγνίδια καὶ τραγοῦδια γιὰ πολλὰ μικρὰ παιδιά. Εἰκονογραφημένα ἀπὸ τὴν Λυδία Μπαρζέκ. Ἐκδ. δευτέρη, 1947, σ. 64.

Δ. Ζαφειροπούλου: *Ὁ ἑλληνοϊταλικὸς καὶ ἑλληνογερμανικὸς πόλεμος 1940—1941*. Ἐκδ. δευτέρη, 1945, σ. 192+17 σχεδιαγράμματα.

Κλ. Β. Παράσχου: *Ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία*. Δοκίμιο. Ἰκαρός Ἐκδ. Ἐταιρεία, σ. 88.

Κ. Ἀργύρη: *Πέρα ἀπ' τὸ ὀδίνιο φῶς*. Πέντε χρόνια αἰχμαλωσίας, 1946, σ. 216.

Σώτου Χονδρόπουλου: *Κανούσρια γῆ*. Ληγήματα Ἐκδόσεις «Ἡ Λαμασκός», 1947, σ. 146.

Γιούρα Πεζάνη: *Ἀτίμητοι σκέψεις... ἐνὸς τοῦ πλοῦ;* Ὁργανισμὸς Πνευματικῆς Ἀναπτύξεως, 1947, σ. 56.

Paul Géraldy: *Τὸ Προβλόντιο*. Ἀπόδοσις Γ. Γ. Φουτσάρα. Ἐκδοσις «Νέων Δρόμων», 1947, σ. 64.

Νότη Ρουσιανού: *Ἐφ' ἑπτά οκαλοπάτια*. Νουβέλλα. Ἐκδ. Α. Ν. Μανωίδης, 1947, σ. 112.

Τάκη Ἀνθήλη: *Δρόμοι στὸ φῶς*. Στροφές. Ἐκδοσις «Νέων», 1946, σ. 48.

Τίλλας Μπαλῆ: *Αυγὰ σήματα*, 1946, σ. 60.

Ὀλγας Βότση: *Ὑμνοὶ Ἐκδότης Α. Ν. Μανωίδης*, 1946, σ. 48.

Institut Français d'Athènes: Bulletin Analytique de Bibliographie Hellenique

1946. Fascicules I—III. Athènes, 1947, p.p. 64+112+56.

Κ. Γ. Ἀμάντου: *Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους*, τόμ. Β', 867—1204. Collection de l'Institut Français d'Athènes, 1947, σ. ιη'+456.

Δ. Γ. Ἀργυρόπουλου: *Ἄλλος γιὰ τὸ Τασιόχο...* Ἡθογραφικὰ διηγήματα 1947, σ. 80.

Γ. Σπαταλά: *Ἡ μορφολογία τῶν δημοικῶν τραγοιδιῶν μας*. Μελέτη, «Ἀετός» 1946, σ. 56.

Μ. Λυγίζου: *Θαλασσινὲς καμπάνες*, 1943, σ. 38.

Μ. Λυγίζου: *Ἀλλαγὴ*. Ἐκδ. Α. Μανωίδης 1947, σ. 72.

Ὅλα τὰ πρὸ πάνω βιβλία εἶναι ἐκδόσεις Ἀθηνῶν.

Γιῶργου Δέλιου: *Μουσικὴ δωματίου*. Διηγήματα καὶ ἄλλα πεζά. Ἐκδοσις περιοδικοῦ «Κοχλιάς» Θεσσαλονίκη 1947, σ. 124.

Γιῶργου Θέμελη: *Ἀνθρωποὶ καὶ πουλιὰ*. Ἐκδοσις περιοδικοῦ «Κοχλιάς» Θεσσαλονίκη σ. 48.

Μπαμπη Νίντα: *Ἡ δωδέκατη ὀμλία*. Ποιήματα Θεσσαλονίκη 1947, σ. 48.

Ἡλία Π. Κατσογιάννη: *Μετὰ τίς ἀλυσιδεῖς*. Δεύτερη ἔκδοσις «Μορφῶν» Θεσσαλονίκη 1947, σ. 80.

Γ. Δ. Μουρέλλου: *Τὸ ἡμερολόγιό ἐνὸς νεοῦ λοχαγοῦ Ἀπ' τὴν ἐποποιεῖα τῆς Ἀλβανίας*. Τύπος «Μουριμέλο», Ἡράκλειον Κρήτης 1947, σ. 224.

Πάνου Ν. Ξένου: *Ἐνα ἄρχαῖο ἑλληνικὸ δοῦμα*. Ἀλεξάνδρεια 1947, σ. 148.

Κ. Ν. Κωνσταντινίδη: *Ἡ Ρόδος ἕνα τραγοῦδι*. Μὲ 42 εἰκόνες. Ἀλεξάνδρεια 1947, σ. 132.

Ἀλεξανδρινὴ Λογοτεχνία 1947, Ἐκδοσις «Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου», Ἀλεξάνδρεια 1947, σ. 80+16.

Ἡὼς Λαμπίρη: *Τὸ ἀτοαλένιο κορίτσι*. Κοινωνικὸ μυθιστόρημα. Ἰσταμποῦλ 1946, σ. 336.

Κώστα Γεράσιμου: *Ἡ ἱστορία ἐνὸς κεχομπαρένιου τριαντάφυλλου*. Ἰσταμποῦλ 1946, σ. 88.

Roger Milliet: *A l'École du Peuple Grec (1940—1944)*. Les éditions du Bel-froi 1946 pp. 208.

Νίκου Ἀνδρέου: *Τὸ εἰδύλλιο τῶν εἰδυλλίων*. Paris 1947 σ. 128.

R. J. H. Jenkins: *Palamás*. An inaugural lecture delivered at King's College, London on 30th January, 1947, pp. 28.

Pierre George: *A la Découverte du*

Pays de France. La Nature et les Travaux des Hommes. Editions Bourrellet et Cie 1946 pp 158

Θεόδ. Μαρσέλλου: Χρυσά Βουνά Τό βιβλίο τοῦ Ἀνιάτη. Ἐκδόση Λαϊκῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρίας Κύπρου 1947, σ. 140.

Παῦλον Βαλδασερίδη: Ἐρμῆς Πουήματα. Ἐκδ. Οἶκος «Σκάλα». Λάραξ—Κύπρος 1947, σ. 32.

P. Dikaïos: A. Guide to the Cyprus Museum Nicosia, The Cyprus Government Printing Office, pp. XVIII + 150 + plates XXVIII.

Kezork Keshishian: Romantic Cyprus. A comprehensive guide for tourists and travellers, with illustrations and maps. Second edition revised and enlarged, 1947, pp. 148.

Κ. Ν. Ἀκαθιώτη: Τὰ παραμῦθια τῆς ζωῆς. Κυπριακοὶ αἰτίοι Κύπρου 1947, σ. 48.

Κ. Μουκτάρη: Ἡ αισθητικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ Λεμεσός 1948(;) σ. 21. Καταστατικὸν Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου Λευκωσία Κύπρου 1947, σ. 12.

Salazar: Unite for the good of Nation Lisbon 1947, pp. 16.

Walter Robert Corti: Le village d'enfants Pestalozzi à Trogen. 1946, pp. 8.

Κ. Χρυσάνθη: Ἡ Ἀριστοεισεργία εἰς τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα, ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ Ἄογ. Ἰατρ. Ἐπιστ., τεύχος 110, 1947.

Κ. Χρυσάνθη: Συνάφεια Σωματικῆς Αὐξήσεως καὶ Σχολικῆς Προόδου, ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ Δελτ. Σχολ. Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλ. τεύχος 1ον, 1947.

Κ. Χρυσάνθη: Ἡ Συχνότης τῶν Χειμῶνων κατὰ τὴν Ἐφηβικὴν Ἡλικίαν, ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ Δελτ. Σχολ. Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλ., τεύχος 1ον, 1947.

Κ. Σπυριδάκι: Ἡ Κύπρος εἰς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνευματικὸν κόσμον. Ἐκδόσεις ΕΣΕΑΚ «Αὐτὴ εἶναι ἡ Κύπρος». Λευκωσία 1947, σ. 28.

ΤΥΠΟΣ

Στὴν «Ἐλευθερία» κατὰ τὸν Ἀπρίλη κριτικὴ τοῦ κ. Α. Λυμπούριδη γιὰ τὴ συναυλία τοῦ μουσικοῦ συλλόγου «Μότζαρτ» 7, τοῦ κ. Κ. Κλεάνθους «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου» 10, τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδη «Ἐπιστροφή πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν» 11, τοῦ κ. Ν. Κρανιδιώτη

«Πάσχα Ἑλλήνων» 12, τοῦ Ἰδίου «Κυπριακὴ λαϊκὴ τέχνη» ἀπ' ἄφορμὴ τῆς ἔκθεσης κυπριακῆς λαϊκῆς τέχνης τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν 13, τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκι «Ἡ ψυχὴ τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς Κύπρου» 13, τοῦ κ. Ν. Κρανιδιώτη κριτικὴ τοῦ «Τζῶν Φέργκινσον» 23, τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδη «Νεοελληνικὸς πολιτισμὸς» 24, τοῦ κ. Ν. Κρανιδιώτη «Γιὰ μιὰ ἐθνικὴ κυπριακὴ λογοτεχνία» 25 καὶ 26 καὶ τῆς κ. Κατερίνας Ἀνδρεάδη «Γυρίζω ἀπὸ τὴν Κύπρον...» 28.

—Κατὰ τὸ Μῆν στὴν «Ἐλευθερία» τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδη «Θέλω νὰ προσευχηθῶ» 11, τοῦ ἴδιου «Λουλούδια» 21, ἀνυπόγραφο κριτικὸ σημεῖωμα γιὰ τὴ νέα ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Π. Βαλδασερίδη «Ἐρμῆς» 22, καὶ γιὰ τὴν ἴδια συλλογὴ σημεῖωμα τοῦ κ. Α. Ρολάνδη «Υμνος πρὸς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα» 25, τοῦ κ. Ν. Κρανιδιώτη «Ἡ σημασία τῆς 29ης Μαΐου 1453 στὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ» 29.

—Στὴν «Ἐλευθερία» κατὰ τὸν Ἰούνη σημεῖωμα τοῦ κ. Ν. Κ. γιὰ τὸ «Δελτίον σχολικῆς ὑγιεινῆς» 3, τοῦ κ. R. Lulian «Ἀνακάλυψις ἀνώγυμου πόλεως παρὰ τὴν Ἀμμόχωστον» 18 γιὰ τὴς ἀνασκαφῆς τοῦ κ. Schaeffer στὴν Ἐγκωμη, καὶ στίς 29 κριτικὸ σημεῖωμα τοῦ κ. Ν. Κρανιδιώτη γιὰ τὰ ποιήματα «Ἐρμῆς» τοῦ κ. Π. Βαλδασερίδη.

Στὸ «Δημοκράτη» κατὰ τὸν Ἀπρίλη τοῦ κ. Τ. Ἀνθία «Ἡ ἰδιωματικὴ κυπριακὴ ποίηση» 5, «Ἡ γιορτιτικὴ λογοτεχνία» 12, «Ἡ κρίση τοῦ βιβλίου» 20, «Τριπλὸ ἐθνικὸ μνημὸς» 27, τοῦ κ. Θ. Μαρσέλλου «Ἡ ἀγκλίτσα» 6, «Τὸ Πάσχα τῶν μαρτύρων» 12 «Ζήτη» 20, «Οἱ δημοκράται» 27, τοῦ κ. Π. Λιμπέρη «Λαμπρὴ σὺ χωριό», τοῦ κ. Γ. Λέρνη «Χριστὸς ἀνέστη» καὶ ποίημα τοῦ κ. Α. Γάβρη «Ἡ καταδίκη τοῦ Χριστοῦ» 12. Κατὰ τὸ Μῆν τοῦ κ. Τ. Ἀνθία «Ἄγραφο τὸ φῶς τῆς πρωτομαγιάς» 1, «Ὁ καλλιτέχνης πεθαίνει στὴν ψάθα» 4, «Τὸ παιδικὸ θέατρο στὸν τόπο μας» 11, «Φύση καὶ μορφὴ τοῦ παιδικοῦ θεάτρου» 25, τοῦ κ. Θ. Π. κριτικὴ γιὰ τὸ βιβλίο τῆς δ. Μ. Ρουσιᾶ «Γιὰ τὸ δίκιο στὴ Μ. Ἀνατολή» 1, τοῦ κ. Θ.

Μαρσέλλου «Τὸ ματωμένο ράσο» 4, «Θλιβερά κατ'αίολπα» 11, «Ὁ στρατηγός» 25.

—Κατὰ τὸν Ἰούνη στὸ «*Δημοκρατία*» τοῦ κ. Γ. Μαυρογένη «Ἡ ἀνώτερη μορφή τῆς τέχνης» γιὰ τὸ θέατρο I, τοῦ κ. Θ. Π. «Γιὰ τὸ ξεπέρασμα τοῦ σουρρεαλισμοῦ» ἀπ' ἄφορμὴ τὰ ποιήματα τοῦ κ. Μ. Κράλη «Ἐπιτάφιος τοῦ πληρώματος» 1, τοῦ ἴδιου κριτικὴ τοῦ βιβλίου «Χρυσὰ Βουνά» τοῦ κ. Θ. Μαρσέλλου 22, τοῦ κ. Τ. Ἀνθία «Κύπρος—Ἑλλάς. Λαογραφικὴ συγγένεια» 22 καὶ τοῦ ἴδιου «Τὸ γλωσσικὸ μας ζήτημα» 29.

—Στὸ «*Χρόνος*» Λεμεσοῦ 17 Μᾶη «Ἡ πνευματικὴ δράση μιᾶς Κυπρίας στὸ Λονδίνο», γιὰ τὴν ποιήτρια κ. Αὐγὴ Σακαλλῆ.

—Στὸν «*Παρατηρητὴ*» 24 Μᾶη τὸ ποίημα τοῦ S. Spender «Ἐπίλογος σ' ἓνα ἀνθρώπινο δράμα» μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Κ. Μιχαηλίδη καὶ 14 Ἰούνη τοῦ κ. Γ. Μαυρογένη «Μιχαὴλ Ἄγγελος».

—Στὴ «*Νέα Πολιτικὴ Ἐπιθεώρηση*» 24 Μᾶη ποίημα τοῦ κ. Μ. Κράλη «Τὸ τραγούδι τῆς γενιᾶς μας» καὶ τοῦ ἴδιου στὶς 21 καὶ 28 Ἰούνη ἡ μελέτη «Υπερρεαλισμός».

—Στὸν «*Ἐλεύθερο Τύπο*» 21 Ἀπρίλη κριτικὴ τοῦ κ. Α. Γάβρη γιὰ τὸν «Τζὼν Φέργκινσον», στὶς 23 σημείωμα τοῦ κ. Δ. γιὰ μιὰ διάλεξη τοῦ κ. Π. Δίκαιου στὴν Ἀλεξάνδρεια «Ὁ προϊστορικὸς πολιτισμὸς τῆς Κύπρου», στὶς 29 κριτικὴ τοῦ κ. Σ. Συμεωνίδη γιὰ τὰ «Ἐκπαιδευτικὰ ζήτηματα» τοῦ κ. Α. Νικολαΐδη, στὶς 11 Ἰούνη κριτικὴ τοῦ κ. Α. Γάβρη γιὰ τὰ «Χρυσὰ Βουνά» τοῦ κ. Θ. Μαρσέλλου.

—Στὸ *Βῆμα* (Λονδίνου) βιβλιοκρισιες καὶ κριτικὲς θεάτρου πολὺ ἐνδιαφέρουσες, γραμμένες ἀπὸ τὸν κ. Δ. Ἀλαστο. Στὶς 27 Ἀπρ. δημοσιεύεται ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Τηλ Παντελίδη «Ὁ Λόρδος Μπόζον 1824—1947» μὲ μεταφράσεις ποιημάτων τοῦ Μπάυρον καὶ στὶς 3 Μᾶη τὸ ποίημα τοῦ «Ἑλληνικὰ νησιά». Στὶς 10 Μᾶη ποίημα τοῦ Α. Μ. Στρατηγόπουλου «Οἱ Ἕλληνες στοὺς Ἀγγλοσάξωνες».

—Πῆραμε καὶ τίς ἐφημερίδες «*Ἀπεξόρτητος*», «*Φωνὴ τῆς Κύπρου*», «*Ε-*

φημερίς», «*Πάφος*», «*Γράμματα*», «*Ἡ πάλαι τὼν τάξεων*».

—Κυκλοφόρησε τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ «*Δελτίου Σχολικῆς Ὑγιεινῆς καὶ Ἀντιλήψεως*» μὲ συνεργασίαν τῶν κ. Θ. Σοφοκλεους, Κ. Χρυσάνθη, Κ. Παυλίδη καὶ Β. Καρατζά.

—Στὴ φιλολογικὴ *Πάφος* ἀρ. 2—3 καὶ 4—5 συνεργάζονται οἱ κ. Θ. Συναδινός, Μ. Βαϊάνος, Γ. Μαρκίδης, Λ. Φιλίππου, Λ. Γιαννίδης, Κ. Στυλιανοῦ, Α. Περνάρης, Δ. Μιχαηλίδης, Π. Ταλιαδῶρος, Κ. Λαβίθης κ. ἄ.

—Στὴν «*Κυπριακὴ Ἐπιθεώρηση*» τοῦ Ἀπρίλη ἀνάμεσα σ' ἄλλους συνεργάζονται οἱ κ. Κ. Στυλιανοῦ «Ἐνας Κυπριώτης ποὺ κατασκεύαζε χρυσάφι», Ν. Κρανιδιώτης «Ἡ ὀψιμη χαλκικὴ ἐποχὴ καὶ ἡ ἐγκατάσταση τῶν πρώτων Ἑλλήνων στὴν Κύπρον», Κ. Ν. Βασιλείδης «Τὸ μοναστήρι τοῦ Κύκκου» καὶ στὸ τεῦχος τοῦ Μᾶη δημοσιεύονται: Κ. Στυλιανοῦ «Πλάτρες», Κ. Λαβίθης «Ὁ θορυβὸς τῶν αἰθέρων», Ν. Κρανιδιώτη «Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες βασιλεῖς τῆς Κύπρου», Γλ. Σταυρινεῖο «Καρλόττα, ἡ τελευταία ἐνόμιμη» βασίλισσα τῆς Κύπρου», Μ. Fleming «Ἡ ἔκθεσις κυπριακῆς ζωγραφικῆς», Α. Διαμαντῆ «Μία ἔκθεσις λαϊκῆς τέχνης».

—Στὸν «*Αγωνιστὴ*» ἀρ. 61—65 συνεργάζονται ἀνάμεσα σ' ἄλλους οἱ κ. Κ. Ν. Κωνσταντινίδης, Γ. Σταυρινίδης, Μ. Βαϊάνος, Κ. Νικολαΐδης, Π. Λεβέντης, Ε. Πεύκης, Δ. Χριστοφίδης, Κ. Κόνωνος, Κ. Λαμπούσιος, Α. Πολυκάρπου, Α. Καραντώνης, Α. Ρολάνδης, Π. Μπίστης, Κίκα Λάγκ.

—Κυκλοφόρησε ἡ «*Αγωγή*» «ἐκπαιδευτικὸν ὄργανον» τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου Βαρωνῶν μὲ συνεργασίαν τοῦ κ. Κ. Χατζηγιάννου «Τὸ ἑλληνικὸν ἀλφάβητον καὶ ἡ ἑλληνικὴ ὀρθογραφία» καὶ μὲ μικρὲς μελέτες καὶ διηγήματα μαθητῶν καὶ πληροφορίες γιὰ τὴ σχολικὴ ζωὴ τοῦ Γυμνασίου.

—Στοὺς «*Πρωτοπόρους τῆς Νέας Γενιᾶς*» ἀρ. 4—5 ἀνάμεσα σ' ἄλλα ποίημα τοῦ κ. Κ. Κύρρη «Ἑλλάδα», καὶ στὸν ἀρ. 6 διηγήματα τοῦ Α. Τολστόη «Ὁ Νικήτας καὶ ὁ Μίτσα».

—Πῆραμε καὶ τὰ περιοδικὰ «*Μόρφωσις*», «*Κυπριόπουλα*», «*Δογοτεχνία*», «*Χριστιανικὴ Ἀναγέννησις*», «*Ἀπόστολος Βαρνάβας*», «*Forest Treasures*».

—Στὸν «*Ἑλληνα*» Ἀλεξανδρείας, ποῦ

ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Μάρτη πῆρε τὴ μορφή ἑβδομαδιαίου περιοδικοῦ, ἀνάμεσα σὲ ἄλλη ζωντανή κι ἀγωνιστικὴ συνεργασία ἀναφέρουμε στὸν ἀρ. 103 τοῦ κ. Π. Δημητρίου «Ἡ κλέφτικὴ ζωὴ στὸ δημοτικὸ τραγοῦδι», τοῦ Φιλοτέχνου «Ἕλληνες ζωγράφοι καὶ Ἔστια», τῆς Ε.Π.Π. «Ἀξιοπρόσεκτα βιβλία» στὸν 104 τοῦ κ. Στ. Τσάκωνα «Τὰ ἐλεύθερα πνεύματα» καὶ ἡ Κύπρος» (ἐπικριση τοῦ ἰδεολογικοῦ κυρίου περιχομένου τοῦ ποιήματος «Κύπρος» τοῦ κ. Ν. Προεστόπουλου τοῦ δημοσιεῖσαν τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα»), τῆς κ. Θ. Καλλιγιάννη «Τὸ πηγάσι 3», τοῦ κ. Σ. Ἰορδάνου «Ἐξορία» στὸν 105 τοῦ κ. Σ. Πατατζῆ «Τὸ χοντρὸ βιβλίον» στὸν 106, 107 108 τοῦ κ. Μ. Χ. «Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ αἰγυπτιακοῦ Ἑλληνισμοῦ» πολὺ ἐνδιαφέρουσα κι οὐσιαστικὴ μελέτη» στὸν 108 τοῦ κ. Θ. Πιερίδη «Προσωπείωση», τοῦ κ. Λ. Παυλίδη «Ὁ Παλαμᾶς καὶ ὁ ἀγγλικὸς ἰμπεριαλισμὸς» στὸν 109 τοῦ κ. Τσίρκα «Ὁ διηγηματογράφος Νίκος Νικολαΐδης τῆς Κύπρου» πολὺ ἀξιοπρόσεχὴ μελέτη, προπάντων γιὰ τὴν ἰδεολογικὴ ἀλλά καὶ τὴ λογοτεχνικὴ τοποθέτησιν τοῦ μεγάλου Κυρίου διηγηματογράφου μέσα στὴ σύγχρονῃ ἑλληνικῇ πνευματικῇ ζωῇ» στὸν 110 τοῦ κ. Θ. Πιερίδη ἕνα σημαντικὸ καὶ οὐσιαστικὸ σημεῖωμα «Ἐγκώμιον στὴν ἐπικαιρότητα», τοῦ Κ. Γ. «Ἡ ἐλευθερία τῆς τέχνης», κριτικὴ τοῦ κ. Κ. Βάρναλη γιὰ τοὺς «Βαμβακάδες» τοῦ κ. Γ. Φιλίππου καὶ «Γιὰ τὸ δίκιο» τῆς δ. Ρουσιᾶ» στὸν 112 τοῦ κ. Π. Λεκατοῦ «Δημοσιογραφία καὶ λογοτεχνία» στὸν 113 τοῦ κ. Θ. Πιερίδη «Τέχνη καὶ ἐπικαιρότητα» συμπληρωματικὰ στὸ σημεῖωμά του «Ἦμος στὴν ἐπικαιρότητα» στὸν 115 τῆς Σοφίς Βλατοχοπούλου «Ὁ Βαγγέλης» καὶ στὸν 116 τοῦ κ. Κ. Βάρναλη «Ἐπιστράτευση τοῦ πνεύματος».

—Στὸ τεῦχος τοῦ Μῆνη τῆς Ἀγλογελληνικῆς Ἐπιθεώρησης δημοσιεύονται φωτογραφίες ἔργων τοῦ περιφήμου λαϊκοῦ ζωγράφου Θεόφιλου καὶ μελέτες γι' αὐτόν, γραμμένες ἀπὸ τοὺς κ. Γ. Σεφέρη, Δ. Ε. Εὐαγγελίδη καὶ Ο. Ἐλύτη. Ἐδῶ ἐπίσης συνεργάζονται οἱ κ. Κ. Δημαρᾶς, Π. Πρεβελάκης, Αὔρα Θεοδωροπούλου κ. ἄ.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἀναδημοσίευση παλαιῶν κριτικῶν ποῦ γράφτηκαν γιὰ τὸν «Πρόλογον εἰς τὴν ζωὴν» τοῦ Ἀγγελου Σικελιανοῦ.

—Πῆραμε τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ *Λογοτεχνικὰ Φύλλα* μετὰ συνεργασίαν τῶν κ. Π. Παπαχριστοδούλου, Σπ. Παναγιωτοπούλου, Γ. Οἰκονομίδη, Γ. Παπαγῶργιου, Ν. Προεστόπουλου, Α. Τροπαϊάτη, Α. Θρύλου, Θ. Ἀλιβερωῖτη, κ. ἄ.

—Πῆραμε τὰ τεύχη 2, 3 καὶ 4 τοῦ νέου περιοδικοῦ *Ὁ Αἰώνας μας* ποῦ τὸ διευθύνει ὁ κ. Κ. Δαρρίγος. Εἶν' ἕνα εὐπρόσωπον λογοτεχνικὸ καὶ καλλιτεχνικὸν περιοδικόν, μετὰ καθαρὸν τόπωμα σὲ καλὸ χαρτί καὶ πλοῦσια εἰκονογράφησιν κυρίως ἀπὸ τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς. Στὰ τεύχη αὐτὰ συνεργάζονται οἱ κ. Σ. Σκίπης, Κ. Οὐράνης, Λιλίκα Νάκου, Γ. Σφακισιάνης, Σ. Ξεφλούδας, Ν. Μπέρτος, Μ. Τόμπρος, Ἀθηνᾶ Ταρσοῦλη, Κ. Δαρρίγος, Α. Προκοπίου, Γ. Σιδερης, Α. Κουκούλας, Μ. Καραγάτσης, Ζωὴ Καρέλλη, Α. Καραντώνης, Κ. Μπίρης, Μ. Καλομοίρης κ. ἄ.

—Πῆραμε τὰ τεύχη 5 καὶ 6 τοῦ μηνιαίου ἐκπαιδευτικοῦ περιοδικοῦ *Παιδαγωγικὴ Ἐπιθεώρησης*, ποῦ τὸ διευθύνει ὁ κ. Χ. Σκαλισιᾶνος. Συνεργάζονται οἱ κ. Σ. Μαρινᾶτος, Μ. Μιχαλόπουλος, Χ. Σκαλισιᾶνος, Εὐφροσύνη Κ. Λ. Δημητρακοπούλου, Δ. Γατόπουλος, Κ. Δημητρόπουλος, Γ. Κουρμούλης, Ι. Γεωργόπουλος, Γ. Καρύδης, Ζ. Παπαμιχαλόπουλος, κ. ἄ.

—Τὰ *Ἐλεύθερα Γράμματα* ἀπὸ τῆς 15 Ἰουνίου πῆραν τὴν μορφήν περιοδικοῦ καὶ συνεργάζονται σ' αὐτὸ οἱ κ. Α. Σικελιανός, Δ. Φωτιάδης, Κ. Φριλιγγιου, Μ. Bedel Α. Μελαχρινός, Μ. Πετριδης, Ν. Βρεττάκος, Θρ. Σταύρου, Γ. Ρίτσος, Σ. Καραντινός, Β. Λούλης, Μ. Αὐγέρης, Σπ. Βασιλείου, Ρ. Μιλλιέξ κ. ἄ.

—Στὴ *Νέα Ἔστια* 15 Ἀπριλίου συνεργάζονται οἱ κ. Τ. Παπατζώνης, Π. Χάρης, Φ. Κόντογλου, Τ. Ἀθανασιάδης, Αἰμ. Χουρμούζιος, Γ. Ἄμπος, Γ. Σαράντη, Γ. Μέγας, Κλ. Παράχος, Α. Θρόλος, Γ. Χατζίνης, Β. Τατάκης, Ρ. Γκόλφης, Δ. Εὐαγγελίδης, Γ. Μακρῆς κ. ἄ.

—Στῆς *Μορφές* Θεσσαλονίκης, μηνιαῖο περιοδικὸν λογοτεχνίας, ἐπι

στήμης, τέχνης και φιλοσοφίας, που το διευθύνει ο κ. Βασ. Δεδούσης, δημοσιεύεται αξιοπρόσεχτη έργασια της πνευματικής Μακεδονίας. Στα τρία τελευταία τεύχη 7, 8 και 9 αναφέρουμε, ανάμεσα σ' άλλα, τη συνεισφορά του κ. Κ. Γεωργούλη «Η ποιητική γλώσσα», Ζωντανές, νεκρές και τεχνητές γλώσσες», «Sören Kierkegaard, φιλόσοφος του λυρικού διαλεκτισμού», ποιήματα του κ. Α. Κυριαζή, Χρ. Ντάλια, Α. Μποζίνη, Θ. Βουτοικάκη, Χρ. Ζιτσαίης κ. ά., διηγήματα Ρούλας Παπαδημητρίου, Μαρίας Χατζηνάκου, Δ. Βασιλάκη (μυθιστόρημα), Άχ. Γεωργιάδη, μελέτες Σ. Πελεκανίδη, Δ. Κανατοςούλη, Γ. Βαφοπούλου, Α. Χατζηγάκη, κριτικές Β. Δεδούση και Μπ. Νίντα.

—Η μηνιαία έκδοση τέχνης «Κοχλίας» της Θεσσαλονίκης είναι ίσως το πιο πρωτοποριακό ελληνικό περιοδικό. Στα τεύχη του Μάρτη, Απριλίου και Μάη δημοσιεύεται συνεργασία των κ. Γ. Θέμελη, Ζωής Καρέλλη, Θ. Έξαρχόπουλου, Τάκη Ίατρού, Γ. Σβορώνου, Άρη Δικταίου, Γ. Στογιαννίδη, Ρ. Αποστολίδη, Ν. Γ. Πεντζίκη, Ζ. Οικονόμου, Γ. Άδραστου, Γ. Σφακιανή, Τ. Βαρβιτσιώτη, Τ. Σινόπουλου κ. ά. πρωτότυπα και μεταφράσεις, ποιήματα και πεζά, που πάντα κάτι καινούργιο φέρνουν στην πνευματική μας ζωή.

—Πήραμε το τεύχη 1, 2-3 του Bulletin Analytique de Bibliographie Hellenique που εκδίδει το Γαλλικό Ίνστιτούτο Αθηνών. Είναι μία σπουδαιότερη έκδοση που προσφέρει με γάλες υπηρεσίες στα νεοελληνικά γράμματα, για την όποια θ' ασχοληθούμε πλατιά στο επόμενο τεύχος.

—Στην International Dentistry, που διευθύνει ο Κύπριος γιατρός και λογογράφος κ. Δ' Ολύμπιος (5, Zaghoul Square, Alexandria), στο τεύχος 50 έχτος από ειδικές Ιατρικές μελέτες, περιλαμβάνει «Φιλολογικές μελέτες, στις όποιες κρίνονται εθνικά μερικά Κυπριακά βιβλία των κ. Κ. Προυσή, Χ. Τύμβιου, Κ. Λαβίθη, Α. Παναγίδη κ. ά.

—Πήραμε τους άρ. 3-11 των Informations Culturelles, εβδομαδιαίου δελτίου του Υπουργείου Έξωτερικών της Γαλλίας, στο όποιο δίδονται πλούσιες και λεπτομερείς πληροφορίες για τη

σύχρονη πνευματική ζωή της Γαλλίας, λογοτεχνική και επιστημονική, καθώς και για τη σχετική παγκόσμια κίνηση. Ίδιαίτερα ενδιαφέρουσα για μας είναι η αναγραφή για την Ελλάδα και την Κύπρο, που είναι άρκετά πλούσια σ' ότι άφορά τα γαλλικά γράμματα και στις χώρες αυτές. Γενικά το δελτίο αυτό είναι χρησιμώτατο για την παρακολούθηση της σύχρονης γαλλικής πνευματικής ζωής.

—Στη έλληνοβρετανικοαμερικανική επιθεώρηση Hermes του Λονδίνου στο τεύχος του Μάρτη δημοσιεύεται ένα πολύ έπαινετικό σημείωμα για τη διάλεξη του Κύπριου μουσικού κ. Σολ. Μιχαηλίδη «Η σύχρονη ελληνική μουσική» που δόθηκε στο Trinity College. Στο τεύχος του Ιουνίου του ίδιου περιοδικού ο κ. Σ. Μιχαηλίδης δημοσιεύει τη μελέτη «Modern Greek Music».

—Πήραμε την «Αλεξανδρινή Δογολογία 1947, μία έτήσια λογοτεχνική έκδοση του έκδοτικού οίκου Άλεξανδρείας «Οι Φίλοι του Βιβλίου». Συνεργάζονται οι Αιγυπτιώτες λογοτέχνες Τ. Μαλάνος, Ε. Χατζηανέστης, Μ. Περίδης, Χ. Νομικός, Ν. Φύλλας, Σ. Τσίρκας, Ε. Π. Πετρώνα, Μ. Χαλβατζάκης, κ. ά. Για την έκδοση αυτή θα γράψουμε περισσότερα στο επόμενο.

—Στη βελγική έφημερίδα La Réforme του Άπριλη ο κ. Philéas Lébesque, ο παλιός και δοκιμασμένος φίλος της Ελλάδας και της Κύπρου, δημοσιεύει ένα άρθρο, ύμνο στην Ελλάδα και στον άδάμαστο ελληνισμό της Κύπρου με τον τίτλο «La Grèce vivante». Η Κύπρος Ίδιαίτερα ευγνωμονεί το σεβαστό φιλέλληνα που υπερασπίζει την κυπριακή ύπόθεση στη φιλελεύθερη πατρίδα του Το άρθρο αυτό πρέπει να μεταφραστεί ελληνικά και να διαβαστεί πλατιά.

—Πήραμε επίσης L' Ase Negre, Portugal, Rayonnement du Livre Français.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Δακ. Καρίνα. Τα «ποιήματα» σας είναι σιχουργήματα χωρίς ποίηση, δίχως προή λυρική, με χαρωμάδες, έπαναλήψεις και κοινολογίες πεζές.—κ. Α. Ζων. Άθή-

υποθέματα πού δὲν μπορέσαμε νὰ
καμιὰ ποίηση σὺν στιχορρηγμένο
για γεωγραφίας καὶ τοπογραφίας πού
είλατε.—κ. Ἀγ. Χρ. Λευκοσία. Δυ-
καὶ τὸ «δράμα» σας ἔχει τίς ἴδιες
: πλάδαρό, ἀρτύσιμος κ' ἐνοχλή-
οὐδὲ διάλογος, μὲ φίναρις σὲ λεπτομέ-
αχοποιτες, χωρὶς διείσδυση ψυχολο-
ωχρὲ δίδως σκηρικὴ τοποθέτηση, μὲ γλώσ-
πιδμάτη λάθη. Ἄφοῦ δὲν μπορεῖτε πα-
ὐρογ γράψετε, κ' ἔχετε τόσα νὰ πῆτε,
ἴ, εἴτε, ἀλλὰ νὰ ἔχετε τὴν τόλμη καὶ νὰ

σχεῖτε. Καὶ μὴ διατάξτε νὰ μᾶς στέλνετε
ὅσο θεωρεῖτε ἀριώτερα. Σὰς παρακολο-
θοῦμε μὲ πολλὴ συμπάθεια.—κ. Φ. Σαβ. Λε-
μεσό. Τὰ νέα σας εἶναι πολὺ καλύτερα.
Ὅσο πᾶτε, μεσιτώνετε καὶ σὴν τέχνη καὶ
σὺν περιεχόμενο. Θὰ χαροῦμε νὰ δοῦμε
τὴν καλὴ ἐξέλιξή σας.—κ. Κ. Τοκ. Λεμε-
σό. Κοινὰ ἐρωτόλογα χωρὶς πραγματικὴ
ποιητικὴ μετουσίωση τοῦ αἰσθήματος.—κ.
Β. Ἄο. Παπ. Καλαμάτα. Ἡ κριτικὴ σας
εἶναι ἀνοιχτὴ προσωπικὴ ἐπίθεση, πού δὲν
μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρει τὸ περιοδικό μας.

ΟΞΟΔ. ΜΑΡΣΕΛΛΟΥ

ΧΡΥΣΑ ΒΟΥΝΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ

Ἔκδοσι πολυτελείας σελ. 5.

Ζητήστε το ἀπὸ τὸ Βιβλιοπωλεῖο

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ καὶ ΠΑΤΣΑΛΙΔΗ

117 Λήδρας, ΛΕΥΚΟΣΙΑ.

Κικλοφοροῦν σὲ λίγο :

ΤΕΥΚΡΟΥ ΑΝΘΙΑ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΡΑΨΩΔΙΑ

Ἐπικολυρικὸ ποίημα.

Κ. ΠΡΟΥΣΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

*Υπεύθυνος ἰδιοκτήτης Ν. Ι. Κρανιδιώτης—Λευκοσία.

Τύποις : Θωμᾶ Γ. Κυριανίδη—Λευκοσία

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τὰ καλύτερα ἔργα τῆς νεοελληνικῆς καὶ τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας στὶς πιὸ καλαίσθητες ἐκδόσεις.

Τὰ ἐκλεκτότερα νέα ἔργα, λογοτεχνικά καὶ κριτικά, τῶν γνωστοτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων.

Οἱ μεγαλύτεροι συγγραφεῖς τῆς παγκόσμιας φιλολογίας σὲ πλήρεις καὶ ἔγκυρες λογοτεχνικὲς μεταφράσεις.

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

11α, Ἀμερικῆς, 11α, ΑΘΗΝΑΙ.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

34, Λεωφόρος Φρ. Ρουῤζβελτ, Ἀθῆναι.

Ἑφημερίδες : Τύπου, Γραμμάτων, Ἐπιστημῶν καὶ Καλλιτεχνίας.

Ἀντιπρόσωπος καὶ ἀνταποκριτὴς τύπου : Ἀμερικῆς, Ἀγγλίας, Τουρκίας, Ἑλλάδος, Αἰγύπτου, Κύπρου.

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως βιβλίων καὶ περιοδικῶν.

Ἐκδότης «ΟΡΙΖΟΝΤΩΝ», ἡμερολογίου καὶ περιοδικοῦ.

Οἱ Κύπριοι ἐκδότες καὶ συγγραφεῖς περιοδικῶν, βιβλίων, ἐφημερίδων παρακαλοῦνται νὰ μᾶς στέλλουν τὶς ἐκδόσεις των γιὰ τὰ δελτία πὸν κάνουμε στὶς ἐφημερίδες καὶ στὸ ραδιόφωνο.